

MATEO

Jesucristoye quetire jóarigue

Jesucristo ñecūsũmũã
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ñecūsũmũãye wãme ãno jóanoã. Jesucristo Abraham pãrãmi, teero biiri David pãrãmi niinũnũsegũ niiyigũ.

² Abraham Isaac pacũ niiyigũ.

Isaac Jacob pacũ niiyigũ.

Jacob Judá, cũũ sõwũsũmũã, cũũ baira pacũ niiyigũ.

³ Judá Fares pacũ, teero biiri Zara pacũ niiyigũ. Cũã paco Tamar niyigo.

Fares Esrom pacũ niiyigũ.

Esrom Aram pacũ niiyigũ.

⁴ Aram Aminadab pacũ niiyigũ.

Aminadab Naasón pacũ niiyigũ.

Naasón Salmón pacũ niiyigũ.

⁵ Salmón Booz pacũ niiyigũ. Booz paco Rahab niyigo.

Booz Obed pacũ niiyigũ. Obed paco Rut niyigo.

Obed Isaí pacũ niiyigũ.

⁶ Isaí õpũ David pacũ niiyigũ.

David Urías nũmo niimirigomena Salomónrẽ põnacutíyigũ.

⁷ Salomón Roboam pacũ niiyigũ.

Roboam Abías pacũ niiyigũ.

Abías Asa pacũ niiyigũ.

⁸ Asa Josafat pacũ niiyigũ.

Josafat Joram pacũ niiyigũ.

Joram Uzías pacu niyigũ.

⁹ Uzías Jotam pacu niyigũ.

Jotam Acáz pacu niyigũ.

Acáz Ezequías pacu niyigũ.

¹⁰ Ezequías Manasés pacu niyigũ.

Manasés Amón pacu niyigũ.

Amón Josías pacu niyigũ.

¹¹ Josías Jeconías, teero biiri cũũ baira pacu niyigũ. Cũã niiritabere Babilonia dita macãrã Israelya põna macãrãrẽ ñee, néewarucuyira cũãya dita Babiloniapũ.

¹² Cũãrẽ néewari siro, Jeconías Salatiel pacu niyigũ.

Salatiel Zorobabel pacu niyigũ.

¹³ Zorobabel Abiud pacu niyigũ.

Abiud Eliaquim pacu niyigũ.

Eliaquim Azor pacu niyigũ.

¹⁴ Azor Sadoc pacu niyigũ.

Sadoc Aquim pacu niyigũ.

Aquim Eliud pacu niyigũ.

¹⁵ Eliud Eleazar pacu niyigũ.

Eleazar Matán pacu niyigũ.

Matán Jacob pacu niyigũ.

¹⁶ Jacob José pacu niyigũ. José María manũ niyigũ. Coó Jesús paco niwõ sáa. Jesús Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩ.

¹⁷ Teero tiiró, Abrahamina pũutocuti catorce põnarĩ macãrã basocáputiyira téé David bauáritomena. Too síro Daviména pũutocuti catorce põnarĩ macãrã basocáputinemoyira, téé Israelya põna macãrãrẽ Babilonia ditapũ cũãrẽ ñeewari siro. Too síro cũãrẽ ñeewari siro, catorce põnarĩ macãrã basocáputinemoyira sũcã téé Cristo bauáritomena.

Jesucristo bauárigue
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo bauárigue biiro wáayiro. María cãũ paco Joseména manucutigodo tiyígo. Cãũ puarã niiãdari suguero, Espíritu Santo tutuaremena niipacó niitoayigo. ¹⁹ José coo manũ niigũdu coo niipacó niirére ññagũ, “coore duujãgũda” jĩ wãcũmiyigu. Cãũ basocá ãñugú nijjĩgũ, basocá tucóropũ wedesãdugariyigu. Teero tiigú, “yayíoro coore duujãgũda” jĩ wãcũmiyigu. ²⁰ Cãũ teero wãcũrĩ, quẽẽrõpũ ángele* cãũrẽ jĩiyigu:

—José, David pãrãmi niinũnũsegũ, María ññaarõ tiiriwo. Boboré manirõ coomena wãmosiaya. Espíritu Santo cãũ tutuaremena coore niipacó wáari tiirígu niiwĩ. ²¹ Coo wĩmagũrẽ apagodaco. Cãũ wãmecutigũdaqui Jesús. Cãũ wãme “basocáre netõnégũ” jĩdũgaro tiia. Cãũ basocá ññaaré tiiré wapare netõnégũdaqui, jĩiyigu ángele.

²² Tee niipetire Cõãmacũ jĩrrirobirora wáaro tiyíro. Profetare ateré jóadutiyaigu:

²³ Sícõ numiõ ãmũmena niñnaripaco, niipacó ni, põnacutígodaco.

Cãũ wãme Emanuel niiãdacu,† jĩ jóadutiyaigu. Emanuel “Cõãmacũ marĩmena niĩ” jĩdũgaro tiia.

²⁴ José wãcãgú, ángele dutiariguere tiyígu. Mariare cãũya wiipũ néewayigu, nũmocutigũda jĩgũ. ²⁵ Teero tiipacú, coo wĩmagũ apaadari suguero, coomena niñnariyigu. Bauári siro, cãũrẽ “Jesús wãmecutigũdaqui” jĩiyigu.

* **1:20** Portugués: anjo. † **1:23** Isaías 7.14.

2

Masĩrí basoca Jesuré ñnarã jearigue

¹ Jesús Judea dita niirí macã Belénꝑꝰ bauáyigu. Cũũ bauárito, Herodes judíoaya dita õꝑũ niiyigu. Teeburecorire ãmãã masĩrí basoca muĩꝑũ muãatirope macãrã Jerusalénꝑꝰ jeayira. ² Toopú jeara, sãñáyira:

—¿Judíoa õꝑũ niigũdu noopú bauáyiri? Ʋsã ꝑꝰtopꝰ muĩꝑũ muãatirope cũyagu ñocõãwúrẽ ññawã. Teero tiirã, cũãrẽ padeorã atiawã, jĩyira.

³ Tee quetire tuoríra Ʋꝑũ Herodere wedera jeayira. Teeré tuogú, bayiró wãcũpatiyigu. Niipetira Jerusalén macãrãcã teerora wãcũpatiyira.

⁴ Herodes niipetira paiaré dutirãre, teero biiri Moisés jóarigue buerãre suocó, sãñáyigu:

—¿Cõãmacũ beserigu noopú bauágũdari? jĩyigu.

⁵ Cũũ yũyira:

—Judea dita niirí macã Belénꝑꝰ bauágũdaqui. Teeré jĩ jóarigu niiwĩ profeta. Ateré jóarigu niiwĩ:

⁶ Belén Judea ditapꝰ niirí macã búri niirí macã mee niiã atiditapúre.

Tiimacã macũ õꝑũ wãagũdaqui.

Cõãmacũyara Israelya põna macãrãrẽ cotegũdu niigũdaqui,*

jĩ jóarigu niiwĩ, jĩyira.

⁷ Too síro Herodes yayióremena masĩrí basocare cũũ ꝑꝰtopꝰ suocó, cũãrẽ sãñáyigu:

—¿Deero biiri peti ñocõãwú bauári? Ññurõ wedeya múãcã, jĩyigu.

⁸ Wedeari siro, Belénꝑꝰ ticoco, cũãrẽ jĩyigu:

* 2:6 Miqueas 5.2.

—Wĩmagũ bauárigure sãĩñará wáaya. Cũũrẽ buará, унucãrẽ wedera atiwa sũcã. Yнucã cũũrẽ padeogú wáagudu tiia, jĩĩmiyigu.

⁹ Cũũ cũãrẽ wedeari siro, netõjõãyira sũcã. Maapu cũã wáari, ñocõãwú cũãya macãpu cũã ñnarigura cũã suguero suguewayigu. Wĩmagũ niirõ sotoapu jeagura, ñocõãwú putuánucãyigu.

¹⁰ Teero tiirá, ñocõãwúrẽ bayiró useniyira.

¹¹ Tiiwiipú sããjeara, wĩmagũrẽ, cũũ paco Mariámena niigũrẽ ñayira. Ñicãcoberimena jeacũmu, cũũrẽ padeoyira. Too síro cũã néewartibarire pãõ, cũũrẽ oro, sũpẽbiro bauré sitiaãñúre, teero biiri apeyé sitiaãñúrecãrẽ “mirra” wãmecutirere ticoyira.

¹² Too síro Cõãmacũ cũãrẽ quẽẽrõpũre “Herodere ñnarã cãmeputúarijãña” jĩiyigu. Teero tiirá, cũãya ditapu putuawara, apemapé putuajõãyira sáa.

Egiptopu Jesuré néedutiwarigue

¹³ Masĩrí basoca putuawari siro, ángele quẽẽrõpũ Joseré jĩiyigu sũcã:

—Wãcãñá. Wĩmagũrẽ pacoméñarã Egiptopu néedutiwaya. Toopú nijãrã wáaya ména. Yнuc “néeputuaatiya” jĩĩrĩpu, néeputuaatiwa sũcã. Herodes wĩmagũrẽ sããdugágu, ãmaãdutigudu tiiri, jĩiyigu.

¹⁴ Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, ñamirã wãcã, wĩmagũrẽ pacoméñarã Egiptopu néedutiwayigu. ¹⁵ Herodes catiró põõtẽõrõ niyira toopũre. Cũã teero ti-iríguemena Cõãmacũ jĩĩrirobirora wáaro tiiyiro. Profetare ateré jóadutiwayigu: “Yнuc macũ Egiptopu ni-imirigure suowitíwũ”,† jĩĩ jóadutiwayigu.

† 2:15 Oseas 11.1.

Herodes wĩmarãrẽ sãcõãdutirigüe

16 Too síro Herodes “masĩrí basoca yũre jĩditojãya” jĩĩ, bayiró cúayigũ. Teero tiigú, ãmũã wĩmarãrẽ Belénpu niirãrẽ, tiimacã wesapu niirãcãrẽ puacãmá ðuaró cuorãre sãcõãpetidutiigũ. Masĩrí basoca cũrẽ wederirobirora “nocõrõrã bũcũáqui” jĩĩ wãcũyigũ.

17 Cũũ teero tiidutirigüemena profeta Jeremías jóare diamacú wáaro tiiyíro. Ateré jóarigũ niiwĩ:

18 Ramá macãpũre basocá booritua, bayiró utiri tuonóyira.

Raquel pãrãmérã niinũusera numiãpu cúã põnarẽ bayiró utiyira.

Cũã põnarẽ sãĩrĩ ãnarã,
“wãcũtutuaya” jĩĩrĩ booríyira,‡
jĩĩ jóarigũ niiwĩ.

19 Herodes diari, José Egiptopũra niiyigũ ména. Toopú ángele quẽẽrõpu cũrẽ jĩiyigũ:

20 –Wãcãñá. Wĩmagũrẽ pacoméñarã Israel ditapu néepũtuawaya. Wĩmagũrẽ sããðugámirira diapetijõãwã, jĩiyigũ.

21 Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, wãcã, wĩmagũrẽ pacoméñarã néepũtuaatiyigũ Israel ditapu.

22 Herodes macũ Arquelao cũũ pacũre Judea dita õpũ wasoyigũ. José tee quetire tuogú, cuiyigũ. Judeapũre wáadugariyigũ. Cõãmacũ quẽẽrõpu wedenorigũ niijĩgũ, Galilea ditare netõjõãyigũ sãa.

23 Toopú jeagũ, Nazaret macãpu niigũ wáayigũ. Jesús toopú niirigüemena profetas jóare diamacú wáaro tiiyíro. Ateré jóarira niiwã: “Basocá cũrẽ ‘Nazaret macũ niĩ’ jĩĩãdacua”, jĩĩ jóarira niiwã.

‡ 2:18 Jeremías 31.15.

3

Juan Bautista wederigue

(*Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28*)

¹ Teeburecorire Juan basocáre wãmeõtiri basocũ Judea ditapũ basocá manirõpũ wáayigu. Toopú basocá cũũ putopũ jearáre wedeyigu. ² Ateré jĩiyigu: —Cõãmacũ dutiré marĩpũre niiãdare jeadaropũ tĩa. Teero tiirá, múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasoyá, jĩiyigu.

³ Profeta Isaías* Juan tiiádarere jóarigu niiwĩ: Sĩcũ yucũ manirõ, basocá manirõpũ bayiró busurómena wedegũdaqui: “Sĩcũ õpũ atiadarimarẽ quẽnarõ tiiróbiro, marĩ Õpũ atiadari suguero, múã ñañaré tiirére duujã, ãñurõ niyueya”, jĩĩgũdaqui,† jĩĩ jóarigu niiwĩ.

⁴ Juanyáro sutiró camello póarimena tiiríro niyiro; cũũ siatúrida wáicũ caseroda niyiro. Cũũ yaaré yeseroa, macãncũ macãrã mumiãoco niyiro.

⁵ Jerusalén macãrã, paũ Judea dita macãrã, teero biiri paũ día Jordán wesa macãrã cũũ wederi tuorá wáayira. ⁶ Cũã ñañaré tiirére wedenetõãri siro, día Jordánpũ cúãrẽ wãmeõtiyigu.

⁷ Paũ fariseo basoca, saduceo basoca wãmeõtitudira jeari ñĩagũ, cúãrẽ jĩiyigu:

—¡Múã tiiditórepira, jĩĩditorepira niiã! “Marĩ wãmeõtĩnorira dícũ niirĩ, Cõãmacũ bayiró cúare

* **3:3** Isaías tíatopũ Jesucristo atiditapú atiadarere jóayuẽrigũ niiwĩ.

† **3:3** Isaías 40.3.

marĩrẽ jearicu”, jĩĩ wãcũremena atimiãjĩyu múã. ⁸ Diamacúrã múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasorá, múã añurõ tiirécutiremena ãñoñá. ⁹ “Ûsã Abraham pãrãmerã niinunusera niijĩrã, Cõãmacũ ññacorore añurã niĩã”, jĩĩ wãcũrijãña. Múã wãcũrere wasohéri, Abraham pãrãmerã niiré wapamaníã. Cõãmacũ boogú, ate ãtãperimenarã Abraham pãrãmerãrã cotowéomasĩqui. ¹⁰ Múã ñañaré tiidúheri ññagũ, Cõãmacũ múãrẽ cõãgũdaqui. Sicagú yucugũ ñañaré ducacutirigure cõmeãmena nucõrĩmenapũra páata, pecamepũ sóecõãrõ tiiróbiro múãrẽ tiigũdaqui.

¹¹ Ñañaré tiirére wãcũpati, wasoríguere ãñorãrẽ wãmeõtia ocoména. Æpĩ yũũ siro atiqui. Cũũ yũũ nemorõ tutuagũ niiqui. Cũũ aññunetõgũ niiqui. Yũũpeja cũũrẽ sĩcãrĩbíridojaçu. Cũũpeja nemorõ aññurõ tiigũdaqui múãrẽ: Espíritu Santore ticodiocogũdaqui, múãmena niirucujããrõ jĩĩgũ. Ñañaré sóecõãrõ tiiróbiro múã ñañaré tiirére cõãgũdaqui. ¹² Cũũ trigore ññanogũdũ tiiróbiro niĩĩ. Teeperire merẽã, teesatirire merẽã cũũgũdaqui. Teeperire ññanogũdaqui cũũye ññanori wiipũ. Teesatirire sóejãgũdaqui pecame yatihirimepũ, jĩĩyigũ Juan.

*Juan Jesuré wãmeõtirigue
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)*

¹³ Too síro Jesús Galileapũ niĩãrigũ díã Jordánpũ atiyigũ Juan pũtopũ. Cũũrẽ wãmeõtidutigu atiyigũ.

¹⁴ Juanpe boorĩmiyigũ. Cũũrẽ jĩĩyigũ:

—Mũũpe yũũre wãmeõtigũno niĩã. ¿Deero tiigú “wãmeõtiya yũũre” jĩĩ? jĩĩyigũ.

¹⁵ Jesús yũũyigũ:

—Teero tiijáña ména. Niipetire Cõãmacũ marĩrẽ tiidutírobirora tiiró booa, jĩiyigu.

Juan “jáu” jĩi, cúãrẽ wãmeõtiyigu. ¹⁶ Wãmeõtitoaari siro, Jesús maajeánucãyigu. Wãcũña manirõ ãmuãse pãõjõãyiro. Jesús Espíritu Santo sícũ bua tiiróbiro baugú diiátiri ññayigu. Cũũpũre jeapeayigu. ¹⁷ Teero wáari, ãmuãsepu wedeseri tũoyíra:

—Ñni yũũ macũ yũũ bayiró maĩgú niĩ. Cũũmena bayiró useniã, jĩiyigu.

4

Wãtĩãrẽ dutigú Jesuré jĩicõãsãmirigue (Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Too síro Espíritu Santo Jesuré basocá manirõpu néewanetõyigu, wãtĩãrẽ dutigú jĩicõãsããrõ jĩĩgũ.

² Toopáre cuarenta bũrecori, cuarenta ñamirĩ yaariyigu. Too síro jubóayigu. ³ Wãtĩãrẽ dutigú Jesús puuto wáa, cúũrẽ jĩiyigu:

—Mũũ Cõãmacũ macũ niigũ, atepá ãtãpáre pã cotowéoya, jĩĩmiyigu.

⁴ Cũũpe yũũyigu:

—Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóarigue niĩã: “Yaaré dícu basocáre catiri tiiría. Niipetire Cõãmacũye wedeserecã cúãrẽ catiri tiia”,* jĩ jóarigue niĩã, jĩiyigu.

⁵ Too síro wãtĩãrẽ dutigú cúũrẽ Jerusalénpu “Cõãmacũya macã” cúã jĩirí macãpu néewayigu. Toopáre Cõãmacũwii sotoapu néemuã, ⁶ cúũrẽ jĩĩmiyigu:

---

* **4:4** Deuteronomio 8.3.

—Мнн Cõãmacũ macũ niigũ, ãnopãmena bupudíaya. Cõãmacũye queti jóaripũрн ate jóarigue niiã:

Cõãmacũ cũũyara ángeleare мннрẽ cotedutigũdaqui.

Мннрẽ ùtãgãрн ñaapeari jĩrã, bocañeãdacua,† jĩ jóarigue niiã, jĩmiyigu.

⁷ Jesús cũũrẽ jĩyigu:

—Cõãmacũye queti jóaripũрн ate jóarigue niiã: “Cõãmacũ мнн Õрũ wedeserere ‘¿diamacũrã niimiito?’ jĩrã, cũũrẽ tiiẽñodutirijãña”,‡ jĩ jóarigue niiã, jĩyigu.

⁸ Too síro ùtãgũ ùmũãnetõrigurп néemũãyigu sũcã. Toopú niipetire atibúreco maquẽ macãrĩrẽ, teero biiri teemacãrĩ сuorére ãnopetijãyigu. ⁹ Cũũrẽ jĩmiyigu:

—Мнн yннre ñicãcoberimena jeacũmu, “мнн yнн õрũ niiã” jĩ padeorí, ate niipetire мннрẽ ticogũda, jĩmiyigu.

¹⁰ Jesús cũũrẽ jĩyigu:

—Wáagna, Satanás. Cõãmacũye queti jóaripũрн ate jóarigue niiã: “Cõãmacũ мнн Õрũ sícũrẽna padeoyá. Cũũ dutiré dícare tiyá”,§ jĩ jóarigue niiã, jĩyigu.

¹¹ Wãtĩãrẽ dutigú wáajõãyigu. Ángelea Jesuré tiiápura jeayira.

Jesús Galilearп buenãcãrigue

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Jesús “Juanrẽ peresu sõnecoayira” jĩrere тuoyigu. Teero tiigú, Galilea ditарн wáayigu.

† 4:6 Salmo 91.11-12.

‡ 4:7 Deuteronomio 6.16.

§ 4:10 Deuteronomio 6.13.

13 Nazaret macārē netōwá, Capernaumpe niigũ wáayigu. Capernaum Galileataro wesa, Zabulónya dita, teero biiri Neftaliya dita wesapu niiã. 14 Cũũ toopú wáari, profeta Isaías jóaribirora wáaro tiyíro. Ateré jóarigu niiwĩ:

15 Zabulón, teero biiri Neftalícãya dita macãrã, día pairímaa wesa macãrã, día Jordán apeniñapú macãrã, teero biiri Galilea dita macãrã judíoa niihẽrã

16 múã naĩtĩarõpu niirãbiro Cõamacũyere tũomasĩricu; añurõ bóere ñnarã tiiróbiro múãrẽ netõnégũdure ññaãdacu.

Diarira tiiróbiro niirã bóaneõrã niicu;

múã bóebatere ñnarã tiiróbiro cũũrẽ ñnarã, useniãdacu,*

jĩ jóarigu niiwĩ.

17 Jesús toopú jeagu, basocáre buenucãyigu. “Cõamacũ dutiré múãpũre niĩãdare jeaadaropũ tia. Teero tiirã, múã ññaré tiirére wãcũpati, wasoyá”, jĩyigu.

Jesús bapari wai wasarí basocare “jãmũ” jĩrigue (Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Jesús Galileataro wesapu wáayigu. Toopú wáagu, sícũpõna pũarãrẽ buajeáyigu. Simón, apetére Pedro sũonógũ, cũũ bai Andrés niyira. Wai wasarí basoca niijĩrã, bapigu cõãño, wai wasara tiyíra. 19 Jesús jĩyigu cúãrẽ:

—Jãmũ yũmena. Múã mecũtígãrẽ wai wasarí basoca niiã; too síropũre múã basocáre yé quetire

* 4:16 Isaías 9.1-2.

ãñurõ wederí basoca wáaadacu sáa. Teeré wederi, paꝝ padeoádacua, jĩiyigu.

²⁰ Teeré tuorá, máata cúãye bapiyucure toorá cũũjã, Jesuména wáajõãyira.

²¹ Too netõwá, ãpẽrã paꝝrã sícũpõnarẽ ññayigu. Zebedeo põna Santiago, cúũ bai Juan niyira. Cúã pacumena dooríwꝝpa bapiyucure jeesãñáyira. Jesús cúãcãrẽ “jãmu” jĩiyigu. ²² Cũũ teero jĩĩrĩ tuorá, máata tiiwuré, cúã pacure cúũ, wáajõãyira Jesuména.

Jesús paꝝ basocáre buerigue
(Lc 6.17-19)

²³ Jesús niipetiro Galilea ditapꝝ judíoa neãré wiseripꝝ buewarucuyigu. ãñuré queti “Cõãmacũ dutiré múãpꝝre niĩãdare jeaadaro tia” jĩĩrére wedeyigu. Niipetire cúã diarecutire, cúãrẽ õpũũrĩ pũniré netõnéyigu. ²⁴ Cũũ teero tiiré quetire niipetira Siria dita macãrã masĩpetijõãyira. Teero tiirã, niipetira diarecutirare cúũ putopꝝ néewayira. ãpẽrã merẽã biiré diarecutira, ãpẽrã õpũũrĩ pũniré cuoráre néewayira. Wãtĩã sããnorirare, ñamadiare cuoráre, wáamasĩhẽrãrẽ néewayira. Jesús cúãrẽ netõnéyigu.

²⁵ Paꝝ Galilea dita macãrã, Decápolis macãrĩ macãrã, Jerusalén macãrã, Judea dita macãrã, día Jordán apeniñapú macãrã cúũrẽ nunuyira.

5

Jesús ãtãgũpú basocáre buerigue

1 Jesús paꝝ nꝝnꝝrĩ ññagũ, ãtãgũpũ muãwawi.
 Тоорé cũñ jeanuãrĩ, ãsã cũñ buerá cũñ puto neãwũ.
 2 Ateré buewi:

Ateré tiiráno ãseniya
(Lc 6.20-23)

3 —“Cõãmacũ tiiapuremena dícu cũñ booré ti-
 imasĩã” jĩrãno ãseniya. Cõãmacũ dutiré cúãpꝝre
 jeatoaa.

4 'Bóaneõrãno ãseniya. Cõãmacũ cúãrẽ
 yeeripũnapꝝ ãsenire ticogũdaqui.

5 “’Ësã ãpẽrã nemorõ ãpꝝtĩ macãrã niĩã” jĩ
 wãcũhẽrãno ãseniya. Cúã Cõãmacũ “ticogũda” jĩri
 ditare ñeeãdacua.

6 'Diamacũ maquẽ, teero biiri ãñurere bayiró
 tiidugáranõ ãseniya. Cõãmacũ tiiapuremena cũñ
 boorere tiimasĩãdacua.

7 'Ãpẽrãrẽ bóaneõ ññarãno ãseniya. Cõãmacũ
 cúãrẽ bóaneõ ññagũdaqui.

8 'Ãñurẽ wãcũ tũgueñarãno ãseniya. Cúã
 Cõãmacũrẽ ññaãdacua.

9 'Ãñurõ niirecũtire wáari tiirãno ãseniya.
 Cõãmacũ cúãrẽ “yũũ põna niĩya” jĩgũdaqui.

10 'Cúã Cõãmacũ boorere tiiré wapa ãpẽrã ññañarõ
 netõrĩ tiinórãno ãseniya. Cõãmacũ dutiré cúãpꝝre
 jeatoaa.

11 'Múã yũũre padeoré wapa ãpẽrã múãrẽ ññañarõ
 jĩ, ññañarõ netõrĩ tiíadacua. Noo ññañarõ niiré
 jĩditoadacua múãrẽ. Cúã teero tiirí, múã ãseniãdacu.

12 Too síropꝝre múã ãmuãsepꝝ pairó wapatãre
 bũããdacu. Teero tiirã, bayiró ãseniña. Múãrẽ

tiiróbirora ñañarõ tiáperucuyira múã suguero ni-
iriracãrẽ profetare.

Jesuré padeorá móã, sãwócore tiiróbiro niĩya
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ 'Marĩ yaaré poaro jĩrã, móãrẽ sããã. Múã
móãbiro niĩ atibárecopure. Móã ocare petirí,
ocanemorĩ tiimasĩña manicú. Tee deero tiádare
mee niicu. Teero tiirã, teeré sopeputópu cõãjãcu.
Basocã cutadiyócu.

¹⁴ 'Múã sãwócore tiiróbiro niĩ atibárecopure.
Sicamacã ütãgũ sotoapure niirí macãrẽ yayiómasĩña
manicú. ¹⁵ Basocã sãwócorigare sãããri siro,
moocũriya. Teero tiiróno tiirã, ãmããrõpe péoya,
niipetira tiiwiipã niirãrẽ bóbatecoaro jĩrã. ¹⁶ Tiigã
sãwócorobirora múãcã basocã ññacoropure ãñurõ
tiirécãtiya. Múã ãñurõ tiirí ññarã, ãpẽrãcã múã Pacu
ãmããsepure niigãrẽ “ãñunetõjõãgũ niiqui” jĩãdacua.

Moisére dutiré cũirigue maquẽ

¹⁷ 'Biuro wãcũrijãña yure: “Moisére dutiré
cũirigue, teero biiri profetas jóariguere cõãgũ
atigure tiájĩyi”, jĩ wãcũrijãña. Teeré cõãgũ mee
atiwure. Teeré “diamacúrã biirope niĩã” jĩgũ
atiwure. ¹⁸ Yure ateréja diamacúrã jĩã: ãmããse,
atibáreco niiritabere Cõãmacũ péerogã tee dutiré
cõãriqui. Niipetire cũũ “biuro wáaadacu” jĩrigue
diamacũ wáaro tiádadacu. ¹⁹ Tee dutiré péerogã
netõncãgũno bári niigũ niigũdaqui Cõãmacũ
Õpũ niirõpore. ãpẽrãrẽ netõncãrĩ tiigãnocã
teerora biigũdaqui. ãpĩ tee dutiré diamacũ
tiigãnope, ãpẽrãrẽ teeré tiidutígũnope õpũ tiiróbiro
niigũdaqui Cõãmacũ Õpũ niirõpore. ²⁰ Múãrẽ ate

wedea: Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca “ñsã Cõãmacũ boorére añurõ tiia” jĩmiya. Múã cũã nemorõ Cõãmacũ boorépere tiihéra, Cõãmacũ p̄top̄ wáaricu.

*Cúare ñañaniã
(Lc 12.57-59)*

²¹ 'T̄hoj̄iyu múã ñecũsũm̄ãrẽ wederiguere: “Basocáre s̄iãr̄ij̄ãña. S̄iãḡũno queti beserí basoc̄u p̄top̄u néewa, wedesãnogũdaqui”. ²² Ȳm̄peja m̄ãrẽ ateré wedea: Cũũya wedeḡumena cúaguno besegú p̄top̄u néewa, wedesãnogũdaqui. Cũũya wedeḡure “m̄m̄ wapamanígũ niiã” jĩ buijãḡũno Judíoare Dutirá Peti p̄top̄u néewa, wedesãnogũdaqui. Cũũya wedeḡure “wáic̄u tiiróbiro wãc̄urẽ c̄uoa m̄m̄j̄ã” jĩḡũnorẽ pecamer̄u sócõãr̄iquio niiã.

²³ 'Teero tiiḡũ, m̄m̄ Cõãmacũwiip̄u Cõãmac̄urẽ padeoḡũ, areyenó ticoḡud̄u tiicú. Ticoadari s̄uḡueroḡã, wãc̄ũb̄uacu: “Yáa wedeḡu cúa niiqui ȳm̄mena; ȳm̄ c̄ũrẽ ñañarõ tiiát̄u”, jĩ wãc̄ũcu. ²⁴ M̄m̄ ticoadarere duupéo, c̄ũrẽ acabóre s̄ãis̄uḡuégu wáaya. Teero tiári siro, “Cõãmac̄urẽ ticoḡuda” jĩãriguere ticoya sáa.

²⁵ 'M̄m̄rẽ wedes̄ariḡumena queti beseróp̄u wáarara, boyeromena quẽnos̄uḡuéya. Quẽnos̄uḡuéheri, m̄m̄rẽ besegúp̄ure ticojãḡũdaqui. Cũũ surarap̄ure ticojãḡũdaqui sáa. Cũãp̄ura peresuwiip̄u s̄õnecoadacua sáa. ²⁶ Ȳm̄ m̄m̄rẽ ateréja diamac̄urã jĩã: M̄m̄ wapatípetihegu, wiriticu, jĩwĩ Jesús.

Āp̄ĩ n̄m̄torẽ ñeaperijãña

27 Jesús wedenemowĩ:

—Múã ate wederiguere tɔojĩyu: “Ápĩ numorẽ ñeeaperijãña”. 28 Yũpeja ateré diamacúra jĩã: Sícũ numiõrẽ ñañaré tiidugáremena ññagũno cũũ wácũremenarã coomena ñañarõ tiiárigubiro ni-itoaqui.

29 ‘Diamacú macã capea ññaré* múãrẽ ñañarére tiirí tiibócu. Teero wáari, tiigaré odewecõãjãña. Teero tiiró, sicaróra múãya õpũũ macãrõ cõõrĩ, ãñujãã. Niipetiri õpũũ pecameru cõõrĩpeja, ñañanetõjõãcu. 30 Diamacú macã wãmo† múãrẽ ñañarére tiirí tiibócu. Teero wáari, tiiwãmorẽ páatacõãjãña. Teero tiiró, sicaróra múãya õpũũ macãrõ cõõrĩ, ãñujãã. Niipetiri õpũũ pecameru cõõrĩpeja, ñañanetõjõãcu.

Nũmosãnumiãrẽ cõãrijãña

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

31 ‘Múã atecãrẽ tɔojĩyu: “Nũmorẽ cõãgũ, ‘atewapá mũũrẽ cõãã’ jĩrípũrẽ jóa, coore ticoro booa”. 32 Yũpeja ateré diamacúra jĩã: Sícũ cũũ numo ãpĩména ñeeaperipacari, coore cõãgũ, coore ãmũãmena ñeeapearigo tiiróbiro putuári tiiquí. Sícũ cõãnorigomena numocutiguãcã ãpĩ numoména ñañarõ ñeeapegu tiiróbiro putuáqui.

“Teerora tiíada” jĩrẽ maquẽ

33 ‘Tɔojĩyu sũcã múã ñecũsũmũãrẽ wederiguere: “Mũũ ‘Cõãmacũ wãmemena tiigúda’ jĩrirobirora jĩditoro manirõ tiiyá”. 34 Yũpeja ateré diamacúra

* 5:29 “Capea ññaré” jĩrẽ “marĩ ñañaré tiidugáre” jĩdugaro tia.

† 5:30 “Diamacú macã wãmo” jĩrẽ “marĩ ñañaré tiirẽ” jĩdugaro tia.

jĩã: Múã ãpẽrãrẽ “teerora tiigúda” jĩrã, Cõãmacũ wãmemena jĩrijãña. “Ɔmũãsemena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Ɔmũãsepũ Cõãmacũ dutiduiqui. ³⁵ “Atibúrecomena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Atibúrecocã Cõãmacũye dupori pesaró tiiróbiro niirõ tiia. “Jerusalénmenacãrẽ diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Tiimacãcã marĩ Ɔpũ tutuagũya macã niĩã. ³⁶ “Yáa dupumena diamacúrã jĩã”, jĩrijãña. Múã teero jĩrémena sicadá poadare ñirida o butirida wáari tiimasĩricu. ³⁷ Múã tiádara, “teerora tiáda” jĩña; tiiríadara, “tiirícu” jĩjãña. Múã jĩnemocorepũja wãtĩ wãcũré niibocu.

Ñãnarõ tiirí, cãmeríjãña

(Lc 6.29-30)

³⁸ Múã ate wederiguere tũojĩyu: “Sĩcũ mũũrẽ capea páawari, mũũcã teerora cũũrẽ páawacãmeña. Upire páaperi, teerora cũũrẽ páapecãmeña”. ³⁹ Yũũpeja ateré diamacúrã jĩã: Mũũrẽ ñãnarõ tiigúnorẽ teero ññajãña. Cãmeríjãña. Sĩcũ mũũrẽ wasopúro diamacúpere páari, apeniñapécãrẽ páaaro. ⁴⁰ Sĩcũ mũũrẽ queti beserí basocu pũtopũ néewa, besegúre “cũũ yũũre ñãnarõ tiirígue wapa cũũyaro camisare tiodutiya” jĩboqui. Cũũ teero jĩrĩ, sotoá macãrõ mũũ sãñarõcãrẽ ticojãña, tooré cũũ booátã. ⁴¹ Surara apeyenórẽ sicaburo mũũrẽ néewadutiri, apeburó néewabosanemoña sũcã. ⁴² Mũũrẽ sãigúnorẽ ticoya. Apeyenórẽ mũũrẽ wasodugari, “wasoria” jĩrijãña.

Ĩñatutirare mãĩdutírigue

(Lc 6.27-28, 32-36)

43 'Múã ate wederiguere tuoŷiyu: “Muu menamacãrãrẽ maĩñá; mUARẽ ññatutirapere ññatuti doocãméña”. 44 YUupeja ateré diamacúrã jĩã: Múãrẽ ññatutirare maĩñá. Múãrẽ ññañarõ tiirãre Cõãmacūrẽ sãibosáya. 45 Múã teero tiirá, múã Pacu ãmuãsepu niigú põna niĩadacu. Cũã añurã putoꝝ, teero biiri ññañarã putoꝝcãrẽ muĩpũ bóeri tiii. Cũã booré tiirá putoꝝ, teero biiri cũã booré tiihéra putoꝝcãrẽ oco peari tiii. 46 Múãrẽ maĩrã dícuꝝre maĩrĩ, wapamaniã. Romanuã õpũrẽ niyeru wapasébosari basoca teeré tiíya. 47 Múãya wedera dícuꝝre añurõ tiirá, ¿ñeenó añunemore ãpẽrãrẽ tiiẽñogari? Cõãmacūrẽ masĩhẽrã teeré tiíya. 48 Múã Pacu ãmuãsepu niigú añurẽ tiirécutigũ tiiróbirora añurẽ tiirécutira niĩña.

6

Ññurõ tiiré maquẽ

1 'Múã Cõãmacũye añurẽre tiirá, basocá ññacoropu dícu tiiẽñorijãña. Múã teero tiirécutiri, múã Pacu ãmuãsepu niigú múã añurẽ tiiré wapa ticorénorẽ ticoriqui.

2 Teero tiirá, múã bóaneõrãrẽ tiiapura, máata ãpĩrẽ bayiró busurómena muu tiiapuariguere wedebatedutirijãña. Tiiditórepera teenórẽ tiirécuticua múã neãré wiseripure, teero biiri macã decorure. Cúã tiiapucua, ãpẽrã “añuniĩ” jĩãrõ jĩrã. YUu múãrẽ ateréja diamacúrã jĩã: Cúã basocá teero jĩrẽ wapa wapatápetitoaya méẽ. 3 Múãpe bóaneõrãrẽ tiiapuara, múã menamacãrãrẽ wedebaterijãña. 4 Ticora,

ĩñahẽrõpũ ticoya. Múã Pacũ múã ãñurõ tiíari siro, wapatáre ticogũdaqui.

Cõãmacũrẽ sãirẽ
(Lc 11.2-4)

⁵ Múã Cõãmacũrẽ sãirã, tiiditórepira tiiróbiro tiiríjãña. Cúã neãré wiseripũ, macã decopũ nucũ, basocá ãñarõ jĩrã, sãicúa. Yũũ múãrẽ ateréja diamacúrã jĩã: Cúã basocá teero ãñaré wapa wapatápetitoaya méé. ⁶ Múãpe Cõãmacũ múã Pacũre sãirã, múãye sawiripũ sããwa, soperé biajã, cũrẽ sãĩñá. Cũũ ãñabũaya manigũ niipacũ, múãmena niiqui. Cũũ múã ãñahẽrõpũ tiirénorẽ ãñagũ múã ãñurõ tiíari siro, wapatáre ticogũdaqui.

⁷ Cõãmacũrẽ sãirã, ãñurõ wãcũripacara, sãĩnemósarijãña. Cõãmacũrẽ masĩhẽrã teero tiicúa, “marĩrẽ pee wedeseremena tũogũdaqui” jĩrã.

⁸ Múãjã cúã tiiróbiro tiiríjãña. Múã Pacũ múã boorénorẽ sãĩãdari sũguero, masĩtoaqui. ⁹ Teero tiirã, biiro jĩ sãĩñá:

Ɔsã Pacũ ãmũãsepũ niigũ, mũũrẽ quioníremena padeoáda.

¹⁰ Mũũ dutiré ãsãpũre niĩadare jeaaro.

Ɔmũãse macãrã mũũ booré dí cure tiicúa; atibúreco macãrãcã teerora tiíaro.

¹¹ Ɔsãrẽ bárecoricõrõ yaaré ticoya.

¹² ãpẽrã ãsãrẽ ãñarõ tiiráre ãsã acabórobirora mũũcã ãsã ãñaré tiirére acabóya.

¹³ Jĩicõãsãrenorẽ cãmotáya.

Ɔsãrẽ ãñarõ wáari jĩĩgũ, netõnéña.

Muu sícũrã dutirucugũdacu. Tutuanetõjõãgũ niiã.

Muu sícũrã usenipeogũno niirucujãña.

Teerora niiãrõ.

¹⁴ Æpẽrã múãrẽ ñañarõ tiirére acabóri, múã Pacu ãmuãsepu niigũcã múãrẽ acabógũdaqui. ¹⁵ Múã cúã ñañarõ tiirére acabóheri, múã Pacucã múã ñañaré tiirére acabóriqui.

Betiré maquẽ

¹⁶ Múã beti, sãirã, tiiditórepira tiiróbiro tiiríjãña. Cúã wãcũpatirabiro baujãcua. Jhabóarabiro baurá wãanetõjãcua, basocá cúã betirére ññaãrõ jĩrã. Yuu múãrẽ ateréja diamacũrã jĩã: Cúã basocá teero ññaré wapa wapatápetitoaya mée. ¹⁷ Múãpe beti, sãirã, diapóa waacosé, ãñurõ wuapoarira niiña, ¹⁸ ãpẽrã múã betirére masĩrijããrõ jĩrã. Múã Pacu ññabuaya manigũ niipacu, múãmena niiqui. Cũũ múã ññahẽrõpu tiirénorẽ ññagũ múã ãñurõ tiári siro, wapatáre ticogũdaqui.

Ëmuãse maquẽrẽ néõcũyueya

(Lc 12.33-34)

¹⁹ 'Atiditá maquẽrẽ pee néõcũrijãña. Teeré butua yaacua; cutawi bóajõãcu; yaarépira sããwa, yaapetíjãcua. ²⁰ Teero tiiróno tiirá, ãmuãsepu ãñuré buarí tiíadarepere néõcũyueya Cõãmacũ booré tiirucúremena. Teero tiirá, toopúre pee ãñuré cuoádacu. Toopúre múã néõcũrere butua túamasĩricua; cutawiricu; yaarépira sããwa, yaarícu. ²¹ Ëmuãsepu múãye niirí, Cõãmacũye dícuere wãcũãdacu.

Sĩãwócoriga

(Lc 11.34-36)

22 'Múáye capeari òpũũrĩrẽ sĩawócoriga tiiróbiro niĩã. Múã capeari añũrĩ, añũrõ ãñaãdacu; añũrõ tũomasĩãdacu; ñañaãtã, ãñaricu; tũomasĩricu. 23 Múã ñañaaré capeari cũorã tiiróbiro niirĩ, múáye òpũũrĩpũre naĩtĩãrõ tiiróbiro niĩã. Cõãmacũyere masĩria. Tee naĩtĩãre ñañaãnetõjõãã.

*Niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩricu
(Lc 16.13)*

24 'Sĩcũ pũarãrẽ padecotemasĩriqui. Sĩcũrẽ maĩríqui; ãpĩpẽre maĩquí. Sĩcũrẽ padeoquí; ãpĩpẽre netõnucãquí. Múã niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩricu.

*Cõãmacũ dutirẽ múãpũre niĩãdarere boosũguéya
(Lc 12.22-31)*

25 'Teero tiigũ, múãrẽ ateré wedea: Múã niirecutirere wãcũpatirijãña. “¿Ñeenó yaaadari; ñeenó sĩniãdari; ñeenó sãñaãdari marĩ?” jĩĩ wãcũpatirijãña. Marĩ catirẽpe yaaré nemorõ wapacutía. Marĩye òpũũrĩpe suti nemorõ wapacutía. 26 Minipõnãrẽ ãñañate múã. Cúã oteriya. Oteré dũca seeríya. Teedũcare ãñanore wiseripũ ãñanoriya. Teero tiirĩpacari, múã Pacũ ãmũãsepũ niigũ cúãrẽ yaaré ticoqui. Múãpe minipõná nemorõ wapacutía. 27 Múã bayirõ wãcũpatira, bũcũãnemoricu.

28 '¿Deero tiirã múã sutipere wãcũpatii? Coori macãnucũ maquẽrẽ wãcũña. Tee booró wiicú. Paderipacaro, suti suaripacaro, suti añũré sãñaré tiiróbiro bauta. 29 Teero biipacari, yũũ ateré jĩĩã: Salomón suti añũré peti sãñapacũ, coorire sĩcãrĩbĩriyigũ. 30 Sicabũrecora tee catia; apẽbũreco sĩniãriguepũ boea; too síro sóejãnoã.

Teero wáapacari, Cõãmacũ teecorire ãñuré suti sãñarõ tiiróbiro baurí tiii. Múãpereja ãñunemorõ cotequi. Múã péerogã padeoré cʘorá niiã. ³¹ Teero tiirá, “¿ñeenó yaaadari; ñeenó s̃niãdari; ñeenó sãñaãdari marĩ?” jĩ wãcũpatirijãña. ³² Atibúreco macãrã Cõãmacũrẽ padeohéra tee niipetirere wãcũpatiya. Marĩ Pacu ãmũãsepũ niigũ múã boorénorẽ masitoai méé. ³³ Múãpe Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadarere boosũguéya. Teero biiri diamacú cũũ boorére tiinũnũseyã. Teero tiirí, niipetire múãrẽ dũsarére ticogũdaqui. ³⁴ Teero tiirá, “¿ñamigãrẽ deero wáamiãdariye?” jĩ wãcũpatirijãña. Apebúreco maquẽrẽ múã ñañarõ netõãdarere wãcũpatisũguerijãña. Mecũã maquẽ dícare wãcũña. Mecũãrẽ múãrẽ wãcũpatiri tiĩádare niitoaa.

7

Ãpẽrãrẽ ññabeserijãña (Lc 6.37-38, 41-42)

¹ 'Ãpẽrãrẽ ññabeserijãña. Múã ññabeseheri, Cõãmacũcã múãrẽ ññabeseriqui. ² Múã ãpẽrãrẽ wedepatirirobirora múãcã wedepatinoãdacu. Múã ãpẽrãrẽ pee ñañarõ jĩrĩ, queoró múãcãrẽ jĩñoãdacu. ³ Mũnya wedegũya capearũ pasarí manarõrẽ ññaã. Ññaracu, mũnya capearũ pasarí dũcapereja ññaria. ⁴ Mũnya capearũ yucũdũca pasanoracu, ¿deero tiigũ mũnya wedegũre, “mũnya capearũ pasarí manarõrẽ néecõãma” jĩĩ? ⁵ ¡Ññaagũ, tiiditórepiyu! Mũnya capearũ niirí dũcapere néecõãsũgueya. Cõãtoagũrũ, ãñurõ

ĩñagũdacu. Teero tiigú, mũya wedegũya capeapũ pasarí manarõrẽ néecõãgũdacu.

⁶ 'Cõãmacũrẽ boohéranorẽ cũye queti añurere wederijãña. Cũãnorẽ wedera, díayiare añurere ticora tiiróbiro tiicú. Díayia cúaãmarã añurere ticipacari, múãrẽ cãmencã bacajãcua. Cõãmacũrẽ padeodugáherare cũye añurere maquẽrẽ wederijãña. Cũãnorẽ wedera, yesea watoapũ ñaquẽda wapapacáridare déecũrã tiiróbiro tiicú. Yesea tidarẽ cutatábatejãcua. Cõãmacũrẽ boohérrare bári peti cũyere wedecu.

*Cõãmacũrẽ sãĩñá
(Lc 11.9-13; 6.31)*

⁷ 'Cõãmacũrẽ sãĩñá. Sãĩrĩ, cũũ múãrẽ ticogũdaqui. Añurere ãmaãrã tiiróbirora sãĩrucújãña. Sãĩrucújãrã, bũãadacu. "Sope pãõña yũre" jĩgũ tiiróbiro sãĩdúrijãña. Sãĩdúheri, "jáũ" jĩgũdaqui. ⁸ Sãĩgũno cũogũdaqui. ãmaãgũno bũagũdaqui. "Pãõña" jĩgũno pãõnogũdaqui.

⁹ 'Múã põna múãrẽ wúabere sãĩrĩ, cúãrẽ ãtãpere ticoricu. ¹⁰ Wai sãĩrĩ, ãñarẽ ticoricu. ¹¹ Múã ñañaré tiirã niipacara, múã põnarẽ añurere ticomasã. Marĩ Pacũ ãmũãsepũ niigũpe cũũrẽ sãĩrãnorẽ nemorõ añurere ticomasĩqui.

¹² 'Múã ãpẽrãrẽ múãrẽ añurõ tiirĩ booa; múãcã teorera cúãrẽ añurõ tiiyá. Teerẽ Moisére dutirẽ cũũrigue, teero biiri profetas jóarigue tiidutía.

*Esahéri sopegã
(Lc 13.24)*

¹³ 'Esahéri sopegãrẽ sããwaya. Pecamepũ sããwari sopepe esarí sope niĩ; pecamepũ wáarima esaríma

niiã. Toopére paꝝ sããwaya. ¹⁴ Catiré petihéropꝝ sããwari sopepeja esahéri sopegã niijãã. Toopú ni-ijearima esahérima niiã. Sĩquẽrãã catiré petihére buaáya.

Yucꝝgꝝre tiigú dꝝcamena ñãmasĩnoã
(Lc 6.43-44)

¹⁵ 'Ápẽrã "úsã profetas niiã" jĩditorare tuoríjãña. Cúã añurã tiiróbiro baumíya. Oveja añurãgã tiiróbiro baumíya. Teero baupacára, cúã wãcũrẽpũre yáíwa cúaãmarã tiiróbiro wãcũũya. ¹⁶ Múã cúãrẽ cúã tiirécũtiremena ñãmasĩãdacu. Potagꝝ use dꝝcacũtiria. Wĩsõcã ipitire dꝝcacũtiria. ¹⁷ Yucꝝgꝝ añurígũno añuré dꝝcacũtia; sĩniátirígũno ñãñaré dꝝcacũtia. ¹⁸ Añurígũno ñãñaré dꝝcacũtiricu; ñãñarígũno añuré dꝝcacũtiricu. ¹⁹ Ñãñaré dꝝcacũtirígũno páata, pecamepꝝ sóecõãjãnoãdacu. ²⁰ Teeré tiiróbirora jĩditorepirare cúã tiirécũtiremena ñãmasĩãdacu.

Niipetira Cõãmacũ pꝝtopꝝ wáaricua
(Lc 13.25-27)

²¹ 'Paꝝ yꝝre "Õpũ" jĩpacara, cúã niipetira Cõãmacũ pꝝtopꝝ wáaricua. Yꝝ Pacꝝ ãmũãsepꝝ niigú booré tiiráno dícu wáaadacua. ²² Cõãmacũ basocáre wapa tiíadari bureco jeari, paꝝ yꝝre jĩmiãdacua: "Ûsã Õpũ, mꝝ wãmemena basocáre buewꝝ; mꝝ wãmemena wãtĩãrẽ cõãwionecowꝝ; mꝝ wãmemena pee añuré tiieñowũ sũcã", jĩmiãdacua. ²³ Cúã teero jĩpacari, "múãrẽ masĩria yꝝuja" jĩgũdacu. "¡Múã ñãñaré tiiríra niiã; witiwaya!" jĩgũdacu.

*Puawii tiinucāre queti**(Mr 1.22; Lc 6.47-49)*

24 Teero tiigú, yuu wederére tao, yuu wederirobiro tiigúno masígú tiiróbiro niĩ. Masígúno wii tiigú, coasāwa, ũtāgāpu jea, botarí nucō, wii tiimúāqui. 25 Too síro oco pea, día pota, wĩno wēē, tiwiipú oco ōmatucopacari, peedíaricu, ũtāgā sotoapu nucōāri wii niijrō. 26 Yuu wederére tao, yuu wederirobiro tihégunope tuorírigu tiiróbiro niĩ. Tuoríriguno wii tiigú, ditatupari yepapu wii tiimúāqui. 27 Too síro oco pea, día pota, wĩno wēē, tiwiipú oco ōmatucori, jōēcodiacu. Jōēcodia mutāpetijōācu, jīwī.

28 Jesús teeré buepetiari siro, basocá cūū buerére tuomanijōāwā. 29 Dutiré cuogú tiiróbiro buewi. Moisés jóarigue buerá tiiróbiro bueriwi.

8*Jesús ōpūū bóagure netōnérigue**(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)*

1 Jesús ũtāgūpú niĩarigu diijeári, pau basocá cūūrē nunuyíra. 2 Cūū maapu wáari, sícū ōpūū bóagu cūū puto wáayigu. Ñicācoberimena jeacūmuyigu:

—Ōpū, mūu yuu diarecutirere netōnédugagu, netōnémasĩā, jīiyigu.

3 Jesús cūūrē ñaapeó, jīiyigu:

—Netōnédugaga. Diaremanigū putuáya, jīiyigu.

Máata cūūya ōpūū bóare yatijōāyiro. 4 Jesús cūūrē jīiyigu:

—Ateré āpērārē wedegu mee tiiwá, jīimiyigu — . Pairé ěñogú wáaya, “āñujōāāyi” jīidutigu. Too síro sūcā Cōamacūrē ticoya, mūu diaré netōārigue

wapa wapatírono tiigú. Teeré tiidutírigu niíwī Moisés. M̄m̄ teero tiiyá, basocá niipetira m̄m̄ diaré netōāriguere masīārō jīīgū, jīiyigū.

Jesús cien surara dutigúre padecotegure netōnérigue

(Lc 7.1-10)

⁵ Jesús Capernaumpu sãāwari, sīcū cien surara dutigú cūu puto atiwī. Cūūrē tiápure sãiwī:

⁶ —Ōpū, yūre padecotegu wiipú cōāāwī. Cūū wáamasīriawī. Bayiró peti pūnisíjāāwī, jīiwī.

⁷ Jesús cūūrē yūwī:

—Jáu. Netōnégū wáaguda, jīimiwī.

⁸ Cien surara dutigú cūūrē yūwī:

—Ōpū, yū buri niigú niā. Teero tiigú, yū mūūrē yáa wiipu “sãāatiya” jīimasīriga. M̄m̄ sãāwaripacari, “netōārō” jīicoremenarā yūre padecotegu netōjōāgūdaqui. ⁹ Yū āpērā dutiré docapu niā. Yūpu surarare dutia sáa. Yū sīcūrē “wáaya” jīirī, wáai. Āpīrē “atiya” jīirī, atii. Yūre padecotegure “biiro tiiyá” jīirī, tiii, jīiwī.

¹⁰ Jesús cūū jīirére tūogú, tūomaníjōāwī. Cūūrē nūnūrārē jīiwī:

—Yū ateréja diamacūrā jīā: Israelpure āni tiiróbiro padeoré cūogúre buajeañariga. ¹¹ Mūūrē ateré wedea: Niipetiropu macārā pa, āni romanuāyū tiiróbiro Cōāmacū Ōpū niirōpu jeaadacua. Toopú Abraham, Isaac, Jacobmena yaaduiadacua. ¹² Pa Cōāmacū sūosūguémirirape cūā padeohére wapa naītīārōpu cōādioconoādacua. Toopú pūnisíra bacadiyó, utiadacua, jīiwī.

¹³ Jesús cien surarare dutigúre jīiwī:

—Mũya wiipũ putuawagua. Mũũ
padeoárirobirora wáaadacu, jĩwĩ.

Toorá cũrẽ padecotegũ netõjõãyigu.

Jesús Pedro mañecõrẽ netõnérigue

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Jesús Pedroya wiipũ wáayigu. Tiiwiipũ
sããjeagu, Pedro mañecõrẽ wiorécutipésagore
bũajeáyigu. ¹⁵ Coore wãmopũ padeñáyigu. Cũũ
teero tiiríra, wioré tatijõãyiro. Coo wãmũncã,
cũãrẽ yaaré ecayígo.

Jesús paũ diarecutirare netõnérigue

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Náicũmurĩ, basocá Jesús putopũ paũ wãtĩã
sããnorirare néejeayira. Cũũ sícãrĩ wedesecore-
menarã wãtĩãrẽ cõãwionecoyigu. Niipetira di-
arecutiracãrẽ netõnépetijãyigu. ¹⁷ Cũũ teero tiirí,
profeta Isaías jóarirobirora wáaro tiiyiro. Ateré
jóarigu niiwĩ: “Marĩ tutuherere, marĩ diarecutirere
cũũpeja netõnéjãwĩ”,* jĩ jóarigu niiwĩ.

Jesuré nũndũgámiriraye queti

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesús paũ cũũ putopũ neãncãrĩ ññagũ, ãsã cũũ
bueráre: —Jãũ, tĩãwaco iiníñapũ, jĩwĩ.

¹⁹ Sícũ Moisés jóarigue buegú Jesús puto wáa, jĩwĩ:

—Basocáre buegú, noo mũũ wáaro yũũ mũũrẽ
nũngũda. Mũũ buegú niidũgaga.

²⁰ Jesús cũũrẽ yũũwĩ:

—Wáicũra cãniré tutiri cũoóya. Minipõná
põnacutíre sutiri cũoóya. Yũũ niipetira sõwũpeja
cãnirõ cũoríã, jĩwĩ.

* **8:17** Isaías 53.4.

21 Āpĩ cūūrē n̄n̄n̄míārigu jĩwĩ:

—Ōpũ, yuu pacu diari siro, yaatóaguru, m̄m̄mena wáaguda sūcā, jĩmiwĩ.

22 Jesús cūūrē yuuwi:

—Yuumena wáadugagu mecūtígārā yuure n̄n̄ndóajāña. Yuure padeohéra diarirapu tiiróbiro niitoaya. Cúã basiro cāmerĩ yaaáro, jĩwĩ.

*Jesús wĩnorē, ocoturíre n̄cūārĩ tiiríque
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)*

23 Jesús dooríwuru muāsawĩ. Ūsā cūũ buerá baracutiwu. 24 Ūsā tĩawari, wĩno bayiró wēēcutuatiwu. Dooríwure ocoturí páabatesawũ. Jesupé cānigú tiiwĩ. 25 Teero tiirá, ūsā cūũ puto wáa, wācōrārā, cūūrē jĩwũ:

—¡Ūsā Ōpũ, netōneña! ¡Marĩ duadiarapu tiara! jĩwũ.

26 Jesús ūsārē yuuwi:

—¿Deero tiirá nocōrō cuii? Múã péerogã padeoré cuorá niiã.

Jĩtoa, w̄m̄m̄ncā, wĩnorē, ocoturíre n̄cūādutiwi. N̄cūāpetijōāwũ.

27 Ūsā ĩñamanijōājĩrā, cāmerĩ wedesewu:

—¿Ñiirũno basocú niimĩ āni? Cūūrē wĩnopúra, ocoturípara yuujā, netōncāria, jĩwũ.

*Gadara macārā wātĩã sãānoriraye queti
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)*

28 Jesús apeniñarú Gadara ditapu tĩjeari, ūmuã puarã masácoperi watoapu niĩarira cūũ puto atiwa. Cúã wātĩã sãānorira niiwā. Bayiró peti cúaamarã niiwā ména. Teero tiirá, basocá tiimapúre netōwáryira. 29 Jesuré ĩñarã, acaribíjōāwã:

—Muu Cõamacũ macũ, ãsãrẽ potocõrijãña. ¿Ûsãrẽ ñañarõ netõrĩ tiigũ atiarĩ? Ûsã ñañarõ netõãdaro jearia ména, jĩwã.

³⁰ Cũã beru paũ yesea yaanucũwã. ³¹ Wãtĩã basocãpũre niirã Jesuré bayiró sãiwã:

—Muu ãsãrẽ cõãwionecogũja, ñniã yeseapũre sããwadutiya, jĩwã.

³² Jesús: —Teerora tiiyá, jĩ yũũwi.

Cũũ teero jĩrĩrã, basocãpũre niĩrira witiwa, yeseapũre sããwatu niiwã. Niipetira yesea opatũdipũ cutucutũbuawa, opataropũ ñaañuã, duajõãwã.

³³ Yesea coterí basoca cuicocutuawa. Macãpũ jeara, wãtĩã sããnorira niimiãrirare wáariguere wedepetirira niiwã. ³⁴ Teeré tuorá, tiimacã macãrã niipetira Jesús pũtopũ jeawa. Cũũrẽ ññarã, biiro jĩwã:

—¡Wáagua! Ûsãya ditapũre pũtuárijãña, jĩwã.

9

Jesús wáamasĩhẽgũrẽ netõnérique

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Jesús dooríwũpũ mũãsã, cũũya macãpũ cãmecótĩãwĩ sũcã. ² Toopũ ãpẽrã sícũ

wáamasĩhẽgũrẽ cõãrõmena Jesús pũtopũ ñoonéjeayira. Jesús cũã padeorí ññagũ, wáamasĩhẽgũrẽ jĩiyigũ:

—Yáa wedegũ, wãcũtutuaya. Muu ñañaré tiirére acabónotoaa, jĩiyigũ.

³ Siquerã Moisés jóarigue buerá toopũ niiyira. Cũã Jesús jĩrere tuorá, wãcũyira: “Ñni Cõamacũrẽ ñañarõ wedesegũ tiii”, jĩ wãcũyira.

4 Jesús cúã wãcũrére masĩjĩgũ, sãĩñáyigu:

—¿Deero tiirá múã ñañarõ wãcũĩ? 5 Ñanirẽ “mũũ ñañaré tiirére acabónotoaa” yũũ jĩĩrĩ, tee cũũrẽ acabónoãriguere ññaricu múãjã. Yũũ “wũmũncã, wáaya” jĩĩrĩpereja, cũũ wũmũncãrĩ ññaã múã. 6 Yũũ niipetira sõwũ niĩã. Teero tiigú, atiditapúre basocá cúã ñañaré tiirére acabómasĩã. Yũũ dutirére múãrẽ ãñogúda, jĩiyigu cũũpeja.

Wáamasĩhẽgũrẽ jĩiyigu:

—Wũmũncãña. Mũũ cõãrõrẽ néeara, mũũya wiipũ pũũawaya, jĩiyigu.

7 Wáamasĩhẽgũ niimiãrigu wũmũncã, cũũya wiipũ pũũajõãyigu. 8 Basocá teero tiirĩ ññarã, cuijõãyira sáa. Cõãmacũrẽ usenire ticoyira, cũũ basocáre dutimasĩrere ticori ññarã.

Jesús Mateore suoríque
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Jesús too netõwágu, yũũre ññabuawĩ. Yũũ romanuã õpũrẽ niyeru wapasébosari basocũ niimiwũ. Jesús yũũre yũũ paderóũ duiirĩ ñña: —Jãũ yũũmena, jĩĩwĩ. Teero tiigú, wũmũncã, cũũmena wáawũ.

10 Too síro yáa wiipũ yaaduiwi cũũ buerámena. Cúã yaaritabe, ãpẽrã paũ niyeru wapasébosari basoca, ãpẽrã ñañaré tiirã jeawa. Cũãmena yaaduiwa. 11 Fariseo basoca teeré ññarã, cũũ bueráre sãĩñáwã:

—¿Deero tiigú múãrẽ buegú niyeru wapasébosari basocamena, ñañaré tiirámena yaai? jĩĩwã.

12 Jesús teeré tũogú, jĩĩwĩ:

—Diaremanirã ucotigure boorícua; diarecatira dícu ucotigure boocúa. 13 Cõãmacũye queti

jóaripũꝑũ ate Cõãmacũ jĩĩriguere buenemorã wáaya sũcã: “Wáicũra sóepeora dícare ññadũgariga; ãpẽrãrẽ bóaneõ ññarépere nemorõ ññadũgaga”,* jĩĩã. Yũũpe “ãñurẽ díca tiia” jĩĩrãrẽ ãmaãgũ atiriwũ; ñññaré tiirápere ãmaãgũ atiwũ, jĩĩwĩ.

*“¿Mũũ buerá deero tiirã betirí?” jĩĩrigue
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)*

¹⁴ Too síro Juan buerere nũnũrã Jesús pũto ati, cũũrẽ sãĩñãwã:

—Ësã, teero biiri fariseo basoca betia. ¿Deero tiirã mũũ buerápe betirí? jĩĩwã.

¹⁵ Jesupé cũãrẽ jĩĩwĩ:

—Wãmosiagũdũ boocórira bóaneõrã niimasĩriya, cũũ cũãmena niirĩ. Too síro cũũ néewanogũdaqui. Teero wáari siro, betiádacua.

¹⁶ 'Sĩcũ sutiró bũcũrore mama caseroména seeréturiqui. Teeré tiiatã, coserí, mama caserope wéedũo, bũcũ caserope yigajõãrĩ tiicú. Teero tiirí, pairí cope yiganemocu. ¹⁷ Teerora mama vinorẽ wáicũra caseropori bũcũporimena posetínoricu. Teeré tiirí, wũgã, teepori esarí, podojõãcu. Vino píobatejõã, teeporicã cõõjõãcu. Teero tiirã, mama vinorẽ mamapóripũ posetinoã. Biiro tiirí, vinorẽ cão, tiipocãrẽ cãorucúadacu, jĩĩwĩ.†

Jairo macõye queti; Jesuyáro sutiró padeñárigoye queti

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesús cũãmena wedesege tiiríra, sĩcũ judíoa neãrĩ wii dutirá menamacũ jea, Jesús pũto ññicãcoberimena jeacũmu, jĩĩwĩ:

* **9:13** Oseas 6.6. † **9:17** Jesús cũũ bueré wéomasĩña maniã fariseo tiirémene jĩĩgũ tiiyígũ.

—Y_{HH} macō mecātígã diajõããwõ. Jã_{HH} y_{HH}mena. Ñaapeó_{HH} atiya. M_{HH} ñaapeóri, masãgõdaco, jĩwĩ.

¹⁹ Teero jĩrĩ tuogú, Jesús cū_{HH}mena wáawi. Ɔsã cū_{HH} buerácã cū_{HH}rẽ bapacutiwaw_{HH}.

²⁰ Ɔsã cū_{HH}ya wiip_{HH} wáari, sícõ numiõ doce cãmarĩ beti niiré teero niirucujãgõ Jesús sucubírope ati, cū_{HH}yarõ sutiró yapap_{HH} padeñárigõ niiwõ. ²¹ Coõ wãcũyigo: “Y_{HH} cū_{HH}yarõ sutiró padeñáremenarã netõjãgõdaco”, jĩ wãcũyigo. ²² Jesús cãmenucã coore ñña, jĩwĩ:

—Yáa wedego, wãcūtutuaya. M_{HH} padeojĩgõ, netõnénoãrigop_{HH} p_{HH}tuáa, jĩwĩ.

Cū_{HH} teero jĩrĩrã, máata diaremanigõ p_{HH}tuáwo.

²³ Jesús judíoare dutirá menamacūya wiip_{HH} jeag_{HH}, cūã yaará wáaadari suguerogã, cūã utiritabere puticotéadarare ñnarig_{HH} niiwĩ. Āpẽrã bayiró acaribíremena utira tiitá. ²⁴ Cūãrẽ jĩrig_{HH} niiwĩ:

—Witiwaya. Wĩmagõ diarico; cãnigõ tiicó, jĩrig_{HH} niiwĩ.

Cúãpe cūãrẽ buijãmirira niiwã. ²⁵ Jesupé cúãrẽ witiwadutitõa, diaarigo pesarí tatiap_{HH} sããwarig_{HH} niiwĩ. Cooya wãmorẽ ñeerig_{HH} niiwĩ. Cū_{HH} teero tiirí, coo wãm_{HH}nurigo niiwõ. ²⁶ Niipetiro tiiditap_{HH}re teero cū_{HH} tiirigue queti sesajõãriro niiwã.

Jesús p_{HH}arã ññahērãrẽ netõnérigue

²⁷ Jesús too niĩarig_{HH} maap_{HH} wáawi sũcã. Cū_{HH} too wáari, p_{HH}arã capeari ññahērã bayiró busaróm_{HH}ena jĩn_{HH}nusewa:

—jDavid pãrãmi niin_{HH}nusegu, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

28 Jesús wiipú sããjeari, capeari ññahērã cūūrē nññsãjewa. Cúãrē sãññáwĩ:

—¿Múã yũre “netõnémasĩjãqui” jĩĩ padeói? jĩĩwĩ.

—Ëjũ, padeóa, jĩĩwã.

29 Too docare Jesús cúãye capearire ññaapeó: —
Múã padeoróbirora queoró wáaaro, jĩĩwĩ.

30 Cũũ teero jĩĩrĩrã, ññajõãwã. Jesús: —Ateré
ãpērãrē wedera mee tiíadacu múã, jĩĩmiwĩ.

31 Cũũ teero wedepacari, cúãpe cũũ tiiríguere ni-
ipetiro tiidita macãrãpure wedebatejãrira niwã.

Jesús wedesehegũre wedeseri tiirígue

32 Capeari ññahērã niimiãrira witiwaritabe,
ãpērã ãpĩrē néjeatoawa sũcã. Cũũ wãtĩ sããnorigu
wedesehegũ niwĩ. 33 Jesús wãtĩrē cõãwionecoari
sirogãrã, wedesehegũ niimiãrigu wedesenũcãwĩ.
Too macãrã ññamanijõãwã.

—Ãno Israelpure teero wáari ññahērã niwũ marĩ,
jĩĩwã.

34 Fariseo basocape biiro jĩĩwã:

—Ãni wãtĩãrē dutigú tutuaremena wãtĩãrē
cõãwionecoi, jĩĩwã.

Jesús basocãre bóaneõ ññarigue

35 Jesús niipetire macãrĩ, pacamacãrĩ,
metãmacãrĩgãpũ wáanetõwĩ. Judíoa neãré wiseripũ
buewi. Ññuré queti “Cõãmacũ dutiré múãpure
niíadare jeadaro tiia” jĩĩrere wedewi. Niipetira
diarecutirare, teero biiri õpũũrĩ pũnirecutirare
netõnéwĩ. 36 Basocã pure ññagũ, bóaneõ ññawĩ.
Cúã oveja coterí basocũ manirã tiiróbiro bóaneõrã,
tiíapure manirã niwã. 37 Teero tiigú, ãsã cũũ
buerãre jĩĩwĩ:

—Pau peti yuure padeoádara niicua. Puarãgã yéere wedeadarapeja niĩya. ³⁸ Teero tiirã, Cõãmacũrẽ ãpẽrã yéé maquẽrẽ wedera wáaadarare bayiró sãĩñá, jĩwĩ.

10

Jesús doce apóstoles ticocorigue (Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Jesús ãsã cũũ buerá docere suowí. Wãtĩã basocãpũre niirãrẽ cõãwionecomãĩrere ticowĩ ãsãrẽ. Niipetira diarecutirare, teero biiri õpũũrĩ pũnirecutirare netõnémasĩrecãrẽ ticowĩ.

² Õsã doce cũũ beserira wãme ate niĩã: Niisuguegu Simón niiwĩ. Apewãmé “Pedro” niĩã. Cũũ bai Andrés, Zebedeo põna Santiago, cũũ bai Juan,

³ Felipe,
Bartolomé,
Tomás,
Mateo (niyeru wapasébosari basocũ niimirigu)
Santiago (Alfeo macũ)
Tadeo,

⁴ Simón (romanuã dutirãre cõãdũgara menamacũ), Judas Iscariote (too síropũ Jesuré ãñatutirapũre wedesãcotegũdũ), noquẽrãrã niiwũ ãsã.

Jesús doce apóstoles wededuticorigue (Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús ãsã doce cũũ beserirare ticocogu, “ateré tiiádacu múã” jĩwĩ:

—Judíoa niihẽrã niirõpũ wáarijãña. Samaria ditapũ niiré macãrĩcãrẽ sããwarijãña. ⁶ Too wáarono

tiirá, Israelya pōna macārāpere wedera wáaya. Cúã oveja ditirira tiiróbiro niíya. ⁷ Cúãrē ateré wedera wáaya: “Cōãmacū dutiré marīpure niīadare jeadaropu tiia”, jīña. ⁸ Diarecutirare netōnéña. Diaarirare masōña. Ōpūūrī bóarare netōnéña. Wātīā basocápure sãārirare cōāwionecoya. Y_{uu} tutuarere múãrē wapamanírō ticoa. Teero tiirá, múãcã wapamanírō cúãrē tiípuya.

⁹ 'Múã wáara, niyeruquiri néewarijãña. ¹⁰ Wasopore ōmawarijãña. Suti, sapatu múã sãñaré díçure néewaya. Tuurítuarigure néewarijãña. Paderáno cúã paderémena wapatá, yaamasīya.

¹¹ 'Múã pacamacārī, metāmacārīgāpu sãājeara, “ānirã āñuī” cúã jīgūrē āmaãña. Cūū “jáu” jīrī, “nocōrō yoari niīada” jī, cūū putopu putuácūmuña. ¹² Wiipú sãājeara, tiiwí macārārē “Cōãmacū múãrē āñurō niirecutiri tiáro” jī, āñudutiya. ¹³ Múãrē āñurō bocari, múã āñudutire teorora wáaadacu. Múãrē āñurō bocariatã, múã āñudutire múãpere putuáaro. ¹⁴ Too docare múãrē ñeedugaheri, múã wederere tuodugáheri, tiiwiré o tiimacārē witi-jōãña. Witiwara, tiimacã maquē dita múãye dūporipū túaariguere páabatecūña.* ¹⁵ Y_{uu} ateréja diamacárã jīã: Cōãmacū cūū basocáre wapa tiíadari bureco jeari, tiimacã macārārē bayiró ñañarō tiigúdaqui. Sodoma, Gomorra macārī macārārē tiiríro nemorō cúãrē ñañarō tiigúdaqui, jīwī Jesús.

Y_{uu}re padeoráre ñañarō tiíapeadacua

* **10:14** Cúã teero tiirá, “atimacã macārã wapa cnoóya” jīrã tiiyíra.

16 Jesús jĩnemowĩ: Ateré masĩña: Yũũ múãrẽ quiorõpũ ticocogũ tiia, ovejare yáywa watoapũ ticocogũ tiiróbiro. Teero tiirá, añurõ tũomasĩrã niiña. Ñañaré tiiró manirõ niirecũtiya. 17 Múã watoa niirã tiíadarere añurõ wãcũ tũgueñasũgueya. Múãrẽ dutirãpũre tico, judíoa neãré wiseripũ tãnaãdacua. 18 Múã yũũre padeoré wapa dutirá, õpãrã pũtopũ wéewanoãdacu. Toopú cããrẽ, teero biiri judíoa niihẽrãrẽ yéequẽrẽ wedeadacu. 19 Múãrẽ néewari, “¿deero jĩĩ wedeadari; deero jĩĩadari marĩ?” jĩĩ wãcũpatirijãña. Múã jearira, Cõãmacũ múãrẽ wedemasĩíadarere ticogũdaqui. 20 Múã mee wedeadacu; Espíritu Santo marĩ Pacũ ticodiocorigũ wãcũré ticorémenape wedeadacu.

21 'Sicũpõna niipacara, dutirãpũre cãmerĩ wedesã, sĩãrĩ tiíadacu. Cũã pacũsũmũã cũã põnarẽ teorora tiíadacu. Cũã põnacã cũã pacũsũmũãrẽna netõnũcã, sĩãrĩ tiíadacu. 22 Niipetira basocá múãrẽ iñatutiadacu yũũre padeoré wapa. Teero múãrẽ cũã ñañarõ tiipacári, yũũre padeorucũjãrãrẽ Cõãmacũ netõnégũdaqui. 23 Sicamacãpũ múãrẽ ñañarõ tiidũgãra, iñanũnũseri, apemacãpũ dutijõãña. Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Niipetiro Israelya põna macãrã niiré macãrĩpũ múã wedesesaripacari, yũũ niipetira sõwũ pũtũaatigũdacu.

24 'Sicũ buegũ cũũrẽ buegũ nemorõ masĩgũ niimasĩriqui. Padecotegũcã cũũrẽ dutigũ nemorõ niimasĩriqui. 25 Buegũ ateré jĩĩrõ booa: “Yũũre buegũ tiiróbiro niidũgaga”. Padecotegũcã “yũũre dutigũ tiiróbiro niidũgaga” jĩĩrõ booa. Yũũ múãrẽ buegũre

“wātĩārē dutigú Beelzebú niĩ” jĩrã, nemorõrã ñañarõ jĩñadacua múãpereja.

*“¿Noãpére cuiro booi?” jĩrigue
(Lc 12.2-7)*

²⁶ Teero tiirá, basocáreja cuirijãña. Bauhéropu niiré bauádacu. Ññahẽrõpu tiiré masĩnoãdacu. ²⁷ Yũũ múārē tuohéropu jĩrere tuocóropu wedebateya. Yayióropu jĩrere wii sotoápu niipetira tuocóropu bayiró busarómene wedebateya. ²⁸ Múārē sĩārãrē cuirijãña. Múã yeeripũnarē sĩãcõãmasĩricua. Cõãmacũ sĩcũrã múãye õpũũĩ, múã yeeripũnarē pecamepu tiidiomasĩqui. Cũũ docare cuiya.

²⁹ Sicaqui niyeruquigãmena puarã minipõnãgã sãĩnõã. Cũũ wapamanípacari, Cõãmacũ sĩcũnogãrē bóaaro jĩripacari, yerapu ñaadia, bóariqui. ³⁰ Múãye póarire “noquē pee niĩã” jĩĩmasĩjãqui. ³¹ Teero tiirá, cuirijãña. Múã paũ minipõná nemorõ wapacutíra niĩã.

*Basocá ññacoropu “Jesucristore padeóa” jĩrigue
(Lc 12.8-9)*

³² Teero tiigú, basocá ññacoropu sĩcũ yũũre “padeóa” jĩĩgũrē yũũcã yũũ Pacu ãmũãsepũ niigú ññacoropu “yũũre padeogúra niĩ” jĩĩ wedegũda. ³³ Basocá ññacoropu sĩcũ yũũre “cũũrē padeogú mee niĩã” jĩĩgũrē yũũcã yũũ Pacu ãmũãsepũ niigú ññacoropu “yũũre padeogú mee niĩ” jĩĩgũda.

*Jesuména basocáre batarí tiia
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Múã yũũre “atibúrecopũre añũrõ niirecatire maquẽrē néeatigu tiiquí” jĩĩ wãcũrijãña. Teeré néeatigu mee atiwũ. Æpẽrã yũũre boohéra yũũre

boorámēna cāmerĩtutiadacua. Teero tiigú, cāmerĩ tuudꞥcáwarere néeatigꞥ atiwꞥ. ³⁵ Sĩcũ cũũ pacꞥ yũure padeorí ĩñagũ, “teero padeoãmajãgũ tiia mꞥũjã” jĩĩgũdaqui. Teerora wáaadacu numiõpecārē coo pacoména. Teerora wáaadacu sũcã macũ nꞥmorē coo mañecõména. ³⁶ Yũure padeogúnorē cũũya wii macārãrã niijãadacua cũũrē bayiró ĩñatutira.

³⁷ Sĩcũno yũure maĩrõ nemorõ cũũ pacꞥpere, cũũ pacopére maĩnetõꞥcãgũ, yũũ buegú niimasĩriqui. Sĩcũno yũure maĩrõ nemorõ cũũ macũpére, cũũ macõpére maĩnetõꞥcãgũ, yũũ buegú niimasĩriqui. ³⁸ Sĩcũ “yũũ Jesuré padeogũja diajãbocu” jĩĩ cuiguno yũũ buegú niimasĩriqui. ³⁹ Āpĩ sĩārere cuiguno yũure “masĩria” jĩĩgũ pecamerꞥ wáagũdaqui. Āpĩpé yũure “masĩã” jĩĩ, tewapamēna cũũrē sĩārĩ, yũũmenā catirucujãgũdaqui.

Ñũuré tiiré wapa
(Mr 9.41)

⁴⁰ Múãrē bocagúno yũure bocagũ tiii. Yũure bocagú yũure ticodiocorigure bocagũ tiii. ⁴¹ Profetano jeari, sĩcũ cũũrē bocaboqui, “cũũ profeta niĩ” jĩĩgũ. Cõãmacũ profetaye wapatáre ticorobiro bocagúcārē wapatígũdaqui. Teerora basocú ãñugúno jeari, sĩcũ cũũrē bocaboqui, “cũũ basocú ãñugú niĩ” jĩĩgũ. Cõãmacũ basocú ãñugúye wapatáre ticorobiro bocagúcārē wapatígũdaqui. ⁴² Teerora yũũ buegúno jeari, cũũ bári niigú niipacari, sĩcũ cũũrē oco yũũáre tĩãboqui, “cũũ Jesús buegú niĩ” jĩĩgũ. Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Cũũ wapatáre bũagũdaqui, jĩĩwĩ.

11

Juan Bautista basocáre Jesús p̄top̄u ticocorigue (Lc 7.18-35)

¹ Jesús ñsã docere tee dutirére wedeari siro, Galilea ditap̄u niiré macãĩp̄u bueḡu wáawi.

² Juan peresuwiip̄u niigũ, Cristo tiiré quetire t̄oyí̄ḡu. Teeré t̄ogú, cũũ buerére nanurãrẽ cũũ p̄top̄u ticocoriḡu niĩwĩ. ³ Cũã toopá jeara, Juan sãĩñáduťiariguere sãĩñáwã:

—¿Mũurã niĩ “basocáre netõnégũd̄u atigũdaqui” jĩĩnoriḡu o ãpĩp̄ere yuegarite? jĩĩwã.

⁴ Jesús cũãrẽ yũũwi:

—Juanrẽ wedera wáaya múã t̄oáriguere, múã ññaãriguere. ⁵ Biiro jĩĩña: “Ññahẽrã ññaãya. Wáamasĩhẽrã wáaaya. Õpũũrĩ bóara yatijõãnoya. T̄ohéra t̄oóya. Diaarira masõnoya. Bóaneõrã ãñuré quetire wedenoya. ⁶ Yũũre padeodúheguno useniqui”, jĩĩ wedera wáaya, jĩĩwĩ.

⁷ Cũã wáara tiirí, Jesús Juanyé maquẽrẽ basocáre wedenucãwĩ:

—¿Múã basocá manirõp̄u ñeenórẽ ññarã jeari? ¿Cãñusiroḡu wĩno páapuri cãmeñarere ññarã jearite?

⁸ ¿Ñeenórẽ ññarã jeari? ¿Ññuré suti sãñagúrẽ ññarã jearite? Suti ãñuré sãña niirãjã õpãrãyé wis-erip̄u niicua. ⁹ ¿Ñeenópere ññarã jeari? ¿Profetapere ññarã jearite? Diamacárã Juanpeja profetas nemorõ up̄utí maquẽrẽ wedewi. ¹⁰ Cũũye maquẽrẽ Cõãmacũye queti jóaripũp̄u ateré jóanoã:

Yũũre wedesuguegure mũũ suguero ticocogũda. Cũũ mũũ wáadarimarẽ quẽnoyúegũdaqui,*

* **11:10** Malaquías 3.1.

jĩ jóanoã.

11 Y_{HU} ateréja diamacúrã jĩã: Niipetira basocá watoapure Juan basocáre wãmeõtiri basocũ tiiróbiro uputí macũ niigú manĩ. Tee biipacari, búri niigú niipacu, Cõãmacũ dutirére añurõ wãcũnũnũsegũnope Juan nemorõ uputí macũ niĩ.

12 Juan buenũcãritopure tée atitópucãrẽ Cõãmacũ dutiré múãpure niĩadarere ññadugarare bayiró ññaarõ netõrĩ tiicúa. Cúa tutirémene cúaãre petirí tiidugára tiicúa. 13 Niipetira profetas Cõãmacũ dutiré múãpure niĩadare jeadarere wedesuguerira niiwã. Teero biiri Moisére dutiré cũũriguecã tee maquẽrẽna wedea. Too síro Juancã tee maquẽrẽna wedewi. 14 Múa y_{HU} jĩĩadarere padeoáda jĩĩrã, añurõ tuoyá: Juanrã niijãgũ tiii “Elías ãnopú putuaatigũdaqui sũcã” jĩĩnorigu. 15 Tuodugáranu tuomasĩãdacua.

16 ¿Ñeenó queorémene wedegudari y_{HU} atitó macãrãrẽ? Wĩmarã macã decopũ apeduirã tiiróbiro niĩya. Cúa menamacãrãmena biiro câmerĩtuticua: 17 “Ûsã bosebureco tiirí, basaapuriawũ. Ûsã booritua, utiri, utiapuriawũ”, jĩĩcua. 18 Juan apetóre yaariyigũ; vinocãrẽ sĩnirídojãyigũ. Múaãpe cũũ teero biirecutiri ññarã, “wãtĩ cuoi” jĩĩã. 19 Y_{HU} niipetira sõwũpe yaa, sĩniã. Múa y_{HU} teero tiirí ññarã, “yaawãnigũ, sĩniwãnigũ niĩ; niyeru wapasebosari basoca menamacũ, ññaaré tiirã menamacũ niĩ” jĩĩã. Basocá Cõãmacũ masĩrere cuorã cúa tiirecutiremena tee masĩrere ãñomasĩya, jĩĩwĩ.

Jesuré padeohére macãrĩ macãrãye queti
(Lc 10.13-15)

²⁰ Too síro Jesús sĩquẽñe macãrĩ macãrãrẽ tutiwi. Cúã ãpẽrã nemorõ cũũ tutuaremena tiiẽñoriguere ñnarira niipacara, cúã ñañaré tiirére wãcũpati, wasorídojãrira niiwã. Biiro jĩwĩ:

²¹ —Bóaneõrã niiã múã Corazín, Betsaida macãrĩ macãrã. Yũũ tutuaremena tiiẽñoriguere ñnarira niipacara, wasorídojãã. Tiro, Sidón† macãrĩpũ yũũ tiiẽñoãtã, máata teemacãrĩ macãrã cúã ñañaré tiirére wãcũpati, wasotóabojĩya. Cúã wãcũpatirere ãnorã, wãcũpatire suti‡ sãña, nitĩ tuusĩãbojĩya.

²² Ññurõ tũoyá: Cõãmacũ cũũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, Tiro, Sidón macãrã nemorõ múãpere ñañarõ tiigúdaqui. ²³ Múã Capernaum macãrãcã “Cõãmacũ pũtopũ ãñurõ mũãwaadacu” jĩĩ wãcũmicu. Mũãwaricu; pecamepe diiwáadacu. Yũũ múã pũtopũ tiiẽñorigue tiiríroburo Sodomapũre tiiẽñoãtã, tiimacã mecãtígãrẽ niibocu ména.

²⁴ Ññurõ tũoyá: Cõãmacũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, múãpere Sodoma macãrãrẽ tiiriro nemorõ ñañarõ tiinóãdacu, jĩwĩ.

Jesuména yeerisãre bũãádacu
(Lc 10.21-22)

²⁵⁻²⁶ Too síro Jesús Cõãmacũrẽ usenire ticowi:

—Pacũ, mũũ ãmũãse, atiditá Õpũ niiã. “Ûsã masĩnetõnũcãã” jĩĩrãrẽ mũũyere masĩrĩ tiiría; wĩmarã tiiróbiro mũũyere masĩdũgarapere teerẽ

† **11:21** Tiro, Sidón macãrã apeyé macãrĩ macãrã nemorõ ñañanetõjõãrã niyira, Jesús niiritore. ‡ **11:21** Wãcũpatire sutire yooména suare suti niyiro.

masĩrĩ tiia. Teeré m̄m̄ teerora wáari boocú. Teero tiigú, m̄m̄rē usenire ticoa, jĩwĩ.

²⁷ Too síro basocápere jĩwĩ sũcã:

—Ȳm̄ Pac̄ niipetire masĩrére ȳm̄re ticowi. Cũũ s̄cũrã ȳm̄ niirecutirere masĩ. Ȳm̄pecã s̄cũrã cũũ niirecutirere masĩã. Āp̄rãcã Cõãmacũ niirecutirere masĩãdacua. Ȳm̄ boorãnorē cũũrē masĩrĩ tiigúda. ²⁸ Múã Cõãmacũrē n̄n̄udugára bayiró pade, n̄cũré õmarã tiiróbiro páasuticu. Ȳm̄ p̄to atiya. Ȳm̄ múãrē yeerisãre ticoḡda. ²⁹ Múã ȳm̄ tiidutírepere tiiyá. Ȳm̄ tiirécutirere masĩña. Ȳm̄ múãrē bóaneõremena ãña, tiipuḡ niĩã. Teero tiirá, ȳm̄ tiidutírere tiirá, ȳm̄mena ãñurõ yeerisãre buããdacu. ³⁰ Ȳm̄ tiipuremena yéere tiirí, wisíoridojãã. Ȳm̄ dutirére tiirécutirano n̄cũhẽregã õmarã tiiróbiro niĩya, jĩwĩ.

12

Yeerisãri b̄ureco niirĩ, trigo tãnerigue

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Too síro sábadõ ãsã yeerisãri b̄ureco niirĩ, Jesús trigo oterigue watoa netõwáwi. Āsã cũũ buerá juabóajõãt̄. Trigore tãnen̄cãwũ, yaaadara.

² Fariseo basoca ãsã tee tiirí ãñarã, Jesuré jĩwã:

—Ĩñaña. Marĩrē yeerisãri b̄urecore padedutiri-pacari, m̄m̄ buerápeja padera tiĩya, jĩwã.

³ Jesús cúãrē jĩwĩ:

—Õpũ David sicab̄ureco juabóayigu. Cũũ menamacãrã juabóaramena cũũ tiiríguere múã buerá niipacara, ¿masĩrii? ⁴ Cõãmacũwiip̄*

* **12:4** David niiritop̄re, Cõãmacũwii wáicara caserimena tiirí wii niyiro ména.

sãawayigu. Toopá pã mesa sotoa pesariguere “Cõamacũye niĩã” jĩriguere yaapetijãyigu cũũ menamacãrãmena. Paiá dícare yaaré niimiyyiro. ⁵ Paiá Cõamacũwiipũ paderá yeerisãri bureco niipacari, yeerisãriya. Yeerisãripacara, Cõamacũ dutirére netõncãriya. Múã teeré buerá niipacara, ¿masĩridojãĩ? ⁶ ãñurõ tũoyá: ãnorẽ yũ Cõamacũwii nemorõ uputí macũ niinetõncãã. ⁷ Cõamacũye queti jóaripũpũ Cõamacũ jĩriguere múã tũomasĩricu. Biiro jĩ jóanoã: “Wáicura sóepeora dícare ñnadugariga; ãpẽrãrẽ bóaneõ ñnarépere nemorõ ñnadugaga”,† jĩrẽ niĩã. Múã teeré tũomasĩrãjã, ñañaré tiihãrarena “ñañaré tiiya” jĩriboajiyu. ⁸ Yũ niipetira sõwũ yeerisãri bureco niirĩ, basocá tiiádarere dutimasĩã, jĩwĩ.

*Jesús wãmo bũre cũogũre netõnérigue
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)*

⁹ Cũũ teero tiiári siro, Jesús cũã neãrí wiipũ sããwawí. ¹⁰ Toopá sícũ wãmo bũre cũogũ ni-iwĩ. Fariseo basoca Jesuré wedesãdugara, cũũrẽ sãñãwã:

—¿Marĩ yeerisãri bureco niirĩ, diarecatirare netõnémasĩnogari?

¹¹ Jesús cũãrẽ jĩwĩ:

—Múãyagu oveja copepũ ñaasãrĩ, marĩ yeerisãri bureco niipacari, múã néewionecocu. ¹² Sícũ basocá oveja nemorõ wapacutíi. Teero tiirá, marĩ yeerisãri burecore ãñurõ tiirá, Moisés dutirére netõncãrã mee tiia, jĩwĩ.

¹³ Teero jĩãri siro, basocãre: —Mũyaya wãmorẽ súucoya, jĩwĩ. Cũũpeja súucowí. Teero tiiríra,

† 12:7 Oseas 6.6.

tiiwãmo apewãmó tiiróbiro aññurí wãmo puuáwu.
 14 Fariseo basocape witiwa, “¿deero tii marĩ añirẽ
 sããdariye?” jĩĩ wedesewarira niiwã.

Profeta Jesuyé maquẽrẽ jóarigue

15 Jesús cũũrẽ sããdugárere masĩjãrigu niiwĩ.
 Teero tiigú, wáajõãwĩ. Cũũ wáari, paũ basocá
 cũũrẽ nunuwã. Niipetira diarecutirare netõnéwĩ.

16 Cũãrẽ cũũ netõnéãriguere wededutirimiwĩ. 17 Cũũ
 paũre netõnériguemena profeta Isaías jóarigue
 diamacú wáawũ. Biiro jóarigu niiwĩ:

18 Biiro jĩĩ Cõãmacũ: Ñni yũũre padecotegu yũũ
 beserigu niĩ.

Cũũ yũũ maĩgũmena ẽseniã. Yũũ Espiriture cũũrẽ
 ticogũda.

Niipetiro macãrãrẽ wapa tiiádarere masĩrĩ
 tiigúdaqui.

19 Jĩĩcuaseoriqui; acaribínetõriqui.

Basocá watoapu cũũ tiiariguere bayiró busarómena
 wederiqui.

20 Wãcũtutuheguere cõãriqui. Cõãrõno tiigú,
 wãcũtutuari tiigúdaqui.

Padeotutúherare tutiriqui; cũãrẽ aññurõ
 tiiapugũdaqui.

Cũũ õpũ sããri siropũ, ññañarere docacũmurĩ
 tiigúdaqui. Cũũ diamacú dutigũdaqui.

21 Niipetiro macãrã cũũrẽ padeoádacua, jĩĩ
 Cõãmacũ,‡
 jĩĩ jóarigu niiwĩ Isaías.

‡ 12:21 Isaías 42.1-4.

Jesuré “Satanás tutuaremena wātīārē cōāqui” jīwedesārigue

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Too síro Jesús p̄top̄ wātī sãānorigure néjeawa. Cũũ capeari ññahēgũ, wedesehegũ niimiwĩ. Jesús cũũrē netōnéãri siro, ñña, wedesejōãwĩ. ²³ Niipetira basocá ññamanijōãwã. Cãmerĩ sãññáwã:

—¿Āni õp̄ David p̄rãmi niin̄n̄usegũ cúa “atigud̄ niĩāyigũ” jīrigũ niigari? jīwã.

²⁴ Fariseo basocapeja cúa wedeseri t̄orá, jīwã:

—Āni wātīārē dutigú Beelzebú tutuaremena wātīārē cōāwionecoi, jīwã.

²⁵ Jesupé cúa wãcūrere masĩjĩgũ, cũārē jīwĩ:

—Sicadita macãrã s̄cãrõména niñhãrã, cúa basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macãrã petijōãcua. Sicamacã macãrã o sicawĩ macãrã s̄cãrõména niñhãrã, cúa basiro cãmerĩquẽrã, cúaãcã petijōãcua. ²⁶ Satanás wātīārē cōāwionecori, cãmerĩquẽrã, s̄cãrõména niiriya. Teero tiiró, cũa dutiré petijōããdacu.

²⁷ Múa ȳure “Beelzebú tutuaremena wātīārē cōāwionecoqui” jīã. Teero jīãtã, múã buerere n̄n̄rã wātīārē cōāwionecora, ¿noã tutuaremena cōāwionecogari? Cũarē sãññãrã wáaya. Múa wisirere cúa ãñoãdacua. ²⁸ Ȳ Cõãmacũ tutuaremena wātīārē cōāwionecoĩgũ, ateré múãrē wedea: Cõãmacũ dutiré basocãp̄re niĩãdare jeatoaa.

²⁹ ’Tutuaḡya wiire ãpĩ sããwagu, cũũrē siatúcũripacũ, ãmamasĩriqui; siatúcũtoaḡp̄, cũya

wii maquẽrẽ ãmamasĩqui. §

³⁰ Yũre boohẽgu yũre ñnatutigu niĩ. Yũre tiiãpuhegu yũre nãndugárare cãmotágu niĩ.

³¹ Teero tiirã, ãñurõ tũoyá: Cõãmacũ basocãre niipetire cũã ñañaré tiirẽre, ñañarõ wedeserere acabógũdaqui. Cũũ teero acabópacu, cũã Espiritu Santore ñañarõ wedeseripereja, acabóriqui.

³² Yũ niipetira sõwũrẽ ñañarõ wedesepacari, Cõãmacũ acabógũdaqui. Espiritu Santore ñañarõ wedeseripereja, acabóriqui. Mecütigã, too síropucãrẽ teerora acabóriqui.

Yucũgure tiigũ dũcamena ññamasĩnoã
(Lc 6.43-45)

³³ Sicagũ yucũgu ãñurĩgu niirĩ, tiigũ dũca ãñurẽ niĩadacu. Apegũ ñañarĩgu niirĩ, tiigũ dũca ñañaré niĩadacu. Yucũgure tiigũ dũcamena ññamasĩnoã.

³⁴ Múã ãñaã tiiróbiro ñañarã niĩã. Múã ñañarã niipacara, ¿deero tiirã ãñurẽre wedesebogari? Wedesemasĩria. Ñañarã niinetõnucãrã ñañaré dícu wedesea. ³⁵ Basocũ ãñugúpũre ãñurẽ niicu. Teero tiigũ, ãñurẽ wedesei. Basocũ ñañagúpũre ñañaré niicu. Teero tiigũ, ñañaré wedesei. ³⁶ ãñurõ tũoyá: Cõãmacũ cũũ basocãre wapa tiiádari bũreco jeari, cũã noo booró jĩãmariguere sãñĩágũdaqui. ³⁷ Æpĩ cũũ ãñurẽ wedeserigue wapa Cõãmacũ pũtopũ wãagũdaqui; Æpĩpẽ cũũ ñañaré wedeserigue wapa pecamepũ wãagũdaqui, jĩwĩ.

Jesuré tiiẽñodutimirigue
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

§ 12:29 Jesús biiro jĩdũgajĩyi: “Yũ Satanás nemorõ tutuagũ niĩã. Cũũrẽ siatúcũmasĩjĩgũ, cũũmena paderãre cõãmasĩã”.

³⁸ Too síro sīquērã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca Jesuré jīwã:

—Basocáre buegú, Cõamacũ sīcũrã tiimasĩrere tiiẽñorĩ ñnadugaga, jīmiwã.

³⁹ Cũãrẽ yũwĩ:

—Mũã atitó macãrã ñañaré tiirá, Cõamacũrẽ boohéra niiã; Cõamacũ sīcũrã tiimasĩrere ñnadugacu. Profeta Jonás tiirigue tiiróbiro niiré dícre ññaãdacu. ⁴⁰ Jonás itiábureco, itiãñami waiwũ paigúcaya páaga popearũ sãñayigũ. Cũrẽ tiiróbirora yũ niipetira sõwũcã itiábureco, itiãñami dita popearũ niigũdacu. ⁴¹ Nínive macãrã Jonarẽ tuorá, wãcũpati, wasoyíra. Mũãpe ãnopú Jonás nemorõ masĩgũrẽ tuoré peti tuojàã. Teero tiigú, Cõamacũ cũũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, mũã cũã tiiróbiro tuorígue wapa mũãrẽ pecamepũ cõãgũdaqui. ⁴² Saba dita macãrã õpõ yoaro macõ atiyigo Salomón masĩrére tuogó atigo. Mũãpe ãnopú Salomón nemorõ masĩgũrẽ tuoré peti tuojàã. Teero tiigú, Cõamacũ cũũ basocáre wapa tiiádari bureco jeari, mũã coo tiiróbiro tuorígue wapa mũãrẽ pecamepũ cõãgũdaqui.

Wãtĩ basocápũre coesãwarigue queti

(Lc 11.24-26)

⁴³ Wãtĩ basocápũre niiãrigũ witiwagũ, basocá manirõpũ wáyigũ cũũ niiãdaro ãmaãgũ. Buaríyigũ.

⁴⁴ Buarí, “yũ witiatiriropũ coesãwagũda sũcã” jī wãcũyigũ. Jeagũ, apeyenó manirí wii, joaári wii, ãñurõ quẽnoãri wii tiiróbiro buajeáyigũ basocápũre. ⁴⁵ Too síro wáa, siete wãtĩ cũũ nemorõ ñañarãrẽ “atiya mũãcã” jīyigũ. Cũã niipetira basocápũre sããwa, niiyira. Basocápe

cúã teero tiirí, nemorõ ñañarõ netõyígu. Teerora ñañarõ wáaadacu atitó macãrã ñañaré tiirácãrẽ, jĩwĩ.

Jesús paco, cũũ baira jearigüe
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús basocãre wederitabe, cũũ paco, cũũ baira sopepú jeanucãrira niwã. “Jesuména wedesedugaga”, jĩrira niwã. ⁴⁷ Sícũ wedewi Jesuré:

—¡Coe! Mũũ paco, mũũ baira sopepú jeanucãya, mũũmena wedesedugaayira, jĩwĩ.

⁴⁸ Cũũrẽ wedearigũre jĩwĩ:

—¿Noã niĩ yũũ paco; noã niĩ yũũ baira? jĩwĩ.

⁴⁹ Ɔsã cũũ buerápũre súrupacogũra, jĩwĩ:

—Ñniã yũũ paco, yũũ baira tiiróbiro niĩya. ⁵⁰ Yũũ Pacũ ãmũãsepu niigú boorére tiiráno cúãrã yũũ bai, yũũ bayio, yũũ paco tiiróbiro niĩya, jĩwĩ.

13

Ote wẽẽbategũmena queoré
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Tiibarecora Jesús wiipá niĩarigũ witiwa, opataro wesapu jeanuãwĩ. ² Pãũ basocá cũũ putopũ neãwã. Cúã pãũ niinetõrĩ ññagũ, dooríwũpũ mũãsã, jeanuãwĩ. Ditatuparipũ putuáwa basocápeja. ³ Cũũ wãcũrémena cúãrẽ pee queoré wedewi. Ate queorémena jĩñucãwĩ:

—Sícũ basocá oteréperire wẽẽbategũ wáayigũ, wiiáro jĩigũ. ⁴ Cũũ wẽẽbatewari, sĩquẽñeperi maapu ñaacũmuyiro. Minipõná ati, teeré yaapetijãyira. ⁵ Apeyepéri ãtãyepa dita péerogã

c̄uorópu ñaacũmuyiro. Tiidita ãcãhërögã niijĩrõ,
 máata manayiro. ⁶ Muĩpũ asirí, ocobopó, n̄cõrĩ
 manijĩrõ, s̄injĩõãyiro. ⁷ Apeyepéri pota watoapu
 ñaacũmuyiro. Pota teeré wiinetõmã, s̄iãjãyiro.
⁸ Apeyepéri ote ãseniri ditapu ñaacũmuyiro.
 Tee d̄acacũtiyiro. Sicasati cienperi, apesatĩ
 sesentaperi, apesatĩ treintaperi d̄acacũtiyiro.
⁹ T̄uodugárano t̄omasĩãdacua, jĩĩwĩ.

“¿Deero tiigú queorémena wedei?” jĩĩrigue
 (Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Too síro ãsã cũũ buerá cũũ puto wáa, cũũrẽ
 s̄iĩñáwũ:

—¿Deero tiigú basocáre queorémena wedei? jĩĩwũ.

¹¹ Jesús ȳuwi:

—Tíatopu masĩña maniriguere Cõãmacũ dutiré
 múãp̄ure niiãdarere múãrẽ masĩrĩ tiia. Cũãpere
 masĩrĩ tiiría. ¹² ãñurõ t̄onunúseranorẽ Cõãmacũ
 nemorõ masĩré ticogũdaqui. Pairó masĩré
 c̄uoadacua. T̄uodugáheranorẽ cúã masĩmiriguere
 ãmajãgũdaqui. ¹³ Cúã ãñapacara, ãñamasĩhërãbiro
 niijãya; t̄opacára, t̄ohérabiro niijãya; t̄orácã,
 t̄omasĩriya. Teero tiigú, cúãrẽ queorémena
 wedea. ¹⁴ Cúã biiro tiirémena Isaías jóarigue
 diamacú wáaa. Ateré jóarigu niiwĩ:

Múã t̄opacára, múã t̄oáriguere t̄omasĩridojãcu.

ãñapacara, múã ãñããriguere ãñamasĩridojãcu.

¹⁵ Atimacã macãrã wãcũriya.

T̄uodugáriya.

Capearĩ biaríra tiiróbiro niiĩya.

Teero niijĩrã, wãcũpati, wasodugáriya. Teero tiigú,
 yuu cúãrẽ netõnéria,*
 jĩĩ jóarigu niiwĩ.

¹⁶ 'Múãpeja useniã. Múã ãñarére, múã tuorére
 tuomasĩã. ¹⁷ Yuu ateréja diamacúrã jĩĩã: Pau pro-
 fetas, teero biiri pau basocá ãñurã múã ãñarére
 ãnadugamiyira. ãñaririra niiwã. Múã tuorére
 tuodugamiyira. Tuorírira niiwã.

*Ote wẽẽbategu mena queorére wedequẽnorigue
 (Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)*

¹⁸ 'Ote wẽẽbategu wáarigue queorére múãrẽ
 wedequẽnogũda: ¹⁹ Sícũ basocá Cõamacũ
 dutiré múãpũre niiãdare quetire tuopacá,
 teeré tuomasĩhẽrĩ, wãtĩãrẽ dutigú ati, cúũ
 tuomíãriguere ãmapetijãqui. Cũũ ãmaãrigue maapu
 ãaacũmuãreperibiro niiã. ²⁰ Apeyepéri ãtãyepapu
 ãaacũmucu. Tiidita tee quetire tuogú tiiróbiro niicu.
 Cũũ máata ãñurõ useniremena tuomíqui, tuogúpeja.
²¹ Nucõrĩ manijĩgũ, yoari useniriqui. Cũũrẽ
 ãñarõ tiirí, o ãpẽrã tee quetire padeoré wapa
 cúũrẽ ãñarõ netõrĩ tiirí, máata padeodújãqui.
²² Apeyepéri pota watoapu ãaacũmucu. Tiidita tee
 quetire tuogúbiro niicu. Cũũ tuomíqui, tuogúpeja.
 Atibáreco maquẽpere bayiró wãcũqui. “Ãñurõ
 niigũdacu pee apeyé cuogú” jĩĩ wãcũmiqui. Tee
 niipetire cãmotájãcu tee quetire. Ducamanigũ
 tiiróbiro niiqui. ²³ Apeyepéri useniri ditapu
 ãaacũmucu. Tiidita tee quetire tuogúbiro niicu.
 Cũũ tuomasĩqui. Cũũ pee ducacutirigu tiiróbiro
 niiqui. Sicasati cienperi, apesatí sesentaperi,

* **13:15** Isaías 6.9-10.

apesatí treintaperi ducacutirigu tiiróbiro niiqui, jĩwĩ.

Trigo watoapu táa ñañaré wiiríguemena queoré

²⁴ Jesús apeyé queoréména basocáre wedenemowĩ:

—Cõamacũ dutiré múãpũre niiãdare atequetí tiiróbiro niiã: Sícũ basocú cũya wesepũ añuréperi wẽẽbateyigu. ²⁵ Niipetira cãnipetíari siro, cũurẽ ññatutigu atiyigu. Trigo watoapu ñañaré táare wẽẽbate, wáajõãyigu. ²⁶ Trigo wiimáã, ducacutiyiro; ñañarécã wii, bauáyiro. ²⁷ Cũurẽ padecotera teeré ññarã, tiiwese õpũrẽ wedera wáayira. “Ûsarẽ dutigú, mũya wesepũ añuréperi dícũ wẽẽbatere niimiwũto. ¿Noopá atiyiri ñañaré táaja?” jĩyira. ²⁸ “Sícũ yũre ññatutigu tee tiijĩyi”, jĩyigu. Cũurẽ padecotera sãñãmiyira: “¿Táa wẽẽrã wáari boogári?” ²⁹ Cũupe jĩyigu: “Táa wẽẽrjãña ména; trigosatiripere wããcõãrĩ. ³⁰ Teeménarã bucúajããrõ ména, téé dũca bucũ niirĩ. Bucũ niirĩ, paderáre ticocogũda, táa ñañaré wẽẽsũgũdũdũ. Opadotori siatũdũdũdũ, sóeya jĩgũ. Túajeanũcõ, trigore tãne, ññanodũdũdũ ññanori wiipũ”, jĩyigu, jĩwĩ.

Mostazapemena queoré

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesús apeyé queoréména cããrẽ wedenemowĩ:

—Cõamacũ dutiré múãpũre niiãdare sicape mostazape tiiróbiro niiã. Tiipegãrẽ sícũ basocú cũya wesepũ néewa, oteyigu. ³² Péeripegã niipacaro, wiirõpũja, apeyé oteyucũ nemorõ ãmũãrigũ bucúacu; yucũgũ wáajãcu. Minipõná ati, tiigũ dũpũrĩpũ põnacutícua, jĩwĩ.

Pã púuri tiirémēna queoré
(Lc 13.20-21)

³³ Apeyé queorémēna cúãrẽ wēdenemowĩ:
—Cõãmacũ dutiré múãpure niĩãdare pã púuri tiiré tiiróbiro niĩã. Sĩcõ numiõ pã tiigódo itiápo harinapori pairí bapacapũ poosãyigo. Harinamēna pã púuri tiirére wáoyigo, niipetire púuaro jĩĩgõ, jĩĩwĩ.

Queorémēna wederigue
(Mr 4.33-34)

³⁴ Tee niipetire Jesús basocáre queorémēna wedewi. Cúãrẽ cũũ wēderécõrõ queorémēna dícu wedewi. ³⁵ Cũũ teero tiirémēna profeta Isaías jóarigue diamacú wáaro tiiyíro. Ateré jóarigu niĩwĩ: Queorémēna basocáre wedegudacu. Cõãmacũ atibáreco tiirípũ masiña manirere wedegudacu,†
jĩĩ jóarigu niĩwĩ.

Trigo, táa ñañarémēna queorére wedequēnorigue

³⁶ Jesús basocáre “wáagũ tiia” jĩĩ, wiipá sããwawi. Ɔsã cũũ buerá cũũ putopũ sããwa, sãñáwũ:
—Táa ñañaré trigo wesepũ queorére wedequēnoña. ¿Deero jĩĩdugaro tiiarĩ? jĩĩwũ.

³⁷ Cũũ yũũwi:

—Yũũ niipetira sõwũ añuréperi oterigu tiiróbiro niĩã. ³⁸ Atibáreco tiiwese tiiróbiro niĩã. Cõãmacũrẽ nũnũrã añuréperi tiiróbiro niĩya. Wãtĩarẽ nũnũrãpeja ñañaré táa tiiróbiro niĩya. ³⁹ Wãtĩarẽ dutigú ñañaré táare wēēbategũ tiiróbiro niĩ. Atibáreco petirí, trigo tũnerítõno tiiróbiro niĩãdacu. Ángelea trigo tũnerã tiiróbiro niĩya. ⁴⁰ Ñañarére táa

† 13:35 Salmo 78.2.

wěẽ, pecameꝛꝛu sóecõãjãnocu. Teero tiiróbirora wáaadacu atibúreco petirí. ⁴¹ Yꝛꝛu niipetira sōwũ ángeleare niipetiropꝛu ticocogꝛꝛadacu. Cũã niipetira ñañaré tiirí tiiráre, teero biiri niipetira Cõãmacũ dutirére netõñucãrãrẽ néõãdacua. ⁴² Cũãrẽ pecameꝛꝛu cõãjããdacua. Toopú cũã pũnisíra bacadiyó, utiadacu. ⁴³ Too síro Cõãmacũ dutirére tiirápeja marĩ Pacꝛu niirõꝛꝛu muĩpũ búreco macũ tiiróbiro asibatéadacu. Tuodugáranu tuomasĩãdacua.

Wapapacáre yaacũremena queoré

⁴⁴ Cõãmacũ dutiré múãꝛꝛe niiãdare wapapacáre oterí dita popeapꝛu yaacũre tiiróbiro niiã. Sícũ basocú teeré bua, toopúra yaacũjãqui sũcã. Uſeniremena wáa, niipetire cũũ cuorére dúapetijãqui. Tee dúa wapatáremena tiiditare sãinéjãqui.

“Perlape” wapapacáripemena queoré

⁴⁵ Cõãmacũ dutiré múãꝛꝛe niiãdare sícũ dúanetõri basocũ aññuréperi “perla” wãmecutirere ãmaãnetõgũ tiiróbiro biia sũcã. ⁴⁶ Cũũ sicape pairó wapacutíripere buagú, wáa cũũ cuorére dúapetijãqui. Cũũ dúa wapatáremena tiipere sãinéjãqui.

Bapigũmena queoré

⁴⁷ Cõãmacũ dutiré múãꝛꝛe niiãdare atequetí tiiróbiro niiã sũcã. Wai wasará bapigũcare día pairímaapꝛu cõãñorĩ, wai noo niirãcõrõ ñeecu. ⁴⁸ Tiigú dadari ñña, ditatuparigũꝛu wéemacũmu, beseduicua. Aññurãrẽ piipꝛu besesãcua; ñañarãrẽ cõãjãcua. ⁴⁹ Atibúreco petirí, teerora wáaadacu. Ángelea ati, basocá ñañarãrẽ beseadacu aññurã watoapꝛu niirãrẽ. ⁵⁰ Ángelea cũãrẽ pecameꝛꝛu

cõãjããdacua. Toopú cúa pũnisíra bacadiyó, utiadacua, jĩwĩ.

Mama añuré, буча añuré maquẽ

⁵¹ Jesús ùsarẽ sãĩnãwĩ:

—¿Tee niipetirere t̃oi múã? jĩwĩ.

—Éjũ, t̃oa, jĩwã.

⁵² Ësarẽ jĩwĩ:

—Moisés jóarigue buerá s̃iquẽrã Cõãmacũ dutiré cúãp̃are niĩadarere añurõ t̃omas̃icua. Cúa añurõ buera, mas̃rã wáacua. Teero tiirã, cúa wii c̃orã tiiróbiro niicua. Cúa ñnanorõp̃u niirere mas̃icua. Teero tiirã, mama añurere, буча añurere néewionecomas̃icua, jĩwĩ.

Jesús Nazaretp̃u coep̃ut̃arigue

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús tee queoré wedeari siro, wáajõãwĩ.

⁵⁴ Nazaret cũũ mas̃ari macãp̃u coep̃ut̃awĩ. Toopú cúa neãrí wiip̃u bueñcãwĩ. Cũũ buerere t̃orã, t̃omaníjõã, cãmerĩ jĩrira niiwã:

—¿Noopú bueyiri ãni nocõrõ mas̃igũ? ¿Cũũ deero tiigũ tee tiieñoriguere tiimas̃i? ⁵⁵ Ñni táboa paderigũ macũ niĩ; cũũ paco María wãmecutiyo; Santiago, José, Simón, Judas cũũ baira niĩya; ⁵⁶ niipetira cũũ baira numiãcã ãno marĩ watoap̃u niĩya, ¿teerora? ¿Noopú tee niipetirere mas̃iyiri? jĩrira niiwã.

⁵⁷ Teeré wãcũrã, cũũrẽ padeodugáriyira. Jesupé cúãrẽ jĩwĩ:

—Niipetira apeyé macãrĩ macãrã s̃icũ profetare padeocúa. Cũũya dita macãrã, cũũya wii macãrã doca cũũrẽ padeorícua, jĩwĩ.

⁵⁸ Toopáre cúa padeohéri ññagũ, pee cũu tutuaremena tiiññoriwi.

14

Juan Bautistare sãrĩque

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Teeburecorire Herodes Galilea dita dutigú Jesús tiiré quetire t̃oyígu. ² Cũũrẽ padecoterare jĩiyigu:

—Cũũ Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niiqui. Masãgũ masãjĩyi. Teero tiiró, cũũp̃are tutuare nicu, jĩimiyigu.

³ Herodes too s̃gueropũ Juanrẽ peresuwiipũ néewa, siatúcũdutyigu. Herodías cũũ bai Felipe nũmo niimirigo usenigõ niĩrõ jĩigũ, teero tiiyigu.

⁴ Juan Herodere: —Mũũ coore nũmocũtimasĩria, jĩrucuyigu. ⁵ Herodes Juanrẽ sãdũgápacũ, basocáre cuiyigu. Cũũp̃e “Juan profeta niĩ” jĩiyira.

⁶ Herodes cũũ bauári bureco jeari, Herodías macõ cũũ boocórira p̃topũ basaẽñoyigo. ⁷ Herodes coo basaẽñorere bayiró t̃sayigu. Teero tiigú, “niirõrã” jĩigũ, biiro jĩiyigu:

—Noo mũũ sãirénorẽ ticogũda, jĩiyigu. ⁸ Coo paco wedenoãrigo niijĩgõ, Herodere jĩiyigo:

—Mecũtĩgãrã opasida bapamena Juan basocáre wãmeõtiri basocũya dupure néesã, ticoya, jĩiyigo.

⁹ Coo teero jĩĩrĩ t̃ogú, Herodes wãcũpatiyigu. Cũũ boocórira t̃ocóropũ “niirõrã mũũrẽ ticogũda” jĩĩarigu niijĩgũ, ticodutyigu. ¹⁰ Juanyá dupure páatadutyigu peresuwiipũ. ¹¹ Páataari siro, cũũya dupure opasida bapamena néesã, néewa, ticoyira. Coope coo pacopáre ticonetõneyigo.

¹² Juan buerére n̄n̄m̄iārira toopá wáa, cūya òp̄ũrē née, ùtātutip̄ cūŕã wáarira niiwã. Too síro Jesuré wedera jeawa.

Jesús cinco mil ãm̄ãrē yaaré ecarigue
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesús tee quetire t̄ogú, s̄c̄ŕã niidugamiyiḡ. Dooríw̄p̄ m̄ãsã, basocá manirõp̄ wáajõawĩ. Basocápe t̄ojãrira niiwã. Teero tiirá, teemacãrĩ macãrã n̄n̄wárira niiwã. ¹⁴ Jesús dooríw̄p̄ sãñaariḡ duin̄cã, basocá paure ñawĩ. Cúãrē bóaneõ ñawĩ. Diarecutira cúã néeatirirare netõnéwĩ. ¹⁵ Náicũmuatiri, ùsã cū buerá cū p̄to wáa, j̄iwũ:

—Ñamicap̄ niĩã. Ñnopú macã manirõp̄ niĩã. Basocáre “nocõrõã niĩã” j̄iĩña. P̄togã niire macãrĩp̄ cúã yaaré sã, yaara wáaaro, j̄iĩmiwũ.

¹⁶ —Wáarijããrõ. Múã cúãrē yaaré ecayá, j̄iĩwĩ.

¹⁷ —Jãã; sicamoquẽñepa pã, wai p̄arãrã c̄oa, j̄iĩwũ.

¹⁸ —Néeatiya, j̄iĩwĩ.

¹⁹ Too síro Jesús basocáre táa sotoap̄ duidutiwi. Tee sicamoquẽñepa pãrē, wai p̄arãrē née, ãm̄ãsep̄ ñam̄õco, Cõãmac̄rē usenire ticowi. Túajea, pãrē p̄atásã, ùsã cū bueráre ticowi. Ùsãpe basocáre batow̄. ²⁰ Niipetira yaa, yapijõawã. Yaatoari siro, doce piseri cúã yaad̄aariguere seesã dadod̄p̄ow̄. ²¹ Teeré yaarira ãm̄ã dícare bapaqueori, cinco mil watoa niiwã. Numiã, wĩmarã bapaqueoya maniawã.

Jesús oco sotoáp̄ wáarigue
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

22 Too síro Jesús ùsã cūũ bueráre cūũ jeaariwupũ jeasãduti, tĩãwasuguedutiwi. Ûsã wáari, cūũpe basocáre “wáagu tiia” jĩĩgũ tiiyígũ. 23 Cúãrẽ teeré jĩĩãri siro, ùtãgũpú cūũ sĩcũrã Cõãmacũmena wedesege mũãwayige. Náicũmuãri siro, sĩcũrã niyige. 24 Ûsãpe yoaropũ niitoawũ tĩãwara. Wĩno páapucãmotari, ocoturí páabatesãwũ. 25 Bõemũatiri, Jesús ùsã putopũ atige, oco sotoápu atijõãatiwi. 26 Ûsã cūũrẽ oco sotoápu atiri ñnarã, ucúápetijõãwũ. “¡Abũ! ¡Basocú diarige wãtĩ niiqui!” jĩĩmiwũ. Cuirã, bayiró acaribíwũ.

27 Máata Jesús ùsãrẽ jĩĩwĩ:

—Wãcũtutuaya. Yũũ niĩã. Cuirijãña, jĩĩwĩ.

28 Pedro cūũrẽ jĩĩwĩ:

—Õpũ, mũũ niigũ, yũũre mũũ puto oco sotoápu wáari tiiyã, jĩĩwĩ.

29 —Atiya, jĩĩwĩ.

Pedro diiwá, oco sotoápu Jesús putopũ wáamiwĩ. 30 Wĩno bayiró páapucori ñnagũ, cuiwi. Duadianucãgũ, bayiró busurõmena: —¡Õpũ, yũũre netõnéña! jĩĩwĩ.

31 Máata Jesús cūũya wãmomena cūũrẽ ñee, jĩĩwĩ:

—Mũũ péerogã padeoré cõogú, ¿deero tiigú “oco sotoápu wáari tiimasĩriqui” jĩĩ wãcũãrĩ? jĩĩwĩ.

32 Cúã dooríwupũ mũãsarĩ, wĩno netõjõãwũ.

33 Teero wáari ñnarã, ùsã tiiwupũ niirã Jesuré padeorã ñicãcoberimena jeacũmuwũ. Cūũrẽ: —Niirõrã mũũ Cõãmacũ macũ niĩã, jĩĩwũ.

*Jesús Genesaretpũ diarecutirare netõnérigue
(Mr 6.53-56)*

34 ʘsã tĩãjeara, Genesaretpu maajeáwɥ. 35 Too macãrã Jesuré ññamasĩrã, cũũ jeari ñña, niipe-tiro tiiditapu wededutirira niiwã. Niipetira di-arecutirare cũũ putopu néesjeawa. 36 Jesuré sãĩwã:
—Mũyaro sutiró yapa díçure padeñama, jĩwã.
Niipetira padeñáãrira netõjõãwã.

15

Basocãre ñañarã wáari tiiré (Mr 7.1-23)

1 Too síro fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá Jerusalénpu atiarira Jesús putopu jea, sãĩñáwã:

2 —¿Deero tiirá mɥu buerá marĩ ñecũsũmũã tiimũãatiriguere netõnucãĩ? Yaaadari sũguero, cũã marĩ ñecũsũmũã tiirucúrobiro wãmocoseriya, jĩwã.

3 Jesús cúãrẽ yɥuwi:

—¿Deero tiirá múãcã Cõãmacũ dutirére netõnucãĩ? Cõãmacũ dutirére nemorõ múã ñecũsũmũã tiimũãatiriguere tiidugácu. 4 Cõãmacũ ateré dutirigɥ niiwĩ: “Mɥu pacɥ, mɥu pacore padeoyá.

Cúãrẽ ñañarõ wedesegɥnorẽ sããcõãjããrõ”, jĩrigɥ niiwĩ. 5 Múãpe merẽã dutijãã. Basocãre cúã pacure, cúã pacore “yɥu múãrẽ tiiapumasĩriga; yée niyeru múãrẽ ticoboariguere Cõãmacũrẽ ticopetijãwũ” jĩdutiã múã. 6 Múã teero dutira, cúã pacusũmũãrẽ “padeorijãña” jĩrã tiia. Teero tiirã, Cõãmacũ dutirére teero peti ññacõãjãã, múã ñecũsũmũã tiimũãatiriguere tiidugára. 7 Múã basocã ññahẽrõpu ñañaré tiirã niia. Teero tiirã, tiiditórepira niia. Isaías múã mecútigã tiirére diamacúrã jóasũguerigɥ niiwĩ. Cũũ jóariguere ãñurõ tũoádacu múã:

⁸ Āniã basocá useromena dícu yuure padeoóya.

Cúã tũgueñarepe noopú niirõ niicu.

⁹ Bári peti neããya.

Yée maquẽrẽ “bueada” jĩpacara, basocá jĩrere
buejãya, jĩti Cõãmacũ,*

jĩ jóarigu niiwĩ.

¹⁰ Cũãrẽ teero jĩãri siro, basocáre neãduti,
cũãcãrẽ jĩwĩ:

—Yée maquẽrẽ tuomasĩada jĩrã, tuorá atiya:

¹¹ Basocáre useropũ sããware cúãrẽ ñañarã wári
tiiría. Cúã useropũ witiatirepe cúãrẽ ñañarã wári
tiia, jĩwĩ.

¹² Ūsã cũũ buerá cũũ puto wáa, jĩwũ:

—¿Mũũ masĩ? Mũũ teero jĩãriguere tuorá, fariseo
basoca cúajõããwã.

¹³ Jesús queorémene yũũwi:

—Yũũ Pacũ ãmũãsepu niigũ cũũ oteririgunorẽ
nucõrĩmena wãã, cõãjãgũdaqui. ¹⁴ Teero tiirã,
cũãrẽ teero ññajãña. Cúã Cõãmacũ boorere
masĩdũgahera niijĩrã, ññahẽrã, ãpẽrã ññahẽrãrẽ
wéesũguera tiiróbiro niĩya. Sĩcũ ññahẽgũ ãpĩ
ññahẽgũrẽ wéesũgueri, cũã puarãpara copepu
ññacosããdacua, jĩwĩ.

¹⁵ Pedro cũũrẽ jĩwĩ:

—Ūsãrẽ wedeya. Mũũ queorémene jĩãrigue
¿deero jĩdũgaro tiigári? jĩwĩ.

¹⁶ Jesús jĩwĩ:

—¿Mũãcã ateré tuomasĩrii ména? ¹⁷ Niipetire
basocáre useropũ sããware páagapu wáa, too síro
netõcówitiwacu. ¹⁸ Ūseropũ witiatirepeja cũã

* **15:9** Isaías 29.13.

wăcŭrêpɯ witiaticu. Teerá basocáre ñaňarã wáari tiia. ¹⁹ Basocá popeapɯ, cŭã wăcŭrêpɯre ate witiaticu:
 ñaňarõ wăcŭré,
 basocáre sŭãcõãre,
 ãpŭ nɯmorê ñeeapere,
 apegó manɯrê ñeeapere,
 ãpêrãména ñaňarõ ñeeapere,
 yaaré,
 jŭditore,
 ãpêrãrê ñaňarõ wedesere witiaticu.
²⁰ Teerá basocáre ñaňarã wáari tiia. Wămocoseripacara yaari, basocáre ñaňarã wáari tiirícu, jŭwŭ.

Judíoayo niihêgõ Jesuré padeoríque
 (Mr 7.24-30)

²¹ Too niĩarigɯ witiwa, Tiro, Sidón macãrŭ we-sapɯ wáawi. ²² Toopá sŭcõ numiõ cananeayo tiidita niigõ bayiró busurómena ati, jŭwõ:

—Yɯɯ Õpŭ, David pãrãmi niinɯnɯsegɯ, yɯɯre bóaneõ iñaña. Yɯɯ macõ wătŭ sããnorigo bayiró ñaňarõ netõyo, jŭwõ.

²³ Jesús coore yɯɯrinetõnecojãwŭ. Ɔsã cŭã buerá cŭãrê jŭwŭ:

—Coore wáaduticoya; marŭ siro bayiró busurómena sãinɯnúseyo, jŭmiwŭ.

²⁴ —Cõãmacŭ yɯɯre Israelya põna macãrã dícre tiiápudutigɯ ticodiocowi. Cŭã oveja ditirira ti-irõbiro niĩya, jŭ yɯɯwi.

²⁵ Coo cŭã pɯto jea, ñicãcoberimena jeacŭmuwõ.

—Õpŭ, yɯɯre tiiápuya, jŭwõ.

26 —Wimarãpere ecasugüero booa cúa yaadugarecõrõ. Cúa yaarére ãma, cúãyara díayiare cõãcũrĩ, añuria, jĩwĩ.

27 Coocã queorémèna yuwo:

—Õpũ, tee diamacúra niã. Díayia cúa õpãrã mesapu duiará cúa yaadiocore manarĩrẽ yaacua, jĩwõ.

28 —Muu doca padeoré cõnetõjõãã. Muu sãĩaribirora wáaaro, jĩwĩ.

Cũ teero jĩrĩrã, máata coo macõ wãtĩ manigõ putuárigo niwõ.

Jesús pa diarecutirare netõnéricue

29 Jesús too niãrigu wáa, Galileataro wesapu netõwáwi. Ëtãgũpũ muãwa, jeanuãwĩ. 30 Naĩrõ pa basocá cũ putopu jeara tiiwá. Cúa wáamasĩhẽrãrẽ, wãmorĩ, dupori posarirare, ãnahẽrãrẽ, wedeseherare, ãpẽrã diarecutira paure néjeawa. Cũ putopu cũwã. Cũãrẽ netõnéwĩ. 31 Basocá ãnãmanijõãwã. Wedesehera niãrira wedeseri ãnarã, wãmorĩ, dupori posarira netõnénorĩ ãnarã, wáamasĩhẽrã niãrira wári ãnarã, ãnahẽrã niãrira ãnarĩ ãnarã, ãnãmanijõãwã. “Marĩ Israelya põna macãrã Õpũ Cõãmacũ añunetõjõãĩ”, jĩwã.

Jesús cuatro mil ãmããrẽ yaaré ecarígue (Mr 8.1-10)

32 Too síro Jesús ãsã cũ bueráre sũocó, jĩwĩ:

—Yuu añiãrẽ bóaneõ ãnãjõãga. Cúa yuamena niirõ itiábureco netõã. Teero tiirã, cúa yaaré petinõjõãya. Yuu cũãrẽ juabóaremèna

putuawadutidugariga. Maapu tuomasire
petijõãbocua, jĩwĩ.

Ƴsã cũ buerápeja jĩwũ:

³³ —Marĩ ãno basocá manirõpu niiã. ¿Noopá ãniã
paure yaaré nocõrõca bua ecabógari? jĩwũ.

³⁴ —¿Noquẽpa pã cuoi? jĩwĩ.

—Sietepa, teero biiri wai metârãgã puarãgã
cuoa, jĩwũ.

³⁵ Jesús basocáre yepapu duidutiwi. ³⁶ Pã
sietepare, waire née, Cõamacũrẽ usenire ticowi.
Túajea, puatásã, ãsã cũ bueráre ticowi. Ƴsãpe
basocáre batowu. ³⁷ Niipetira yaa, yapijõãwã.
Yaatoaari siro, siete piseri cúã yaaduaariguere
seesã dadodupówu. ³⁸ Teeré yaarira ãmuã
dícuere bapaqueori, cuatro mil niuwã. Numiã,
wĩmarã bapaqueoya maniwã. ³⁹ Basocáre
putuawadutiari siro, Jesús dooríwupu muãsã,
Magdala wãmecutiropu wáajõãwĩ.

16

Jesuré tiiẽñodutimirigue (Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Fariseo basoca, saduceo basoca Jesús putopu
jeawa. “¿Niirõrã cũ Cõamacũ ticodiocorigu
niĩ?” jĩrã, cũrẽ Cõamacũ sicũrã tiimasĩrere
tiiẽñodutimiwã.

² Jesupéja cúãrẽ yuwi:

—Muĩpũ sããwari, múã ãmuãsere ãnarã, “muĩpũ
ãñurõ sõãsã; teero tiiró, ñamigã ãñurõ cũmaãdacu”
jĩã. ³ Bóeri ñiitiáwãcãrĩ ãnarã, “mecũã oco
peaadacu” jĩã. Ƴmuãse maquẽ ãnarã, “biiro
wáaadacu” jĩmasiã. Teero masĩpacara, atitó

wáarepere ñnarã, “biiro jĩdugaro tia” jĩmasĩridojaã.
 4 Múã atitó macãrã ññaré tiirá, Cõamacũrẽ boohéra niĩã; Cõamacũ sícũrã tiimasĩrere ñnadugacu. Jonás tiirĩgue tiiróbiro niiré dícare ññaãdacu, jĩwĩ.

Cúãrẽ cõawagu, aperopá wáawi.

*Fariseo basocaye pã púuri tiirĩgue
 (Mr 8.14-21)*

5 Ûsã cũũ buerá apeniñapú tĩãwawu. Toopá jeara, pã ùsã yaaadarere acabójãrira niiwũ. 6 Jesús ùsãrẽ jĩwĩ:

—Fariseo basocaye, saduceo basocaye pã púuri tiirére tuomasĩrõ booa, jĩwĩ.

7 Ûsã cũũ buerá cũũ jĩãriguere tuomasĩrijĩrã: —Pã marĩ néeatiriatu; teero tiigú teero jĩiqui, jĩimiwũ ùsã basiro.

8 Jesús ùsã teero jĩãriguere masĩjãrigu niiwĩ. Teero tiigú, jĩwĩ:

—¿Deero tiirá múã “pã maniã” jĩĩ cãmerĩ wedesei? Múã péerogã padeoré cuorá niĩã. 9 ¿Múã tuomasĩrii ména? Sicamoquẽne pãmena cinco mil ùmũã yaaari siro, ¿noquẽ piseri cúã yaaduaariguere seesã dadodupóri? ¿Wãcũrii? 10 Too síro siete pãmena cuatro mil ùmũã yaaari siro, ¿noquẽ piseri cúã yaaduaariguere seesã dadodupóri? ¿Wãcũrii? 11 ¿Deero tiirá múã tuomasĩrii? Yũũ fariseo basocaye, saduceo basocaye pã púuri tiiré wedesegu, pã meerẽ jĩãwũ. “Cúãye pã púuri tiirére tuomasĩrõ booa” jĩãwũ, jĩwĩ.

12 Cũũ teero jĩĩrĩpura, ùsãrẽ tuomasĩre jeawu. “Marĩrẽ pã púuri tiiré wedesegu mee tiíayi.

‘Fariseo basoca, saduceo basoca cúa jĩditoremena buerépere tɔomasĩrõ booa’ jĩgũ tiiáyí”, jĩwũ.

Pedro Jesuré “mũũ Cõãmacũ beserigũ niĩã” jĩĩrigue (Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Jesús Cesarea Filipoya macã wesapu wáawi. Toopá jea, ãsãrẽ cũũ bueráre sãĩńáwĩ:

—Basocá yũũ niipetira sõwãrẽ ¿deero wedesei? jĩwĩ.

¹⁴ Ƴsã jĩwũ:

—Sĩquẽrã mũũrẽ “Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niiqui” jĩĩya. Āpẽrã “Elías niiqui” jĩĩya. Āpẽrã “Jeremías niiqui; o ãpĩ profeta niigũ niiqui” jĩĩya, jĩwũ.

¹⁵ —¿Múãte “¿noã niĩ?” jĩĩ yũũre? jĩwĩ.

¹⁶ Simón Pedro yũũwi:

—Mũũ Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩã; Cõãmacũ catirucugũ macũ niĩã, jĩwĩ.

¹⁷ Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Simón, Jonás macũ, mũũ teero wedeseɣũ, queoróra wedesea. Sícũ basocá mũũrẽ teeré wederiajĩyi. Yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigú mũũrẽ tee masĩrére ticoajĩyi. Teero tiigú, usenire cuogú niĩã mũũ. ¹⁸ Ate yũũ jĩĩrécãrẽ tɔoyá mũũ: Mũũ Pedro niĩã. (Pedro “ũtãgã” jĩĩdũgaro tia.) Sicawíi tiigá ãtãgã sotoapu tiirí wiibiro yũũre padeoráre sicapõna macãrã wáari tiigúda.* Wãtĩ cũũyaramena yáa põna macãrãrẽ docacũmurĩ tiiríqui. ¹⁹ Yũũ mũũrẽ ãmũãsepũ marĩ Ōpũ niirõpu macã sáwibiro† niirére ticogudacu. Mũũ teeména atibárecopure “Cõãmacũ dutiré mee niĩã”, jĩ

* **16:18** Efesios 2.19-22. † **16:19** Españolmena: llave; portuguésmena: chave.

cãmotári, ãmũãsepũcãrẽ cãmotánoãdacu. Teero biiri atibũrecopũre mũũ “Cõãmacũ dutiré niĩã” jĩĩrĩ, ãmũãsepũcãrẽ cãmotáya maniãdacu, jĩĩwĩ.‡

20 Too sírogã jĩĩwĩ sũcã:

—Yũũ Cõãmacũ beserigu Cristo niiré maquẽrẽ ãpẽrãrẽ wederijãña, jĩĩ wedewi.

Jesús cãũrẽ sããdarere wederigue

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

21 Ate síromena Jesús ãsã cãũ buerãre cãũrẽ too síro wãaadarere wedenũcãwĩ.

—Yũũre Jerusalénũ wáaro niijããdacu. Toopũre bũtoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã yũũre bayiró ñãñarõ netõrĩ tiiãdacua. Yũũre sããdutiãdacua. Cũã teero tiipacári, itiábũreco siro masãgũdacu, jĩĩwĩ.

22 Teeré tũogã, Pedro Jesuré ãpẽrã tũohéropũ néewa, wedenũcãrigũ niimiwĩ:

—Yũũ Õpũ, Cõãmacũ teero wáari jĩĩgũ, cãmotáaro. Mũũ teero jĩĩarigue wáarijããrõ, jĩĩrigũ niimiwĩ.

23 Jesús cãmenũcã, Pedrore jĩĩrigũ niiwĩ:

—Satanás tiiróbiro wedeseగు tiiã mũũjã. “¡Satanás, wáajõãgũ; yũũ pũtore niirijãña!” jĩĩã. Pedro, mũũ teero jĩĩgũ, Cõãmacũ yũũre dutiré cãmotáduagũ tiiã. Mũũ masíria Cõãmacũ wãcũrere; basocã wãcũrõbiro wãcũã, jĩĩrigũ niiwĩ.

24 Too síro Jesús ãsãrẽ jĩĩwĩ:

—Sĩcũ yũũre padeó, nũũduagũno cãũ booró tiidũgãrenorẽ tiidũjããrõ. Basocã cãũrẽ ñãñarõ jĩĩpacari, yũũre tũonũnãsearo. Teeré tiigã, curusare apagã tiiróbiro niigũdaqui. 25 ãpĩ sããrere cuigũno

‡ 16:19 Mateo 18.18; Juan 20.23.

yũre “masĩria” jĩĩgũ pecamepũ wáagũdaqui. Āpĩpé yũre “masĩã” jĩĩ, teewapamena cũũrē sĩãrĩ, yũmena catirucujãgũdaqui. ²⁶ Sĩcũ atibúreco maquē niipetirere wapatápacu, cũũ yeeripũnarē tiidióri, cũũ cũoré dee tiádare niiricu. Cũũ catiré petihére ñeenómena wapatíriqui. ²⁷ Yũ niipetira sōwũ yũ Pacũ asibatéremena, ángeleamena putũaatigũdacu atibúrecopũre. Putũaati, niipetirare cúã tiiríguécõrõrē wapa tiigũdacu. ²⁸ Yũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Sĩquērã ãnopú niirã cúã diaadari sũguero, yũ niipetira sōwũ õpũ sããgũ atiri ññaãdacua, jĩĩwĩ.

17

Jesús baurécutire wasorígue (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Seis bũrecori siro Jesús ãtãgũ ãmũãrigũpũ mũãwawĩ. Tiigũpũ wáagu, Pedro, Santiago, cũũ bai Juanrē néewawĩ. ² Toopũ cúã ññarĩ, Jesús cũũ baurécutirere wasojõãyigu. Cũũya diapóa muĩpũ búreco macũ tiiróbiro asiyáyro. Cũũye suti bũpo wããyore tiiróbiro butiré wáyairo. ³ Teero wári, Moisés, Elías bauánucã, cũũmena wedesera tiiyíra. ⁴ Pedro Jesuré jĩiyigu:

—Ësã Õpũ, marĩ ãnopú niirĩ, ãñunetõjõãã. Mũ boorĩ, ãno itiáwiigã tiigũda; sicawiigã mũya wii, apewiigã Moiséya wii, apewiigã Elíaya wii tiigũda, jĩĩmiyigu.

⁵ Cũũ wedesegu tiiríra, õme capemóre diiáti, cúãrē tuubiátocjãyiro. Õme watoapũ sĩcũ wedeseri tũoyíra:

—Ñani yuu macũ yuu bayiró maĩgú niii. Cũmena bayiró useniã. Cũrẽ t̃oyá, jĩiyigu.

⁶ Cũ buerá teeré t̃orá, bayiró cuira, ditapu diapóarire munibiácũmujeayira. ⁷ Jesús jea, cúãrẽ ñaapeó: —W̃m̃m̃ncãña; cuirijãña, jĩiyigu.

⁸ Cúã ñnam̃õcori, ãp̃erã maniyira. Jesús dícre ññayira.

⁹ Cúã ùtãg̃upú niiãrira diiátiri, Jesús jĩiyigu:

—Múã ññaãriguere wederijãwa ména; tée yuu niipetira s̃owũ dia masãri siropu, wedewa, jĩiyigu.

¹⁰ Cũ buerá sãñáyira:

—Too docare ¿deero tiirá Moisés jóarigue buerá “Cõãmacũ beserigu atiadari suguero, Elías atisuguegudaqui” jĩ buei? jĩyira.

¹¹ Jesús cúãrẽ yuu yigu:

—Elías atisugue, niipetire quēnosugueadare diamacũrã niã. ¹² Yũre t̃oyá: Elías jeatoawi mée. Cũrẽ basocá ññamas̃iririra niwã. Cũrẽ cúã booró tiidugáriguere tiitóarira niwã. Teero tiiróbiro yuu niipetira s̃owũcã cúã ññaarõ tiirí, ññaarõ netõg̃udacu, jĩiyigu.

¹³ Cũ teero jĩĩr̃p̃ra, cũ bueráre t̃omas̃ire jeayiro. “Juan basocáre wãmeõtiri basocuye maquẽrẽ wedesege tiáj̃iyi”, jĩ mas̃irira niwã.

Jesús wãt̃rẽ wĩmag̃upure niãrigure cõãwionecorigue

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Too síro cúã paũ basocá niirõpu diijeári, s̃cũ Jesús p̃utoru wáa, ñicãcoberimena jeacũmu, jĩwĩ:

¹⁵ —Õpũ, yuu macũrẽ bóaneõña. Cũ ñnama diaré c̃ogú niii. Bayiró peti ññaarõ netõĩ. Pee peti

pecamepũ ñaacũmu, díapucãrẽ ñaañuãrucui. ¹⁶ Mũũ bueráre néeatimiãwũ. Netõnémasĩriawã, jĩwĩ.

¹⁷ Jesús cũãrẽ jĩwĩ:

—Mũã yũre padeorídojãã; ñañarã niiã. Yũũ múãmena yoari niirucujãrĩcãrẽ, padeoríbocu. ¿Nocõrõ yoari múãmena põõtẽõgũdari yũũ? Néeatiya ãnopé wĩmagũrẽ, jĩwĩ.

¹⁸ Jesús wĩmagũpũre niiãrigũ wãtĩrẽ witiwadu-tiwi. Teero tiigũ, witiwarigũ niiwĩ. Máata wĩmagũ netõjõãwĩ.

¹⁹ Too síro ùsã Jesús buerá ãpẽrã tũohéropũ wáa, cũũrẽ sãĩñãwũ:

—¿Deero tiirã ùsã wãtĩrẽ cõãwionecomasĩriayiri? jĩwũ.

²⁰ —Mũã péerogã padeoré cũorã niiã. Yũũ ateréja diamacãrã jĩã: Mostazape péeripegã niiã. Mũã padeoré tipecõrõgã niirĩ, atigũ ãtãgũrẽ, “jõõpũ wáaya” jĩboajĩyu. Mũã teero jĩrĩ, jõõpũ wáaboajĩyu. Mũã padeoré cũorĩ, wisióre maniãdacu. ²¹ ãninó wãtĩrẽ cõãwionecodũgara, Cõãmacãrẽ sãĩ, betirémena dícu cõãrõ booa, jĩwĩ.

*Jesús cũũrẽ sãĩãdarere pũarĩ wederigue
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)*

²² Too síro ùsã Galileapũ niwarucuri, Jesús ùsãrẽ jĩwĩ:

—Yũũ niipetira sõwũ ãpẽrãpũre ticonogũdacu.

²³ Yũũre sãĩãdacua. Cũã teero tiipacãri, itiábũreco siro masãgũdacu, jĩwĩ.

Cũũ teero jĩrĩ tũorã, bayiró wãcũpatira pũtuáwũ.

Cõãmacãwii maquẽ niiãdarere niyeru wapasérigue

24 Too síro ùsã Capernaumpu jeari, Cõãmacũwii maquẽ niiãdarere niyeru wapasébosari basoca Pedro putopu wáa, sãĩñáyira:

—¿Múãrẽ buegú Cõãmacũwii maquẽ niiãdarere niyeru wapatírigari? jĩyira.

25 —Wapatíqui, jĩyigu.

Wiipá sããjeari, Jesús cũũrẽ wedesesuguewi:

—Simón, ¿ateré deero wãcũĩ muu? Atibúreco macãrã õpãrã ¿noãrẽ niyeru wapasédutigari? ¿Cũãya wederare o aperó macãrãpũre wapaségari? jĩwĩ.

26 —Aperó macãrãpũre, jĩ yuuwi.

Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Cũãya wedera wapatíricua. 27 Teero biipacari, marĩ cũãrẽ merẽã wãcũdutihera wapatíada. Muu weerida née, iitaropu wai weegu wáaya. Wai yaasuguegure weemũcoya. Cũãya userore wããwá, niyeruquire bũagúdacu. Tiiquimena marĩ puarãyere wapatígu wáaya, jĩwĩ.

18

¿Nii upatí macũ niĩ?

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

1 Tiibũrecora ùsã Jesús buerá cũũ puto wáa, cũũrẽ sãĩñáwũ:

—Cõãmacũ dutirére ãñurõ wãcũnũnũsera ¿nii ùsã watoare nemorõ upatí macũ niĩ? jĩwũ.

2 Jesús sícũ wĩmagũrẽ suocó, ùsã decopu nũcõ, 3 jĩwĩ:

—Yuu ateréja diamacãrã jĩã: Múã niirecatirere waso, wĩmarã tiiróbiro niĩhẽrĩ, Cõãmacũ dutiré múãpũre jeaboarigue múãrẽ jearicu.

4 Nemorõ ɱpʉtí macũ Cõãmacũ dutirére añũurõ wãcũnũnũsegũno ãni wĩmagũ tiiróbiro niĩ. Ñni “yũũ ãpẽrã nemorõ niĩã” jĩĩ wãcũriqui. 5 Sĩcũ ãni wĩmagũbiro biigũre ñña, “yũũ Jesuré maĩã; teero tiigũ cãũrẽ boca maĩgũda” jĩĩ wãcũboqui. Cãũ teero wãcũgã, cãũrẽ maĩgũ, yũũcãrẽ maĩgũ tiĩi.

Ññañaré tiirí, quio niĩã

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

6 'Yũũre padeorágãrẽ ññañaré tiidutígũnorẽ ññañanemorõ wáaadacu. Cãũrẽ ùtãgã pairígamena cãũ wãmũãpũ siatúyo, día pairímaapũ cõãñocori, nemorõ añũboçu. 7 Basocãre ññañaré tiidutíre ññañanetõjõãã. Ññañaré tiidutíre niirucua. Æpẽrãrẽ ññañaré tiidutíri tiirãpe bayiró ññañarõ netõãdacua.

8 'Mũũya wãmo, mũũya dupo mũũrẽ ññañaré tiirí tiibóçu. Teero wáari, páatacõãjãña. Sicawãmomena o sicadũpomena catiré petihéropũ jeagũ, añũjãã. Pũawãmómena o pũadũpómena pecamerũ cõãdioconorĩpeja, ññañanetõjõãã. 9 Mũũya capea ññarẽ mũũrẽ ññañaré tiirí tiibóçu. Teero wáari, tiigaré odewecõãjãña. Sicacapeamena catiré petihéropũ jeagũ, añũjãã. Pũacapeamena pecamerũ mũũ cõãdioconorĩpeja, ññañanetõjõãã.

Oveja ditirigũmena queoré

(Lc 15.3-7)

10 'Ñniã wĩmarãrẽ teero ññarijãña. Yũũ ateréja diamacũrã jĩĩã: Ɔmũãsepũ ángelea añiãgãrẽ coterá yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigũmena niirucujãya. 11 Yũũ niipetira sõwũ ditirirare netõnégũ atiwn.

12 '¿Mũã deero tugueñaĩ? Cien oveja cãogú sĩcũ ditijõãrĩ, ¿deero tiigãri cãũ? Noventa y nueve

ũtãgũpú cũũ, ditiariguere ãmaãgũ wáaqui. ¹³ Cũũrẽ buagú, bayiró useniqui. Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Æpẽã noventa y nueve dusaáramena nemorõ cũũmena useniqui. ¹⁴ Teerora marĩ Pacũ ãmũãsepũ niigú ãniãgãrẽ sĩcũ pecamepũ wáari booríqui.

*Acabóre
(Lc 17.3)*

¹⁵ Mũũya wedegu mũũrẽ ñañaré tiirí, mũũ basiro cũũ putopũ wedesegu wáaya. Cũũ ñañaré tiáriguere tũomasĩrĩ tiiyá. Cũũ “jáũ” jĩrĩ, múã cãmerĩ wedese useniãdacu sũcã. ¹⁶ Cũũ tũoriatã, sĩcũrẽ, pũarãrẽ suowáya; mũũmena cũũ putopũ wáaaro. Toopú jea, wedeya cũũ mũũrẽ ñañaré tiáriguere. Mũũ teero tiigú, Cõãmacũye queti jóaripũpũ jĩrõbirora tiicú. Teero tiirá, pũarã o ãĩãrã tee ñañaré tiáriguere “diamacúrã wáawũ” o “diamacúrã wáayu” jĩĩmasĩãdacu. ¹⁷ Cúãcãrẽ netõnucãrĩ, niipetira yũũre padeorãre wedewa múã neãrõpũ. Cúãcãrẽ netõnucãrĩ, yũũre padeorãre jĩĩña: “Cõãmacũrẽ masĩhẽgũ o romanuã õpũrẽ niyeru wapasébosari basocũre tiiróbiro cũũrẽ ãñãña”.

¹⁸ Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Atibúrecopũre múã “jáũ, teero tiiyá; ãñuniã” jĩrĩ, ãñuniãdacu ãmũãsepũcãrẽ. Teero biiri atibúrecopũre múã “teero tiirĩjãña; ñañaniã” jĩrĩ, ñañaniãdacu ãmũãsepũcãrẽ.*

¹⁹ Yũũ ateréja diamacúrã jĩã sũcã: Múã menamacãrã pũarã sĩcãrĩbíro wãcũrẽmena “marĩ ateré Cõãmacũrẽ sãicó” jĩ sãĩrĩ, yũũ Pacũ ãmũãsepũ niigú

* **18:18** Mateo 16.19.

ticogudaqui. ²⁰ Puarã, itĩãrã yũre padeorã neãrĩ, yũ cãã watoapu niĩã, jĩwĩ.

²¹ Pedro Jesús putopu wãa, sãĩnãwĩ:

—Ōpũ, yãa wedegu cãũ yũre ñañaré tiirucúri, ¿noquẽ pee cãũrẽ acabógudari? ¿Sietecõrõ acabógudari? jĩwĩ.

²² —“Sietecõrõ” jĩria. “Cãũ ñañaré tiirécõrõ† acabóya” jĩã.

Dutibosagu acabógugahegmena queoré

²³ Múãrẽ queorémema teeré wedeguda: Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdare atequetĩ tiiróbiro niĩã. Sĩcũ õpũ cãũye dita dutibosara wapamóre “quẽnogũda” jĩyigu. ²⁴ Cãũ cúãrẽ wapasénucãrĩ, sĩcũ pairó peti wapamógũrẽ néetiyyira. ²⁵ Cãũ wapatíre cõohéri ññagũ, cãũrẽ, cãũ nũmorẽ, cãũ põnarẽ, niipetire cãũ cõorere ãpẽrãpũre dúadutiyyigu, cãũ wapamóre wapatídutigu. ²⁶ Teeré ññagũ, cãũpe cãũ õpũ puto ñicãcoberimema jeacũmu, sãĩyigu: “Yũ õpũ, yũre yuesãñuña. Yũ niipetire wapatípetijãgũda”, jĩyigu. ²⁷ Cãũ õpũpe cãũrẽ bóaneõ ññagũ, cãũ wapamóre acabójã, cãũrẽ “wãagua” jĩyigu.

²⁸ Cãũpe wãa, ãpĩ cãũ menamacũ cãũ tiiróbiro dutibosagure bñajeáyigu. Cãũpe cãũrẽ pëerogã wapamómiyyigu. Cãũrẽ wapatídutigu, wãmuãrẽ ñeediyo, “mũ yũre wapamóre wapatíya” jĩyigu. ²⁹ Cãũpe ñicãcoberimema jeacũmu, sãĩmiyyigu: “Yũre yuesãñuña. Mũrẽ wapatíguda”, jĩmiyyigu. ³⁰ Cãũpe booriyyigu. Cãũrẽ peresuwiipu néewa, sõnecodutiyyigu. “Cãũ wapatípetiripu, wionécoya”,

† 18:22 Pecasãyemema: setenta veces siete.

jĩiyigu. ³¹ Āpērã cũũ menamacãrã dutibosara cũũ teero tiirere bayiró bóaneõremena ññayira. Cũã õpũpũre niipetire cũũ teero tiiáriguere wedera wáayira. ³² Teeré tuogú, cũã õpũ cũũrẽ suodutíyigu. Cũũrẽ jĩiyigu: “¡Ññañagú! Mũũ yũũre sãĩrĩ, niipetire mũũ wapamóretõrẽ acabópetijããwã. ³³ Yũũ mũũrẽ bóaneõ ññaãriobirora mũũcã mũũ menamacũrẽ bóaneõ ññaaboajiyu”, jĩiyigu. ³⁴ Cũũ õpũ cúagu, peresuwii coterí basocare “cũũrẽ bayiró ññaarõ tiiyá; téé cũũ wapamóre wapatípetiripũ, ññaarõ tiidúya” jĩiyigu, jĩĩwĩ Jesús.

³⁵ Jesús ate wede yapacutíwi:

—Yũũ Pacu ãmũãsepũ niigú teerora tiigúdaqui múãrẽ, múãya wederare bóaneõremena acabóheri, jĩĩwĩ.

19

Mũã nũmosãnumiãrẽ cõãrijãña

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús teeré jĩĩari siro, Galileapũ niiãrigu Judea ditapũ día Jordán muĩpũ mũãatirope wáawi. ² Pacu basocá cũũrẽ nũnũwã. Cũũ toopá diarecutirare netõnéwĩ. ³ Fariseo basoca cũũ pũtopũ jeawa. Cũũrẽ ññaarõ jĩĩrẽ buadũgára, sãĩñáwã:

—¿Sĩcũ cũũ nũmoré cũũ booró cõãjãmasĩgari? ¿Marĩrẽ dutiré teerora jĩĩ? jĩĩwã.

⁴ Jesupé yũũwi:

—Mũã Cõãmacũye queti jóaripũ buerá niipacara, ¿masĩrii? Cõãmacũ niipetire cũũ sicato tiinũcãritopũre ãmũ, numiõ tiirigu niiwĩ. ⁵ Ate jĩĩrigu niiwĩ: “Teero tiigú, ãmũ cũũ pacure, cũũ pacore merẽã witi, cũũ nũmoména niigúdaqui.

Cúã puarã sicaõpũũ tiiróbiro putuáadacua”, jĩrigu niwĩ Cõamacũ. ⁶ Teero tiirá, puarã niiriya. Sícũ tiiróbiro niĩya. Cõamacũ cúãrẽ sicaõpũũrã tiiróbiro niirĩ tiirí siro, ãpĩ cúãrẽ cãmerĩ cõãrĩ tiirĩjãrõ booa, jĩwĩ.

⁷ Cúãpe sãĩñáwã:

—Too docare ¿deero tiigú Moisés sícũ cũũ numorẽ cõãgũdu “atewapá mũũrẽ cõãã” jĩrĩpũrẽ ticodutiyiri?

⁸ Cúãrẽ jĩwĩ:

—Múã ñecũsũmũã Cõamacũ dutirere tiidugáheri iñagũ, Moisés “múã numosãnumiãrẽ cõãmasĩã” jĩrigu niwĩ. Teero jĩpacari, sicatorura numiãrẽ cõãrẽ maniyiro. ⁹ Yũũ jĩrere tuoyá: Sícũ cũũ numo ãpĩména ñañarẽ tiirĩpacari, coore cõãgũ, apegore numocutigu, ñañarõ tiigú tiiquí. Numo niihẽgõmena ñeeapegu putuáquí, jĩwĩ.

¹⁰ ʒsã cũũ buerá jĩwũ:

—Too docare numomanirĩ, nemorõ ãñucu, jĩwũ.

¹¹ ʒsãrẽ jĩwĩ:

—Niipetira numomanirã niimasĩricua. Cõamacũ “numomanirã niĩadacua” jĩrira dícu niimasĩcua. ¹² ʒpẽrã bauárapura numocutimasĩricua. ʒpẽrãrẽ basocá põnamanĩrĩ tiĩari siro, numocutimasĩricua. ʒpẽrã Cõamacũye maquẽ dícare tiidugára numocutiricua. “Numomanigũ niigũda” jĩgãno numomanigũ niijããrõ, jĩwĩ.

*Jesús wĩmarãrẽ sãĩbosárigue
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

13 Wīmarārē Jesús puto néeatiwa, cūã ñaapeó, Cõãmacūrē sãibosádutira. Ūsã cūã buerá cūārē néeatirare tutimiwã. ¹⁴Jesupé jīwī:

—Wīmarã yuu puto atiaro. Cãmotárijãña. Cõãmacū dutirere añurõ wãcūnũnuserano añiãgã tiiróbiro wãcūrã niīya, jīwī.

15 Too síro Jesús cūārē ñaapeó, Cõãmacūrē sãibosáwi. Yaponó, aperopú wáajõãwī.

*Mam̄ p̄ee c̄uogú Jesuména wedeserigüe
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

16 Too síro sīcū Jesús putopu jea, cūūrē sãñáwī:

—Basocáre buegú, ¿yuu ñeenó añurere tiigúdari, catiré petihére buadugágu? jīwī.

17 Cūūrē yuwi:

—¿Deero tiigú yuure añuré maquērē sãñái? Sīcūrã añugú niī. Cūã dutiré tiiyá, catiré petihére buadugáguja, jīwī.

18 —¿Ñeerē tiigári? jīwī.

Jesús jīwī:

—Basocáre sīãrjãña. Āpī numorē ñeeaperijãña. Yaarjãña. Āpērãrē jīditorem̄ena wedesãrijãña.

19 M̄u pacu, m̄u pacore padeoyá. M̄u basiro maĩrõ tiiróbirora ãpērãcãrē maĩñá, jīwī.

20 —Yuu tee niipetirere tiimúãatimiwã. ¿Ñeenó yuure ðusai? jīmiwī.

21 —M̄u basocú añugú peti niidugagu, m̄u cuorere dúapetijãgũ wáaya. Tee dúa wapatáariguere bóaneõrãrē batoya. Teero tiigú, Cõãmacū putopure p̄ee añuré buagúdacu. Túajea, ati, yuure nuuwa, jīmiwī.

22 Mamu teero jĩĩrĩ tɔogú, wăcũpati, putuajõãwĩ, pee apeyé cɔogú niijĩgũ.

23 Jesús ũsărē jĩĩwĩ:

—Yuu aterēja diamacúrã jĩĩã: Pee apeyé cɔoráno Cõamacũ dutirére añurõ tiinunúsedugari, wisió nicu. 24 Yuu ateré jĩĩnemoã sũcã: Wáicu camello wãmecutigu awigá copegãru sããcãmewitimasĩriqui. Toorá nemocú, pee apeyé cɔoráno Cõamacũ dutirére añurõ tiinunúsedugaripereja, jĩĩwĩ.

25 Teeré tɔorá, ũsã bayiró tɔomanijõãwũ:

—Too docare ħnoãpé netõnénoãdari? jĩĩwũ.

26 Jesús ũsărē ĩñagũrã, jĩĩwĩ:

—Basocá cũã basiro netõnémasĩriya. Cõamacũpereja wisióre manidójãã, jĩĩwĩ.

27 Pedro cũũrē yuugũ, jĩĩwĩ:

—Tɔoyá ména. Ũsãpe niipetire ũsã cɔoriguere cũũjõãatiwũ, mũmēna nũnũãda jĩĩrã. Teero tiirã, ħũsãpe ñeenórē ñeeãdari? jĩĩwĩ.

28 Jesús yuwi:

—Yuu aterēja diamacúrã jĩĩã: Atibúreco petiári siro, niipetire mama wasorítabe, yuu niipetira sõwũ duigudacu asibatérĩrõ õpũ duirĩrõõpũ. Yuu too duiri, múã yuure nũnũrĩracã docepĩrĩ õpãrã duirĩrĩrũ duiadacu. Israelya põna doce põnarĩ macãrãrē beseadacu. 29 Sĩcũno yuure padeoré wapa cũũye wiseri, cũũ baira, cũũ pacusũmũã, cũũ põna, cũũye ditare cũũjõã, cũũ cũũwarigue nemorõ bũagúdaqui. Teero biiri apeyé Cõamacũmena catiré petihére bũagúdaqui. 30 Mecũtĩgãrē paũ uputĩ macãrã too síropũre bári niirã niĩãdacua. Bári niirã too síropũre uputĩ macãrã niĩãdacua, jĩĩwĩ.

20

Use wese paderámena queoré

¹ Jesús wedenemowĩ:

—Múârê queorémena teeré wedeguda: Cõamacũ dutiré múãpũre niiãdare atequetí tiiróbiro niiã. Sĩcũ use wese cõogú ñamisãñũrõ cũya wese padeadarare ãmaãgũ wáayigu. ² Cúârê bũagú, “sicabũreco padegu wapatárocõrõ múârê wapatígũda” jĩyigu. Cúãmena quẽnotóa, cũya wesepũ padedutigu ticocoyigu. ³ Nueve niirĩ, macã decopũ wáayigu. Toopú ãpẽrã paderipacara niirãrẽ ñnayigu. ⁴ Cúârê jĩyigu: “Múãcã use wesepũ padera wáaya. Ññũrõ múârê wapatígũda”, jĩyigu. Cúãcã padera wáayira. ⁵ Coeritó niirĩ, ñamica tres niirĩ, teerora tiiyigu. ⁶ Cinco niirĩ, macãpũ wáa, ãpẽrã paderipacara niirãrẽ bũajeáyigu sũcã. Cúârê, “¿deero tiirá múã paderipacara niinañiõjõãĩ?” jĩyigu. ⁷ “Ãpẽrã ãsãrẽ ‘padera atiya’ jĩriawã”, jĩyira. “Múãcã use wesepũ padera wáaya”, jĩyigu.

⁸ Náicũmuatiri, wese cõogú paderáre dutigũre jĩyigu: “Paderáre sũocó, wapatíya. Too siropũ jeaarirare wapatísũgueya. Sũguero jeaarirare wapatíyaponocoya”, jĩyigu. ⁹ Cinco niirĩpũ padenũcãrira jeayira. Sicabũreco padera wapatárocõrõ ñeeyira. ¹⁰ Bóeripũ jearirape ati, “ãniã nemorõ marĩ wapatáadacu” jĩ wãcũmiyira. Cúãcã sicabũreco wapatárocõrõ ñeeyira. ¹¹ Cúã tiiwese cõogũre tuticoteyira: ¹² “Ñniã ãsã siropũ padera jeaarira sica horara padeawã. Cúãcãrẽ ãsã wapatárocõrõrã wapatía. Ñsãpeja yoari asiró doca padenañiõjõããwũ”, jĩmiyira. ¹³ Cũũpe sĩcũ

teero jĩrã menamacũrẽ jĩiyigu: “Yuu menamacũ, mũurẽ ñañarõ tiigú tiiría. Mũũ padeadari suguero, ‘sicabũreco wapatárocõrõ mũurẽ wapatígũda’ jĩ quẽnoãwũ mũũmena. ¹⁴ Mũũ wapatárere née, wáagua. Yũũ ãni too síropũ padegú jeaarigure mũurẽ wapatárocõrõrã wapatígũgaga. ¹⁵ Yée niyeru niiã ate. Yũũ booró yée niyerumena tiimasĩã. ¿Yũũ ãñurõ tiirí, mũũ ññatutigu tiite?” jĩiyigu.

¹⁶ Teero tiirá, too síropũ niiãrira sugueadacua; suguearira síropũ niiãdacua, jĩwĩ Jesús.

*Jesús cũũrẽ sããdarere ñĩĩrĩ wederigue
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)*

¹⁷ Too síro Jesús Jerusalénũ mũãwagu, ãsã cũũ buerá docere merẽã sũocó, wedewawí. Biiro jĩwĩ:

¹⁸ —Mũã ññaã. Marĩ Jerusalénũ wáara tiia. Toopá yũũ niipetira sõwũ niipacari, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerãpũre ticoadacua. Cũã sããdutiadacua yũũre. ¹⁹ Cũãrã judíoa niihãrãpũre ticonetõneãdacua. Yũũre buijã, tãna, curusapũ páabiatu sããdacua. Itiábũreco siro masãgũdacu, jĩwĩ.

*Santiago, Juan paco Jesuré sãĩbosámirigue
(Mr 10.35-45)*

²⁰ Zebedeo nãmo coo põna Santiago, Juanmẽna Jesús pũtopũ jeawo. Cũũrẽ sãĩgõdo, ñicãcoberimena jeacũmuwõ. ²¹ Cũũ coore: —¿Ñeenó boogári? jĩwĩ.

—Mũũ õpũ sããgũ, ãniã yũũ põna pũarãrẽ mũũ duirípĩrõ pũtogãpũ dũpowa. Sĩcũ diamacũpe, ãpĩrẽ acuniñape dũpowa, jĩmiwõ.

²² Jesús yũũwĩ:

—Yuu òpũ sããadari suguero wáadarere múã masĩria. ¿Yuu ñañarõ netõãdarobirora múãcã ñañarõ netõrã nũcãbógari? jĩwĩ.

—Ëjũ, ñañarõ netõmasĩã, jĩwã.

²³—Múãcã yuu tiiróbiro ñañarõ netõãdacu. Teeré wedemasĩpacu, “sĩcũ diamacũpe, ãpĩ acuniñape dupoguda” jĩmasĩriga. Tee yuu dutiré niiria. Yuu Pacu toopá duiadarare besetoawi, jĩwĩ.

²⁴Ësã puamóquẽñerã tee sãirere tuorá, Santiago, Juanména cúawu. ²⁵Jesús ãsãrẽ suocó, jĩwĩ:

—Múã masĩã: Niipetire dita macãrãrẽ dutirá Cõamacũrẽ masĩhẽrã cúã booró dutiãmajãya. Cúã doca macãrãcã acaribíremena dutiia, cúã dutirere tiipetídutira. ²⁶Múãpeja cúã tiiróbiro tiiríjãña. Merẽ tiirécutiya. Múã uputí macãrã niidugara, ãpẽrãrẽ tiiapuri basoca niiña. ²⁷Sĩcũ ãpẽrã nemorõ niidugaguno niipetirare padecotegu tiiróbiro niirõ booa. ²⁸Yuu niipetira sõwũcã teerora tiiwú: Æpẽrã yuure tiiapuaro jĩgũ mee atiwu. Yuupe basocãre tiiapugu atigu tiiwú. Teero biiri paũ basocá ñañarẽ tiiré wapa diabosa netõnégũ atigu tiiwú, jĩwĩ.

Jesús puarãrẽ ññarĩ tiirigue

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Ësã Jericó niĩrira witiwari, paũ basocá Jesuré nuũnũatiwa. ³⁰Ësã wáarima wesapu puarã ññahẽrã duiwa. “Jesús too netõwái” jĩrere tuorá, bayiró busurómena jĩwã:

—¡Õpũ, David pãrãmi niinũnũsegu, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

³¹Basocãpe cúãrẽ: —Nocõrõrã ditamaníjõãña, jĩ tutimiwã.

Cúãpe jĩĩnemosãjãwã:

—¡Ōpũ, David pãrãmi niinũnũsegu, ùsãrẽ bóaneõña! jĩĩwã.

³² Jesupéja putuánucã, cúãrẽ sũocó: —¿Múãrẽ deero tiirí boogári? jĩĩwĩ.

³³ —Ōpũ, ùsãrẽ ñnarĩ tiiyá, jĩĩwã.

³⁴ Jesús cúãrẽ bóaneõ ññagũ, capearire ñaapeówi. Ñaapeórira, ññajõãwã sáa. Ñña, cúãrẽ nũnũátiwa.

21

Jesús Jerusalénpu sããwarigue

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Ŭsã Jerusalénpu jeaadaro péero dũsawá. Betfagé macãpu Ŭtãgú Olivo putopu jeaadara tiiwá. Toopá Jesús puarã ùsã menamacãrãrẽ tiimacãpu ticocowi. ² Cúãrẽ jĩĩwĩ:

—Iimacã marĩ díamacũ niirí macãpu wáaya. Máata sũcõ burra siatúnucõãrigore, wĩmagũmena buajeáadacu. Jõã, cúãrẽ néeatiya. ³ Sũcũ múãrẽ sãĩñarĩ, “marĩ Ōpũ booáwĩ; máata wiyajãgũdaqui” jĩĩña, jĩĩwĩ.

⁴ Tee profeta jĩĩrirobirora wáaro tiiyíro. Ateré jóarigu niiwĩ:

⁵ Jerusalén macãrãrẽ jĩĩña: “Ññaña. Múã Ōpũ múã putopu atitoai mée.

Búri niigú tiiróbiro burra macũ wĩmagũ sotoapu pesatii”,*
jĩĩ jóarigu niiwĩ.

---

* **21:5** Zacarías 9.9.

⁶ Cúã Jesús ticocoarira wáa, cūũ tiidutíarirobirora tiiríra niiwã. ⁷ Burrore cūũ pacoména néeatiwa. Cúã sotoapũ cúãye suti sotoá maquẽrẽ tuuwépeowũ. Jesús sícũ sotoapũ mũãpeawi. ⁸ Paũ toopú niirã cūũrẽ padeorá, cūũ netōwáadarimapũ cúãye suti sotoá maquẽrẽ sēōcũwã. Āpẽrã yucũ dupari tiimapú páatacũwã. ⁹ Cūũ sũguero wáara, cūũ siro nũnrã bayiró bũsrómena jĩwã:

—¡David pãrãmi niinũnũsegure ũsenire ticoada! ¡Āni Cõãmacũ ticodiocorigũ niĩĩ! ¡Cūũrẽ ãñurõ tiiáro! ¡Niipetira ũmũãse macãrã cūũrẽ “ãñunetōjōãĩ” jĩ, ũsenire ticoaro! jĩwã.

¹⁰ Jesús Jerusalénũ sããjeari, niipetira toopú niirã ñnamanijōã, deero jĩmasĩririra niiwã.

—¿Noã niĩĩ ãni? jĩĩ cãmerĩ sãĩñáwã.

¹¹ Āpẽrã yũwã:

—Cúũ Jesús, profeta, Nazaret Galilea dita macũ niĩ, jĩwã.

Jesús Cõãmacũwiipũ dúari basocare cõãwionecorigue

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Too síro Jesús Cõãmacũwiipũ sããjeagu, niipetira dúari basocare, teeré sãñérãrẽ cõãwionecowi. Niyeru wasorí basocaye mesarire tuunécõãcũjãwĩ. Bua dúari basocaye duirépĩrĩcãrẽ teerora tiiwĩ. ¹³ Cúãrẽ jĩwĩ:

—Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jĩã: “Yáa wii ‘Cõãmacũmena wedeserĩ wii niĩã’ jĩrĩ wii niĩãdacu”,† jĩĩ jóare niĩã. Múãpe yaarépira dúari wii niirĩ tiia, jĩwĩ.

† **21:13** Isaías 56.7.

14 Tiiwiipáre ññahērã, wáamasĩhērã cūũ p̄top̄u atiwa. Cúãrẽ netõnéwĩ. 15 Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerápe cūũ tutuaremena tiiēñorĩ ññarã, cúawa. Wĩmarã tiiwĩ popeap̄u niirã bayiró busurómena “¡David p̄rãmi niinunusegure usenire ticoada!” jĩwã. Teecãrẽ tuorã, cúawa. 16 Jesuré jĩwã:

—¿Íniã cúã jĩrere tuoi? jĩwã.

—Tuoã, jĩwĩ—. Mhá Cõãmac̄ye queti jóaripũ buerã niipacara, ate tiipũp̄u jóarere tuomasĩria ména:

Cõãmac̄, m̄m̄ wĩmarãrẽ,
teero biiri ũpũrãrẽ
ãñurõ useniremena m̄m̄rẽ basapeomenirĩ tiiáwũ, ‡
jĩ jóanoã, jĩwĩ.

17 Cúãrẽ cõãwitiwa, Betaniap̄u wáawu. Toop̄u ũsã cãniwũ.

Jesús higuerağure s̄nirĩ tiirĩque

(Mr 11.12-14, 20-26)

18 Apebúreco bóeri Jesús Jerusalén̄p̄u cãmerp̄túagu, juabóajõãwĩ. 19 Maa wesap̄u higuerağure ññawĩ. “D̄ucac̄ticura” jĩğũ, ññagũ wáamiwĩ. Pũũrĩ dícu buawĩ. Teero tiigũ, tiigurẽ:

—D̄ucac̄tinemoricu sáa, jĩwĩ. §

Máata higuerağ̄u s̄nijõãwũ. 20 Teero wáari, ũsã cūũ buerã ññamanijõãrã, sãññáwũ:

—¿Deero tiiró higuerağ̄u máata s̄nijõããrĩ? jĩwũ.

21 Jesús ũsãrẽ ȳm̄wĩ:

‡ 21:16 Salmo 8.2. § 21:19 Higuerağ̄pũrĩ wasowitiatiri, d̄uca metápágã witiaticu. Teepare s̄amerérena yaanocu. Jesús teeré ãmaãmij̄yi. Teepagã ñaadiari siro, pacapá ãñurõ ipitire witiaticu. Metápágã manirĩ, pacapácã witiaticu.

—Y_{HH} ateréja diamacúra jĩã: Múã padeoré cuorá, “Cõamacũ y_{HH}riboqui” jĩhẽrã, y_{HH} tiiguré tiíarobiro múãcã tiimasĩadacu. Apeyé, múã atigú ãtãgũrẽ “wáa, díap_H ñaacoñuãña” jĩĩrĩ, teerora wáaadacu. ²² Múã padeoré cuorá, Cõamacũrẽ sãĩrenorẽ buaadacu.

*Jesuré “¿noã dutirémèna teeré tiii?” jĩĩrigue
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)*

²³ Too síro Jesús Cõamacũwiip_H sããwawi. Cũũ tii-wiipú bueritabe, paiaré dutirá, ãpẽrã batoá dutirá cũũ p_Htop_H wáa, cũũrẽ sãĩñáwã:

—¿Noã dutirémèna m_{HH} teeré tiii? ¿Noã m_{HH}rẽ dutiré ticori? jĩĩmiwã.

²⁴ Jesús cúãrẽ y_{HH}wĩ:

—Y_{HH}cã múãrẽ sãĩñágũda. Múã y_{HH}re y_{HH}ri, múãrẽ “ate dutirémèna tiia y_{HH}” jĩĩgũda. ²⁵ ¿Noã Juanrẽ wãmeõtidutig_H ticocoyiri? ¿Cõamacũ o basocápe ticocoyiri? jĩĩwĩ.

Cúãpe cãmerĩ wedesewa:

—Marĩ “Cõamacũ ticocorig_H niwĩ” jĩĩrĩ, cũũ marĩrẽ “too docare ¿deero tiirá cũũrẽ padeorĩri?” jĩĩboqui. ²⁶ Marĩ “basocá cũũrẽ ticocorira niwã” jĩĩmasĩria, basocáre cuirã. Niipetira “Juan profeta niwĩ” jĩĩ padeoóya, jĩĩyira.

²⁷ Teero tiirá, cúã Jesuré: —Masĩriga, jĩĩwã.

Jesús cúãrẽ jĩĩwĩ:

—Y_{HH}cã múãrẽ “ate dutirémèna teeré tiia” jĩĩ wederia, jĩĩwĩ.

Sĩcãpõna p_Harãmèna queoré

²⁸ Jesús cúãrẽ sãĩñáwã:

—¿Múã deero tũgueñaĩ ateré? Sícũ pũarã ãmũã põnacutíyigu. Cũũ sícũ pũtopũ wáa, “macũ, use wesepũ padegũ wáaya” jĩiyigu. ²⁹ Cũũ macũpé “wáaria” jĩiyigu. Too síro wãcũpati, wãcũre waso, padegũ wáajõãyigu. ³⁰ Too síro cúã pacũ ãpĩ cúũ macũ pũtopũ wáa, teerora jĩiyigu. Cũũpe “wáaguda” jĩipacũ, wáariyigu. ³¹ ¿Niipé cúã pacũ booróbiro tiiyíri? jĩiwĩ.

—Cũũ dutisũguearigũpe, jĩiwã.

Jesús cúãrẽ jĩiwĩ:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Niyeru wapasébosari basoca, teero biiri numiã ñañarã múã sũguero wãcũpati, wasoóya. Teero tiiró, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niiãdare cúãrẽ múã sũguero jeaadacu. ³² Juan Cõãmacũ boorére múãrẽ buepacari, cúãrẽ padeoríwũ. Niyeru wapasébosari basocape, teero biiri numiã ñañarãpe cúãrẽ padeowá. Cúã wãcũpati, wasorí ññapacara, múãpe too síro wãcũpati, wasoríwũ. Juanrẽ padeoríwũ, jĩiwĩ.

Ñañarã padecoteramena queoré

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús cúãrẽ wedewi sũcã:

—Apeyé queorére tũoyá sũcã: Sícũ ãmũ dita cãogú niiyigu use wese oterigu. Otepetitoa, sãnisãñucõyigu. Use cúã bipesããdari copere ãtãgãpũ coayigu. Teero biiri ãmũãri wii cúã coteduiadari wiire tiiyigu. Aperopũ wãanetõgũ wãagu, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigu. ³⁴ Use dũcacũtirito niirĩ, cúãrẽ padecoterare ticocomiyigu. Cũũya dita cúũ wasorirare “use cúã dúã wapatãrere decomena

ticocoaro yũare” jĩcomiyigu. ³⁵ Cũã toopú jeari, tiidita wasorira cúãrẽ ñee, sícãrẽ páa, ãpĩrẽ sĩaãjã, ãpĩrẽ ãtãperimena déeyira. ³⁶ Tiidita õpũ cũũ ticocosũguerira nemorõ ticocomiyigu sũcã. Cũãcãrẽ teerora tiiyira.

³⁷ 'Too síro sáa, cũũ macãrẽ ticocomiyigu sũcã. “Yũũ macãrẽ quioníremena ññaãdacua”, jĩ wãcũmiyigu. ³⁸ Õpũ macũ toopú jeari ññarã, tiidita wasorira cãmerĩ wedeseyira: “Ãnirã niiĩ too síropũ atiditaré ñeegũdu. Jãmũ, sĩaó. Cũũ manirĩ, atiditã marĩya dita putũáadacu”, jĩmiyira. ³⁹ Teero tiirã, cũũrẽ ñee, tiiwese wesapũ néewa, sĩaóãjãyira.

⁴⁰ 'Too docare tiidita õpũ toopú jeagu, ¿deero tiigũdari tiidita wasorirare? jĩwĩ.

⁴¹ Cũũrẽ jĩwã:

—Bóaneõrõ manirõ cũã ññarãrẽ sĩaóãgũdaqui. Too síro cũũya ditare cũũrẽ wapatírucujããdarare wasogũdaqui, jĩwã.

⁴² Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Múã Cõãmacũye queti jóaripũ buerã niipacara, ate tiipũpũ jóarere tũomasĩria ména:

Wii weerira ãtãquire booríyira.

Cũã boorípacari, tiiquira upatí macãqui putũáwũ tiwiipũre.

Cõãmacũ marĩ Õpũ teero tiirígũ niwĩ.

Cũũ tiiríguere “ãñunetõjõãã” jĩ tũgueñanoã,* jĩ jóanoã.

⁴³ 'Teero tiirã, yũũ ateréja jĩã: Cõãmacũ dutiré múãpũre niimiãdare use wese tiiróbiro niiã. Tiiwesere múãrẽ emajãgũdaqui; ãpẽrãrẽ ticogũdaqui cũũ

* **21:42** Salmo 118.22-23.

dutirére tiiádarare. ⁴⁴ Tiiqui sotoapɯ ñaapeagɯno matãjõãgũdaqui. Tiiqui sícũ sotoapɯ ñaapeaatã, ãñurõ matãpetijõãgũdaqui, jĩwĩ.

⁴⁵ Paiaré dutirá, teero biiri fariseo basoca Jesús tee queorémena wederi tɯorá, “marĩrẽna teero jĩgũ tiiqui” jĩyira. ⁴⁶ Teero tiirá, cũrẽ ñeeãdara ti-imíyira. Ñeeriwa, basocáre cuira. Basocápe “profeta nii” jĩ padeowá.

22

Wãmosíari bosebɯreco boocómiramena queoré (Lc 14.15-24)

¹ Jesús queorémena cúãrẽ wedenemowĩ:

² —Cõãmacũ dutiré múãpɯre niiádare atequetĩ tiiróbiro niiã. Sícũ õpũ niiyigɯ. Cũ macũ wãmosíari bosebɯreco tiipéoyigɯ. ³ “Yɯ boocórirare sɯorá wáaya”, jĩyigɯ cũrẽ padecoterare. Cũ boocórirape “wáaria” jĩjãyira. ⁴ Too síro ãpẽrãrẽ cũrẽ padecoterare ticocogɯ, jĩdutiçoyigɯ: “Yɯ boocórirare ateré wedera wáaya: ‘Yaaré quẽnoãrepɯ niitoaawũ. Yáara wecuá, teero biiri ecará diicutiri tiirírare sãdutiçooawũ. Niipetire quẽnoãrepɯ niiã. Bosebɯreco ññarã atiaro’ ”, jĩçoyigɯ. ⁵ Cũãpe yɯriyira. Sícũ cũyaya wesepɯ wáajõãyigɯ. ãpĩ cũ apeyé dúaropɯ wáajõãyigɯ. ⁶ ãpẽrãpé cúã õpũ ticocoarirare ñee, ñañarõ jĩ, sãjãyira. ⁷ Cũã õpũ cúã teero tiáriguere tɯogú, cúayigɯ. Cũyaya surarare ticocogɯ, cúãrẽ sãdutiçoyigɯ. Cũyaya macãrẽ sóejãdutiçoyigɯ. ⁸ Too síro cũrẽ padecoterare jĩyigɯ: “Niipetire wãmosíari bosebɯreco tiiádare niipetitoa. Yɯ

boocómirira atihere wapa boocónemoña manirã niijããrõ sáa. ⁹ Teero tiirá, macã decopu wáaya. Niipetira múã b̃ajeárare ‘boseb̃ureco ñnarã wáaya’ jĩña”, jĩyigu. ¹⁰ Cũrẽ padecotera macã decopu wedera wáyira. Niipetira cúã b̃ajeárare añurãrẽ, ñañarãrẽ néõ, néewayira. Teero tiirá, tiitatiare basocá dadajõâyira.

¹¹ “Too síro cúã õpũ b̃oseb̃ureco atiarirare ññagũ, sãñjeayigu. Cũãrẽ ññagũ, s̃icũ cúã decopu wãmosíara sãñarõ sãñahẽgũrẽ ññayigu. ¹² Cũrẽ jĩyigu: “Yáa wedegu, ¿deero tiigú sããatariĩ m̃u, wãmosíari sutiro sãñaripacu?” Cũpe yumas̃iriyigu. ¹³ Cũã õpũ yaaré batorare jĩyigu: “Cũrẽ wãmorĩpu, d̃poripũ siatú, naĩñarõpũ cõãwionecoya. Toopá basocá pũnisíra bacadiyó, utiadacua”, jĩyigu, jĩwĩ.

¹⁴ Jesús jĩwĩ sũcã:

—Cõãmacũ paure boocópacu, s̃iquẽrãrẽ besequi, jĩwĩ.

*Niyeru wapasédutire sãñárigue
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Too síro fariseo basoca wáajõãwã. Cũã Jesús merẽã yũri boorá, cũrẽ sãñããdarere quẽnoyúerira niwã. ¹⁶ Too síro cúã buerere ññrãrẽ, Herodere t̃oññúseramena Jesús p̃topũ ticocorira niwã. Cũrẽ jĩwã:

—Basocãre buegú, m̃u añugú niirere masĩã. M̃u diamacũrã Cõãmacũye maquẽrẽ buea. Basocá t̃saré dícuere wedericu. Ʋputí macãrãrẽ, búri niirãrẽ, niyeru cuorãre, niyeru cuohérare s̃icãrĩbíro ñña, wedea m̃u. ¹⁷ Teero tiigú, ¿deero wãcũĩ m̃u?

Ĥsãrẽ wedeya: ¿Romanuã õpũrẽ cũũ niyeru wapasédutirere wapatíadari; o wapatírigarite? jĩwã.

¹⁸ Jesupé cũã wãcũrere, cũã ñañaré tiidugáre masĩjãrigũ niwĩ. Teero tiigú, jĩwĩ:

—Múã ñañarã, tiiditórepira niã. Múã yũre teero jĩ, wedesãdugara tia. ¹⁹ Niyeruqui wapatíadariquire ãñoñá yũre, jĩwĩ.

Tiiguire cũũrẽ néatiwa. ²⁰ Jesús cũãrẽ sãĩñáwĩ:

—¿Noãyá diaróa, noã wãme tusai? jĩwĩ.

²¹ —César romanuã õpũye tusaa, jĩwã.

—Too docare Césaye niirere Césare wiyayá; Cõãmacũyere Cõãmacũrẽ wiyayá, jĩwĩ.

²² Cũũ teero jĩrĩ tuorá, tuomanĩjõãwã. Cũũrẽ cõãwiti, wáajõãwã.

Diarira masãmũãre wederigüe

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Tiibũrecora sĩquẽrã saduceo basoca Jesús puto jeawa. Cũã “diarira masãmũãricua” jĩĩya. Jesuré sãĩñáwã:

²⁴ —Basocãre buegú, Moisés jĩriguere jĩãda: “Sĩcũ põnamanígũ diaweori, cũũ bai cũũ nũmo niirigore dúutuario. Cũũ coomena cũũ sõwũ diarigüre põnacutíbosaaro”,* jĩrigũ niwĩ. ²⁵ Teerora wáayiro ãsã watoare. Sĩcũpõna siete niyira. Cũã sõwũ nũmocutiri siro, diajõãyigũ. Põnamanígũrã, cũũ nũmo niirigore cũũ bairé cũũyigũ. ²⁶ Cũũcãrẽ teerora wáayiro. Cũũ baicãrẽ teero wáayiro. Teero dícu wáayiro. Niitugũpũcãrẽ teerora wáayiro. ²⁷ Too

* **22:24** Deuteronomio 25.5.

síro cúã n̄mo niimirigocã diajõãyigo. ²⁸ Cúã niipetira coore n̄moc̄timiyira. Teero tiigó, diarira masãm̄ãrĩ, ¿nii namope p̄tuágodari? jĩwã.

²⁹ Jesupé cúãrẽ ȳuwi:

—Múã Cõãmac̄ye queti jóaripũ maquẽrẽ masĩria. Cõãmac̄u tutuarecãrẽ masĩria. Teero tiirã, wisijõã. ³⁰ Diarira masãm̄ãri siro, ãm̄ã, numiã wãmosíaricua. Ángelea ãm̄ãsep̄u niirãbiro niĩya. ³¹ Diarira masãm̄ãre maquẽrẽ múã buepacara, t̄omasĩria ména. Ateré Cõãmac̄u c̄ũye queti jóaripũp̄u múãrẽ jĩriḡu niiwĩ: ³² “Abraham, Isaac, Jacob Õp̄u niĩã ȳu”, † jĩriḡu niiwĩ. Cõãmac̄u diarira Õp̄u niirii; catirá Õp̄upe niĩ, jĩwĩ.

³³ Basocá c̄ũ buerére t̄orã, t̄omanijõãwã.

Dutiré up̄tí maquẽ

(Mr 12.28-34)

³⁴ Too síro Jesús saduceo basocare sãñáduri tiirí iñarã, fariseo basoca neãrira niiwã. ³⁵ Too síro sícũ cúã menamac̄u Moisés jóariguere ãñurõ masígú Jesuré “merẽã ȳuboqui” jĩḡu, sãñáwĩ:

³⁶ —Basocáre buegú, ¿diiyé niĩ Moisére dutiré c̄ũrigue bayiró up̄tí maquẽ? jĩwĩ.

³⁷ Jesús c̄ũrẽ ȳuwi:

—“Cõãmac̄u marĩ Õp̄urẽ maĩná. Niipetire múã yeeripũnamena, múã wãc̄urémena c̄ũrẽ maĩná”.‡

³⁸ Tee apeyé nemorõ niinetõnac̄are niĩã. ³⁹ Tee doca maquẽ tee dutiré tiiróbiro niĩã. “M̄u basiro maĩrõ tiiróbirora ãp̄erãcãrẽ maĩná”.§ ⁴⁰ Marĩ tee p̄awãmé dutirére tiirã, niipetire Moisére dutiré

† 22:32 Éxodo 3.6. ‡ 22:37 Deuteronomio 6.5. § 22:39 Levítico 19.18.

cũũrigue, teero biiri profetas tiidutírere yũura tiicú, jĩwĩ.

Cristo ¿noã pãrãmi niĩ?

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo basoca Jesús pũtopũ neãritabe, cúãrẽ sãĩñáwĩ:

⁴² —Múã Cristo Cõãmacũ beserigure ¿deero wãcũĩ? ¿Noã pãrãmi niinũnũsegu niĩ? jĩwĩ.

—Õpũ David pãrãmi niinũnũsegu niigũdaqui, jĩwã.

⁴³ Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Too docare David Cristo ñecũ niipacũ, ¿deero tiigũ Espíritu Santo masíré ticorémene wedesequ, “cũũ yũũ Õpũ niĩ” jĩyiri? David ateré jóarigu niiwĩ:

⁴⁴ Cõãmacũ jĩwĩ yũũ Õpũrẽ:

“Yáa wãmo diamacúniñape duiya, té mũurẽ ñnatutirare mũũ dutiriguere yũũ ãñurõ yũuri tiirípa”,*

jĩ jóarigu niiwĩ David. ⁴⁵ David “yũũ Õpũ” jĩgũ, Cõãmacũ beserigure jĩgũ tiirígu niiwĩ, cũũ pãrãmí niipacari. Teeré ãñurõ wãcũña, jĩwĩ.

⁴⁶ Cũã sícũnopera yũuriwa. Tiibũrecomena “sãĩñánemoricu sãa” jĩ wãcũyira.

23

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtire, fariseo basoca tiirécũtire wederigue

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Too síro Jesús basocáre, ãsã cũũ bueráre jĩwĩ:

* **22:44** Salmo 110.1.

2 —Moisés jóarigue buerá, fariseo basocacã Moisére dutiré cūūriguere wederá niíya. 3 Teero tiirá, niipetire cúã wederére tiinunáseyá. Cúã tiirécūtirepere ñnacūrijãña. Cúã wederobiro tiiríya. 4 Æpērãrē tiipōtēōña manirére dutiíya. Nucūrere siatúpeora tiiróbiro tiiíya. Tee aparáre péerogã tiiápuriya. 5 Niipetire cúã tiirére basocá ññaãrō jīrã, teeré tiiíya. Cōãmacūye queti jóaripū sããretibari pacasãñuretibari cūoóya.* Teero biiri cúã súubuseri ññaãrō jīrã, ãpērã nemorō cúã súubuseri sutiro yapa opadari cūorócare sãñaãya. 6 Bosebureco niirĩ, sūguero maquē duiropū dícu duidugacua. Neãré wiseripucãrē teerora tiidugacua. 7 Macã decopū quioníremena ãñudutiri boocúa. Cúãrē “úsãrē buerá” jīrĩ boocúa.

8 'Múã doca “úsãrē buerá” jīdutihijãña. Múãrē buegú sīcūrã nií. Múã sīcūpōnarã niíã. 9 Atiditapúre sīcū basocúre “úsã pacu” jīrijãña. Múã sīcūrã pacucutia; cūū ũmũãsepū nií. 10 Múãrē “úsã òpū” jīrijããrō. Cristo Cōãmacū beserigū sīcūrã múã Òpū nií. 11 Múã menamacū ãpērãrē tiiápugu cūūrã nií ãpērã nemorō uputí macū. 12 Sīcū cūū basiro “ãpērã nemorō yūre padeorí booa” jīgú búri niigú tiinógūdaqui. Teero jīlhēgūnopereja Cōãmacū ãpērãrē padeorí tiigúdaqui.

13 'Bóaneōrã niíã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ñnacopū dícu ãñurō tía. Cōãmacū dutirére

* 23:5 Tiitibare cúãye diaporipū, cúãye wãmoripū siatútuyira. Tiitiba ropopū sica versículo o pua versículo sããyira. Ññaña Deuteronomio 6.6-8.

añurõ wãcũnũnũserare cãmotára tiia. Múã Cõãmacũ dutirére añurõ wãcũnũnũsedũgaricu; wãcũnũnũsedũgarare cãmotáa.

14 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropũ dícu añurõ tiia. Niyeru boorá, wapewia numiãye wiserire jĩĩditoremena ěmacu. Múã yoari Cõãmacũmena wedesera tiiróbiro tiiditócu basocáre. Múãrã ãpẽrã nemorõ ññañarõ tiinóãdara niiã.

15 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropũ dícu añurõ tiia. Día pairímaapũ tĩã, yoaro niiré macãrĩpũ múã buerére nũnũãdarare ãmaãrã wáaa. Sĩcũrẽ bua, múã buerẽmena cũũrẽ múã nemorõ pecamepũ wáagũdu niirĩ tiia.

16 'Bóaneõrã niiã múã. Múã ññahẽrã ãpẽrãrẽ wéesũguera tiiróbiro niiã. Múã basocáre ateré buea: "Sĩcũ 'Cõãmacũwiimena diamacũ jĩã' jĩãri siro, cũũ jĩãriguere tiihéri, wapa maniã" jĩĩcu múã. Atepe docare "cũũ 'Cõãmacũwii maquẽ oromena diamacũ jĩã' jĩĩrĩ, teerora tiiaró" jĩĩcu múã. 17 Múã tũomasĩridojãcu. Oro Cõãmacũwiipũ niijĩrõ, Cõãmacũ ññacoropũ añurẽ pũtũácu. Teero tiiró, ¿diyẽpe nemorõ uputĩ maquẽ niĩ, orope o Cõãmacũwiipe? 18 Múã ateré buea: "Sĩcũ 'Cõãmacũrẽ wáicũra sópeoromena diamacũ jĩã' jĩãri siro, cũũ jĩãriguere diamacũ tiihéri, wapa maniã" jĩĩcu múã. Atepe docare "cũũ 'toopũ wáicũra Cõãmacũrẽ ticorẽmena diamacũ jĩã' jĩĩrĩ, teerora tiiaró" jĩĩcu múã. 19 Múã tũomasĩridojãcu. Cõãmacũrẽ ticorẽ wáicũra sópeoro sotoapũ

niijĩrõ, cũũ ññacoropũ aññuré pũtuácu. Teero tiiró, ¿diyépe nemorõ ɱpũtí maquẽ niiĩ, Cõãmacũrẽ ticorépe o wáicura sópeorope? ²⁰ Teero tiigá, sĩcũ “Cõãmacũrẽ wáicura sópeoromena diamacú jĩĩ” jĩĩgũ, toopú péoarigũmenacãrẽ teerora jĩĩgũ tiii. ²¹ Sĩcũ “Cõãmacũwiimena diamacú jĩĩ” jĩĩgũ, Cõãmacũmenacãrẽ teerora jĩĩgũ tiii. ²² Sĩcũ “ũmũãsemena diamacú jĩĩ” jĩĩgũ, Cõãmacũ duirípĩrõmena, teero biiri toopú duigũmenacãrẽ teerora jĩĩgũ tiii.

²³ 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropũ dícu aññurõ tiia. Múã oteré metãgãrẽ “menta”, “anís”, “comino” wãmecũtire yaaré sitiaaññũre tiirénorẽ seenéõ, opaquẽrĩ tiicú. Pũamóquẽñequẽrĩ cũorá, sicaquẽ Cõãmacũwiipũ néewa, “yũũ Cõãmacũrẽ ticoré niiã” jĩĩ, pairé ticocu. Teero tiipacára, nemorõ ɱpũtí maquẽrẽ tiiría. Moisére dutiré cũũriguecãrẽ tiiría. Basocáre queoró dutiróbijo tiiría. Bóaneõre ãñoría. Cõãmacũrẽ padeoría. Múã oterére cũũrẽ ticorucurobirora tee ɱpũtí maquẽcãrẽ tiiró booa. ²⁴ Múã ññahẽrã ãpẽrãrẽ wéesũguera tiiróbijo niiã. Búri niirere aññurõmena tiipetipacara, ɱpũtí maquẽ tiirépere wãcũria.

²⁵ 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropũ dícu aññurõ tiia. Bapari sotoápu dícu coseárigue tiiróbijo niiã. Popeapũre múã ãpẽrãyére ãmaré, teero biiri niyeru cũopacára boonemósãjãre dadanetõjõãã. ²⁶ Múã fariseo basoca tũomasĩhẽrã, ññahẽrã tiiróbijo niiã.

Popeapu maquẽ cosesuguéya. Teero tiirá, bapa sotoápuçãrẽ añurõ coseári bapa tiiróbiro niiãdacu.

²⁷ 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã diarira cũũre wiseri boremena tuusiãre wiseri tiiróbiro niiã. Sotoápuçẽ añurõ baucú. Popeapuẽre diarira cõãrĩ, niipe-tire bóarigue dadajõãcu. ²⁸ Múãcã teerora basocá añurã baucú ãpẽrã ññacoropu. Popeapuẽpere añuré tiidugáre manicú sáa. Ñañaré niinetõjõãcu.

²⁹ 'Bóaneõrã niiã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã profetaye masãcoperi sotoapu añuré wiserigã tiinucõã. ãpẽrã basocá añurã niirirare cũũre wiserire mamõã. ³⁰ Múã biiro jĩã: "Ûsã ñecũsũmũniãrã catiritopuẽre ãsã niirãjã, merẽã ti-ibõjĩyu. Cũã profetare sããdutíri, ãsã sããdutíribojĩyu", jĩã. ³¹ Múã teeré teero jĩrã, múã basiro "profetare sããrãra pãrãmerã niinũnũsera niiã" jĩrã tiia. ³² Teero tiirá, múã ñecũsũmũã tiimũãatirirobirora tiiyapácütijãña.

³³ 'Múã añãã tiiróbiro ñañaré tiirá niiã. Múã deero tii Cõãmacũ pecamepu ñañarõ tiíadarere netõmasĩricu. ³⁴ Teero tiigú, yuu múã putopuẽre profetare, Cõãmacũ dutiré masĩrãrẽ, Cõãmacũye bueadarare ticocogũda. Múãpe cúã sĩquẽrãrẽ sãã, ãpẽrãrẽ curusapu páabiatu sããdutíadacu; ãpẽrãrẽ cúã neãré wiseripu tãna, cúã wáare macãrĩpu nũnũãdacu. ³⁵ Múã teero tiirá, niipetira basocá añurãrẽ sããrĩgue wapa múã wapa cuoa. Múã ñecũsũmũã Abel† basocú añugúrẽ sããsuguéyira.

† 23:35 Génesis 4.8.

Tée Zacarías‡ Berequías macārē sīāyapácūtiyira. Zacariare sīāyíra Āñunetōjōāri Tatia sãawaro p̄top̄. ³⁶ Ȳm̄ ateréja diamacārã jĩã: Múã atitó macārãp̄ niipetire cúã teero tiiriguere wapa c̄uoa, jĩwĩ Jesús.

*Jesús Jerusalén macārãrē maĩm̄rigue
(Lc 13.34-35)*

³⁷ Jesús Jerusalén macārãrē wãcũgũ, jĩwĩ:
—Jerusalén macārã, múã profetare sīārã niiã; Cõãmacũye wederãre ùtãperimena déesĩārã niiã. Múãrē maĩgũ, pee peti néõdũgamiwũ. Cãrẽquẽ coo p̄narẽ wũure docap̄ néõcũrõbiro tiidũgamiwũ. Múãpe booríwũ. ³⁸ Teero tiiró, múãya macã cõõjõãadacu. ³⁹ Ȳm̄ ateré jĩã: Ȳm̄re ññanemoricu; tée múã ȳm̄re “ãni Cõãmacũ ticodiocorigu ãñunetōjõãĩ” jĩrãp̄, ññãadacu, jĩwĩ.

24

*Jesús “Cõãmacũwii cõãnoãdacu” jĩrigue
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Cõãmacũwiip̄ niĩarigu witiwari, ùsã cũũ buerá cũũ p̄to wáawũ. Cõãmacũwii, teero biiri tiwiiména niiré wiserire “ãñuré wiseri niiã” jĩ, cũũrē wedewawũ.

² Cũũpe ùsãrē jĩwĩ:

—Múã iye niipetire wiserire ññamiã. Ȳm̄ ateréja diamacārã jĩã: Too síro ùtãqui apequí sotoáp̄ weem̄ãrigue p̄tuáricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩwĩ.

*Atibúreco petiádari suguero wáaadare
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

‡ 23:35 2 Crónicas 24.20-21.

³ Too síro Ƨtāgú Olivopu jea, Jesús duirigu niuwĩ. Ƨsã cūũ buerá āpērã tʊohéropu cūũrē jea, sãñáwũ:

—Wedeya ũsārē. Mũũ wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ñeenómena mũũ pʊtʊaatiadarere, teero biiri atibúreco petiádarere ññamasĩnoãdari? jĩwũ.

⁴ Jesús yũũwi:

—Ñũurõ tʊomasĩña, āpērã jĩditori jĩrã. ⁵ Paũ “yũũrá niĩã; yũũ Cõãmacũ beserigu Cristo niĩã” jĩãdacua. Paũ cūũrē nũũãdacua. ⁶ Apeyé, “cãmerĩsĩārã tiiáwã” jĩrĩ tʊoádacu. “Toopú cãmerĩsĩārã tiiáyira” jĩré queticārē tʊoádacu. Teeré tʊorá, cuirijãña. Tee wáaadare niijārõ tiia. Teero wáapacari, atibúreco petiádarõ dũsáadacu ména. ⁷ Sicapõna macārã asepõná macārãmena cãmerĩsĩããdacua. Teero biiri sicadita macārã apeditã macārãmena cãmerĩsĩããdacua. Juabóare wáaadacu. Peeditapũre dita cãmeñare wáaadacu. ⁸ Tee niipetiremena basocáre bayiró ñañarõ netõré nũcããdacu.

⁹ Teero wáari, múãrē ñee, dutirápũre tico, ñañarõ tiidutiadacua. Múãrē sãããdacua. Niipetira basocá múãrē ññatutiadacua yũũre padeoré wapa. ¹⁰ Teero wáari, paũ yũũre padeomírira padeodúadacua. Cūũ menamacārã niimirirare ticoadacua dutirápũre. Cãmerĩ ññatutiadacua. ¹¹ Paũ “yũũ profeta niĩã” jĩãdacua. Paũre jĩdito, padeorí tiiãdacua. ¹² Ññanaré pee niĩãdacu. Teero wáari, paũ cãmerĩ maĩdúadacua. ¹³ Yũũre padeorucújãrã docare Cõãmacũ netõnégũdaqui. ¹⁴ Niipetiro atibúrecopu añuré queti “Cõãmacũ dutiré basocápũre niĩãdare jeaadarõ tiia” jĩrere niipetiropu wedenoãdacu,

niipetire dita macãrã masĩãrõ jĩrã. Tee wáari siro, atibúreco petiádacu sáa.

15 'Ñañanetõnucãgũrẽ* Cõãmacũrẽ pade-orídojãgũrẽ ññaãdacu múã. Cũ Cõãmacũwii popeapũ jeagũdaqui. Profeta Daniel tee maquẽrẽ wederigũ niiwĩ. (Ateré buegú tũomasĩãrõ.)

16 Teero wáari ññarã, Judea ditapũ niirã ãtãyucapũ dutijõããrõ. 17 Wii sotoápũ pesagũno diiwá, wii popeapũ niirere néegũ sããwaripacũ, dutijõããrõ.

18 Wesepũ padegũcã wiipũ sutiré néegũ putũawaripacũ, dutijõããrõ. 19 Teero wáare bũrecori niipacósãnumiãrẽ, põna ãpũrã cũorãre bóaneõre bũrecori niĩãdacu. 20 “Dutiwãre bũrecori pũuriro niiré bũrecori wáarijããrõ; yeerisãri bũreco wáarijããrõ” jĩ, Cõãmacũrẽ sãñña.

21 Teero wáare bũrecori basocãre bayiró ññarõ netõré bũrecori niĩãdacu. Cõãmacũ atibúreco tiirí sirore, tée atitõpũre nocõrõ ññarõ netõré maniriro niiwũ. Too síropũcãrẽ nocõrõ peti ññarõ netõré maniãdacu. 22 Tee ññarõ netõré bũrecorire Cõãmacũ dúoriatã, sícũno netõrídojãgũdaqui. Cõãmacũpe cũ beserirare tiigũ, teero wáare bũrecorire dúogũdaqui.

23 'Teero wáari, síquẽrã múãrẽ jĩĩditoadacua: “Jãã, ññaña. Cõãmacũ beserigũ Cristo ãno niĩ”, jĩĩmiãdacua. “Toopũ niĩ”, jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Cũã teero jĩrĩ, padeoríjãña. 24 Paũ jĩĩditora niĩãdacua. Síquẽrã “yũ Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩã” jĩĩmiãdacua. “Profeta niĩã” jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Pee tiiẽñore tiiãdacua, cúãrẽ padeoáro jĩrã. Cõãmacũ

23 'Teero wáari, síquẽrã múãrẽ jĩĩditoadacua: “Jãã, ññaña. Cõãmacũ beserigũ Cristo ãno niĩ”, jĩĩmiãdacua. “Toopũ niĩ”, jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Cũã teero jĩrĩ, padeoríjãña. 24 Paũ jĩĩditora niĩãdacua. Síquẽrã “yũ Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩã” jĩĩmiãdacua. “Profeta niĩã” jĩĩmiãdacua ãpẽrãpé. Pee tiiẽñore tiiãdacua, cúãrẽ padeoáro jĩrã. Cõãmacũ

* 24:15 Pecasãyemena: “la abominación desoladora”, es decir, el Anticristo.

beserirapurena padeodúri tiidugámiãdacua. ²⁵ Tee niãdarerena múãrẽ yuu wedesuguetooa. ²⁶ Teero tiirá, ãpẽrã múãrẽ “jõõpu basocá manirõpu Cristo niãwĩ” jĩrĩ, wáarijãña. “Atiwí macã sawipũ niãwĩ” jĩrĩ, padeoríjãña. ²⁷ Apetóre bupo wããyori, muĩpũ muãatirope tée cũã sããwarope bóesesajõãã. Teero wáarobirora wáaadacu, yuu niipetira sõwũ atiri. ²⁸ Wáicu bóari, yucaa máata masĩcua. Cũã tiiróbirora yuu jĩãrigue wáari ñnarã, yuu atiadarere máata masĩãdacu.

Jesús putuaatiadare

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Tee ñnarõ netõré burecori sirogã muĩpũ búreco macũ naĩtĩãjõãgũdaqui. Ñami macũcã bóeriqui. Ñocõã ñaacodiadacua. Niipetira ãmuãsepu niirã cãmeñanoãdacua. ³⁰ Teero wáari, ãmuãsepu sica eñoré bauãdacu. Teeré ñnarã, yuu niipetira sõwũ atiadarere masĩãdacua. Teero tiirá, niipetire macãrĩ macãrã utiadacua. Yuu niipetira sõwũ õmeburuáripũ tutuaremena asibatédiatiri ñnaãdacua. ³¹ Corneta busurĩ, ángeleare ticocogudacu. Cũã néõãdacua yuu beserirare atibúreco niipetiropũ niirãrẽ.

³² Múãrẽ oterigu higeragumena queoré ticoguda. Tiigú pũurĩ wasorĩ, “cãma wáaadaro péerogã dusaa” jĩmasĩã. ³³ Teerora niipetire yuu jĩãrigue wáari ñnarã, “niipetira sõwũ putuaatiadaro péerogã dusacũ” jĩ masĩña. ³⁴ Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Atitó macãrã cúã diaadari suguero, tee niipetire yuu jĩãrigue wáaadacu. ³⁵ Ñmuãse, atiditá peticódiaadacu. Yuu wedesere doca petirícu. Niirucujããdacu.

³⁶ Y_{HH} p_{tt}uaatiadari b_ureco, tii horare masĩña maniã. Ángelea ùm_uãse macãrã masĩriya. Y_{HH} niipetira s_owũcã masĩria. Y_{HH} Pac_u s_icũrã masĩqui.

³⁷ Y_{HH} niipetira s_owũ p_{tt}uaatiadari s_uguerogã, Noé niirito wáarirobiro wáaadacu. ³⁸ Atibúreco dúuadari s_uguero, basocá yaa, s_ini, wãmosía, cúã p_ona numiãrẽ numicũ tiiyíra. Téee Noé dooríw_{ncap}u sããwarip_u, tiitúcoyira. ³⁹ Cúã “merẽã wáaricu” jĩi wãcũpacari, oco pea, día duanetõrĩ, diapetijõãyira. Y_{HH} niipetira s_owũ p_{tt}uaaticãrẽ, basocá teerora tiiãdacua. ⁴⁰ Teeb_urecorire ùm_uã p_uarã wesepú niiãdacua. S_icũ néemuãnogũdaqui; ãpĩ p_{tt}uágũdaqui. ⁴¹ P_uarã numiã trigo wãñiãrã niiãdacua. S_icõ néemuãnogõdaco; apegó p_{tt}uágodaco.

⁴² Teero tiirã, ññacorucujãña. Múãcã y_{HH} múã Õp_u p_{tt}uaatiadari b_urecore masĩricu. ⁴³ Ateré masĩña: Wii õp_u “ñnamirẽ tii hora niirĩ, yaarépigu jeagũdaqui” jĩi masĩgũ, cãnihẽgũrã coteboqui. Cũyaya wiire pãõsãrĩ jĩigũ, cãmotáqui. ⁴⁴ Teero tiirã, múãcã ãñurõ yueya. Múã wãcũhëritabe, y_{HH} niipetira s_owũ p_{tt}uaatigũdacu.

*P_uarã dutibosaramena queoré
(Lc 12.41-48)*

⁴⁵ Múã s_icũ ùm_u ãñurõ masĩgũ cúã õp_uyere ãñurõ dutibosagu tiiróbiro niiña. Cũ ãp_u aperopú wáagu, cúurẽ jĩiqui: “Yáa wii macãrãrẽ búrecoricõrõ yaaré ticoya”, jĩiqui. ⁴⁶ ãñurõ dutibosagu cúurẽ dutiariguere tiirucúqui. Teero tiigú, cúã õp_u coerí, useniqui. ⁴⁷ Y_{HH} ateréja diamacãrã jĩiã: Cũ ãñurõ tiiré wapa cúã õp_u niipetire cúã c_uoré

dutibosagɯ sōnecogɯdaqui. ⁴⁸ Āpīpé “yɯɯ òpũ máata coeríqui” jĩ wācũgũ, ñañarõ tiiquí. ⁴⁹ Padecoterare ñañarõ tiinɯcãqui. Cũmurãmena boseya, sĩni tiiquí. ⁵⁰ Cũũ òpũ cũũ wācũhēritabe, coegúdaqui. ⁵¹ Cũũ dutiriguere tiirírigue wapa bayiró ñañarõ tiigúdaqui. Āpēřã ññacoropɯ dícu aññuré tiiditórirare cũũ cúārē cõãriropɯ cũũcārē cõãgũdaqui. Toopú basocá pũnisíra bacadiyó, utiadacua.

25

Pɯamóquēñerã numiãmena queoré

¹ 'Cõãmacũ dutiré múãpɯre niiãdare atequetí tiiróbiro niiã. Pɯamóquēñerã numiã cúã sñãwócorepa née, cúã menamacõ manɯ niigũdure bocara wáayira. ² Sicamoquēñerã numiã tɯomasĩhērã niiyira. Āpēřã sicamoquēñerã numiã aññurõ masĩrã niiyira. ³ Tɯomasĩhērã numiã cúãye sñãwócorepa néewapacara, use too síro píosãadarere néewariyira. ⁴ Aññurõ masĩrã numiãpe usepa néewayira sñãwócorepamena. ⁵ Wãmosiágudɯ máata jeariyigɯ. Niipetira numiãrē wãgoá jeari, cãnijõãyira. ⁶ Ñami deco acaribíri tɯoyíra: “¡Wãmosiágudɯ atitoai! ¡Bocara atiya!” jĩiyigɯ. ⁷ Niipetira numiã wãcã, cúãye sñãwócorepare quēnoyíra. ⁸ Tɯomasĩhērã numiãpe aññurõ masĩrã numiãrē jĩiyira: “Ûsãcārē use ticoya; ùsã sñãwócorepa yatiro tiia”, jĩmiyira. ⁹ Aññurõ masĩrã numiãpe yɯuyira: “Ticoria. Ûsã ticori, ùsãcārē jeari, múãcārē jeari tiibócu. Múã basiro use dúari basoca pɯtopɯ sãĩrã wáaya múã sñãwócoadarere”, jĩiyira. ¹⁰ Cúã sãĩrã wáaari siro, wãmosiágudɯ

jeayigũ. Āñurõ ññacoarira bosebũreco tiirí wiipũ cũũmena sããwayira. Cũã sããwaari siro, sope biajõãyiro. ¹¹ Too síropũ ãpẽrã numiãpe jea, “ũsã õpũ, ùsãrẽ sope pãõña” jĩĩmiyira. ¹² Cũũpe yũyigũ: “Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Múãrẽ masĩriga”, jĩĩyigũ, jĩĩwĩ Jesús.

¹³ Jesús tee queorére wedeari siro, jĩĩwĩ:

—Yũũ atiadari bũrecore tii horare múã masĩria. Teero tiirã, ãñurõ ññacorucujãña, jĩĩwĩ.

Niyeruquirimena queoré
(Lc 19.11-27)

¹⁴ Jesús ùsãrẽ wedenemowĩ:

—Cõãmacũ dutiré múãpũre niiãdare atequetí tiróbiro niiã. Sĩcũ basocú yoaropũ wáagudũ tiiyigũ. Cũũ wáaadari sũguero, cũũye dutibosarare sũocó, cũũye niyerure cũãmena cũũyigũ. ¹⁵ Sĩcũrẽ sicamoquẽñepori, ãpĩrẽ pũapó, ãpĩrẽ sicapo niyeruquiripori ticoyigũ. Cũã paderépũre ññaco, ticoyucoyigũ. Too síro wáajõãyigũ. ¹⁶ Dutibosagũ sicamoquẽñepori ñeerigũ tee niyerumena pade, máata apeyé sicamoquẽñepori wapatánemoyigũ. ¹⁷ Pũapó ñeerigũcã teerora apeyé pũapó wapatánemoyigũ. ¹⁸ Sicapo ñeerigũpe cope coa, cũãrẽ dutigúye niyerure tiicopepũ yaacũjãyigũ.

¹⁹ Yoari siropũ, cũãrẽ dutigú coeyigũ. Coe, cũãrẽ “yée niyerure ¿deero tiirí?” jĩĩ sãĩñãyigũ.

²⁰ Sicamoquẽñepori ñeerigũ cũũ puto jeanucãyigũ. Apeyé sicamoquẽñepori cũũ pade wapatárere néeatigũ, jĩĩyigũ: “Yũũre dutigú, sicamoquẽñepori mũũ yũũre cũũwã. Teeména nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niiã apeyé sicamoquẽñepori”,

jĩiyigu. ²¹ Cúãrẽ dutigú cũrẽ jĩiyigu: “Ãñurõ tiyú. Dutibosagu ãñurõ diamacá tiigú niĩã mũ. Yũ pээрogã cũriguemena ãñurõ tiyú. Mũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũgũda. Yũmena ãsenirucujãña”, jĩiyigu. ²² Too síro p̃apó ñeerigu cũ p̃ato jeañcã jĩiyigu: “Yũre dutigú, mũ yũre p̃apó cũwũ. Teemena nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niĩã apeyé p̃apó”, jĩiyigu. ²³ Cúãrẽ dutigú cũrẽ jĩiyigu: “Ãñurõ tiyú. Dutibosagu ãñurõ tiigú niĩã mũ. Yũ pээрogã cũriguemena ãñurõ tiyú. Mũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũgũda. Yũmena ãsenirucujãña”, jĩiyigu.

²⁴ “Too síro sicapo ñeerigucã cũ p̃ato jeañcã, jĩiyigu: “Yũre dutigú, mũ tutuare padedutigũ niirere masĩwũ. Paderipacũ, ãpẽrã paderémena wapatáa. ²⁵ Teero tiigú, cui, mũye niyerure dita popeapũ yaacũjãwũ. Ate niĩã mũye”, jĩiyigu. ²⁶ Cúãrẽ dutigú cũrẽ yũyigu: “Mũ dutibosagu ñãñagú, dadegú niĩã. ‘Paderipacũ, ãpẽrã paderémena wapatái’ jĩĩ masĩmiyu. ²⁷ Teeré masĩgũjã, yée niyerure ññanori wiipũ néewa, cũũbojĩyu. Yũ coegú tee bũcuáremena ñeenemoboajĩyu”, jĩiyigu. ²⁸ Toopú niirãrẽ jĩiyigu: “Tiipore ãmajãña. P̃amóquẽñepori c̃ogúpere ticoya. ²⁹ Pee c̃ogúnorẽ nemorõ ticonoãdacu. Pee c̃ogúdaqui. C̃ohégunopere cũ c̃omírere ãmajãnoãdacu. ³⁰ Ñni dutibosagu queoró tiihégure naĩtĩarõpũ cõãwionecoya. Toopú p̃unisíra bacadiyó, utiadacua”, jĩiyigu.

Jesús niipetire dita macãrãrẽ beseadare

31 'Yuu niipetira sōwũ asibatéremena p̄t̄uaatiri, òp̄ũ duiríp̄ir̄õp̄ũ dutiduiḡudacu. Ángelea niipetira yuuena atiadacua. 32 Niipetire dita macãrã yuu duiró p̄t̄õp̄ũ neãadacua. Teero tiiḡú, cúãrẽ p̄hap̄õná batõncõḡũda. Sícũ ecará coterí basocũ ovejare merẽã, cabrare merẽã batõncõḡũ ti-iróbiro tiiḡũda. 33 Basocá ãñurãrẽ diamac̄upe, ãp̄erãrẽ acuniñape nucõḡũda. 34 Too síro yuu diamac̄upe nuc̄urãrẽ j̄ĩḡũda: “Múã yuu Pacũ ãñurõ tiinórira, atiya. Atibúreco nuc̄aríp̄ũ múã niĩadarore quẽnos̄uḡeotoariḡũ niuwĩ. Teeré ñeerã atiya sáa. 35 Yuu juabóari, ecawú. Yuu oco s̄iniduḡári, t̄f̄ãwũ. Yuu aperopú wáanetõrĩ, cãnirõ ticowũ. 36 Yuu sutimanírĩ, sããwũ. Yuu diarecutiri, ññacãmesãwũ. Yuu peresuwiip̄ũ duiri, ññarã jeawũ”, j̄ĩḡũda.

37 'Teero tiirã, basocá ãñurã j̄ĩãdacua: “Ësã Òp̄ũ, ¿deero biiri m̄uu juabóari, ecarí? ¿Deero biiri oco s̄iniduḡári, t̄f̄arĩ? 38 ¿Deero biiri aperopú wáanetõrĩ, cãnirõ ticori? ¿Deero biiri sutimanírĩ, sããrĩ? 39 ¿Deero biiri diarecutigure o peresuwiip̄ũ duiḡure ññarã jeari?” j̄ĩãdacua.

40 'Cúãrẽ yuuğũda: “Yuu ateréja diamac̄urã j̄ĩã: Múã yuure padeorãre up̄utí macãrã niih̄erãrẽ teero tiirã, yuurena tiirã tiuwú”.

41 Too síro acuniñape nuc̄urãrẽ j̄ĩḡũda: “Múã Cõãmac̄ũ ñañarõ tiinõãdara niã. Teero tiirã, ãnorẽ niirijãña. Pecame petih̄erimep̄ũ wáaya. Ti-imé wãt̄iãrẽ dutiḡure, cũyara Ángelea ñañarãrẽ quẽnoyúerime niã. 42 Yuu juabóari, ecaríwũ. Yuu oco s̄iniduḡári, t̄f̄ariwũ. 43 Yuu aperopú wáanetõrĩ, cãnirõ ticoriwũ. Yuu sutimanírĩ, sããriwũ. Yuu

diarecatiri, peresuwiipɛ duiricãrẽ, ññarã jeariwɛ”, jĩgũda.

44 'Cúãcã teerora jĩãdacua: “’Ūsã Ōpũ, mɛɛ ɟɛabóari, oco s̄n̄idugári, aperopá wáanetõrĩ, suti-manírĩ, diarecatiri, o peresuwiipɛ duiri, ¿deero biiri ūsã mɛɛrẽ tiiápuriri?” jĩãdacua.

45 'Yɛɛ cũãrẽ yɛɛgũda: “Yɛɛ ateréja diamacúrã jĩã: Múã yɛɛre padeoráre ɛpɛtí macãrã niihẽrãrẽ tiiápuhera, yɛɛrena tiiápuhera tiiwá”, jĩgũda.

46 Cũã wáajõããdacua ññarõ netõrucújããdaropɛ. Basocá ãñurãpe catiré petihéropɛ wáaadacua, jĩwĩ Jesús.

26

Jesuré ñeeãdara wedeserigue

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Jesús tee niipetire wedeari siro, ūsãrẽ jĩwĩ:

2 —Múã masiã: Pascua bosebureco wáaadaro pɛabureco dɛsaa. Tii bosebureco niirĩ, yɛɛ niipetira sõwũ ãpẽrãpãre ticonogãdacu. Curusapɛ páabia, s̄ãdutiãdacua, jĩwĩ.

3 Teeburecorire paiaré dutirá, teero biiri butoá dutirá neãyira paiaré dutigúya wiicapɛ. Cũũ wãmecutiwi Caifás. 4 Cũã Jesuré yayiõremena ñeeãdarere cãmerĩ wedeseyira, s̄ãdugára. 5 Cũã jĩyira:

—Bosebureco niirĩ, tiirijããda. Basocá cũũrẽ maĩrã, maĩmena cúara, noo booró acaribíãmajãbocua, jĩyira.

Jesuré sitiaãñúre píopeorigue

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Jesús Betaniarꝯ Simón òpũũ bóa netõríguya wiipꝯ niíwĩ. ⁷ Jesús yaaduiritabe, sícõ numiõ siti-aãñúriga cꝯogó cũũ puto jeawo. Tiigá sitiaãñúre warapacáre posecutíwꝯ. Cũũya dupu sotoarꝯ teeré píopeowo. ⁸ Coo teero tiirí ñnarã, ãsã cũũ buerá cúawꝯ. Æsã basiro cãmerĩ jĩwã:

—¿Ateré bári peti teero tiicõãĩ? ⁹ Ate siti-aãñúrere dúa, pairó niyeru bꝯanóboayu. Teeména bóaneõrãrẽ tiíápuro boomíãyu, jĩwã.

¹⁰ Jesús ãsã teero jĩrĩ tꝯo, jĩwĩ:

—¿Deero tiirá atigore potocõĩ? Potocõrijãña. Ateré yꝯre píopeogo, ãñurõ tiigó tiyo. ¹¹ Bóaneõrã máã watoarꝯ niirucujããdacua. Yꝯrepeja máãmena niirucuricu. ¹² Coo ateré yꝯre píopeogo, yáa òpũũrẽ coari tutipꝯ cũũãdari sꝯguero, sitiaãñúremena píopeore tiiróbiro tiisꝯguégo tiyo. ¹³ Yꝯre ateréja diamacárã jĩã: Niipetiro atiditapáre Cõãmacũ basocáre netõnére quetire wedewarucura, atigó yꝯre tiíariguere wedeadacua, coore wãcũdutira, jĩwĩ.

*Judas Jesuré cãũrẽ ññatutirapꝯre ticoadare
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)*

¹⁴ Judas Iscariote Jesús buerá doce menamacũ paiaré dutirá pꝯtopꝯ wáarigꝯ niíwĩ.

¹⁵ —Yꝯre Jesuré máãrẽ ticori, ¿nocõrõ niyeru yꝯre waratíadari? jĩyigꝯ.

Cũã treinta niyeruquiri ticoyira. ¹⁶ Cũã waratíari siro, “¿deero tii yꝯre Jesuré ticoro boomíto?” jĩ wãcũñcãyigꝯ.

Jesús cǎũ buerámena yaaturigue
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ Basocá pã púuri tiirémēna wúoya maniré yaarí bosebureco niinucāwũ. Ɖsã Jesús buerá cǎũ puto wáa, sãĩñáwũ:

—¿Noopú marĩ Pascua bosebureco yaaadarore Ɖsã quēnosuguéri boogári? jĩwũ.

¹⁸ Cǎũ jĩwĩ:

—Jerusalénpu wáaya. Toopú sícũ niiqui. Cǎũrē ateré jĩña: “Ɖsārē buegú ateré jĩcoawĩ: ‘Yũũ ñañarõ netõãdaro péerogã dusaa. Mũũya wiipũ yũũ buerámena Pascua boseyagudacu’”, jĩña, jĩwĩ.

¹⁹ Cǎũ buerá cǎũ dutiarirobirora Pascua boseyaaadarere quēnoyúerira niiwã.

²⁰ Náicũmuãri siro, Jesús, Ɖsã cǎũ buerá doce-mena yaaadara jeanuãwũ. ²¹ Ɖsã yaaduri, jĩwĩ:

—Yũũ ateré diamacárã jĩã: Múã menamacũ sícũ yũũre ññatutirapũre ticogudaqui, jĩwĩ.

²² Ɖsã bayiró wãcũpatiũ.

—Ɖsã Ɖpũ, ¿yũũ mee niĩ? jĩ sãĩñánucāwũ Ɖsãcõrõ.

²³ Jesús Ɖsārē jĩwĩ:

—Yũũmena atibapapú pãmena soayágura yũũre ticogudaqui. ²⁴ Yũũ niipetira sõwũrē Cõãmacũye queti jóaripũpu jĩrõbirora wáaadacu. Bóaneõgũ niigũdaqui yũũre ticogudupeja. Cǎũ bauáariatã, nemorõ añubojlyu, jĩwĩ.

²⁵ Judas cǎũrē ticogudũ jĩwĩ:

—Ɖsārē buegú, ¿yũũ mee niĩ? jĩwĩ.

—Ɖjũ, mũũrã niĩ, jĩwĩ.

²⁶ Ɖsã yaari, Jesús pãrē née, Cõãmacũrē Ɖsenire ticowi. Túajea, puatásã, Ɖsārē batowi.

—Yaaya. Ate yáa òpũũbiro niiã, jĩwĩ.

²⁷ Vino bapare née, Cõãmacũrẽ usenire ticowi. Túajea, ùsãrẽ tĩãgũrã, jĩwĩ:

—Niipetira atibapá maquẽrẽ sĩniñá. ²⁸ Ate yée díibiro niiã. Yũũ diari, yée díi òmayudiaadacu. Yée díimena paũ basocá ñañaré tiiré wapa acabógũdacu. Teeména Cõãmacũ mama netõnere quetire cũũgũdaqui. ²⁹ Yũũ ateréja jĩã: Vino sĩninemóricu sáa; tée yũũ Pacũ Òpũ niirõpũ mama vino ññaña manirére múãmena sĩnigũdacu, jĩwĩ.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrigue

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Ùsã sicawãme Cõãmacũrẽ basarére basapeotoaari siro, Ùtãgũ Olivopũ wáajõãwũ.

³¹ Toopá wáagũ, Jesús ùsãrẽ jĩwĩ:

—Múã niipetira atiñamí yũũre cõãwapetijõããdacu. Tee Cõãmacũye queti jóaripũpũ niiã: “Oveja coterí basocũre sĩãcõãgũdacu. Teero tiirí, cũũyara oveja cúã booró cutubatéjõããdacula”,* jĩ jóarigue niiã.

³² Teero wáapacari, yũũ diarigũpũ masãri siro, yũũ múã sũguero Galileapũ jeatoagũdacu, jĩwĩ.

³³ Pedro jĩwĩ:

—Niipetira mũũrẽ cõãwari, yũũja mũũrẽ cõãwaricu, jĩmiwĩ.

³⁴ Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Mecũã macã ñami cãrẽquẽ wedeadari sũguero, yũũre itĩãrĩ “cũũrẽ masĩriga” jĩĩditogũdacu mũũ, jĩwĩ.

³⁵ Pedro jĩwĩ:

---

* **26:31** Zacarías 13.7.

—Yuuja cúã yuure sãadugáatã, muumena diaguda; muurẽ “masĩriga” jĩricu, jĩmiwĩ.

Niipetira ãsã cũũ buerá teero dícu jĩyucomiwũ.

*Jesús Getsemanírũ cũũ Pacure sãirigue
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)*

³⁶ Too síro Jesús, ãsã cũũ buerámena Getsemanírũ jeawũ. Toopú jeagu, ãsãrẽ jĩwĩ:

—Múã ãno duiyueya ména. Yuu jõõpũ yuu Pacure sãigú wáagu tiia, jĩwĩ.

³⁷ Pedrore, teero biiri Zebedeo põna puarãrẽ cũũmena néewawí. Cũũ bayiró yeeripũnapũ wãcũpati, bóaneõnũcãyigu. ³⁸ Cúãrẽ jĩyigu:

—Yuure diariquioro, wãcũpatire niinetõjõõga. Múã ãno putuáya. Cãnrã mee tiiwá, jĩmiyigu.

³⁹ Cúã beru yoasãñurõ wáa, yepapũ munibiácũmuyigu. Cõãmacũrẽ sãiyigu:

—Pacũ, muu boorí, yuu ñañarõ netõãdare wáarijããrõ. Yuu teero jĩpacari, yuu boorére tiiríjãña; muu boorépe wáari tiiyá, jĩyigu.

⁴⁰ Too síro cũũ buerá putopũ cãmeputúaatiyigu. Cúãrẽ cãniãrirapũre buajeáyigu. Pedrore jĩyigu:

—¿Deero tiigú yuumena péerogã ñña tiirídojãĩ?

⁴¹ Cãnrã mee tiiyá. Wãtĩ múãrẽ jĩcõãsãrijããrõ jĩrã, Cõãmacũrẽ sãĩñá. Múã wãcũrémena ãñurere tiidugápacari, múãye õpũũrĩpe sícãrĩbíria, jĩyigu.

⁴² Opatutí wáa, cũũ Pacure sãinemóyigu:

—Pacũ, ñañarõ netõrére muu cãmotádugaheri, muu booróbirora wáaaro, jĩyigu.

⁴³ Sãĩari siro, cũũ buerá putopũ cãmeputúaatigu, cãniãrirapũre buajeáyigu sũcã. Cúãrẽ wũgoá pũnijõãyiro. ⁴⁴ Teero tiigú, cúãrẽ wãcõrípacũ, cũũ

Pacure sãĩgũ wáayigu sũcã. Cũũ sãĩãrirobirora sãĩyĩgu sũcã. ⁴⁵ Too síro cãmerũtũaatigu, cũũ buerãre jĩĩyigu:

—¿Mũã cãnirã tiii sũcã? ¿Cãni, yeerisãjãrã tiii? Yũũre ticoadaro jearo tia. Yũũ niipetira sõwũrẽ ticogũdaqui ñañaré tiirãpũre. ⁴⁶ Wũmũncãña. Jãmũ, yũũre ticogũda atitoai mée, jĩĩyigu.

Jesuré ñeewarigue

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesús ãsãmena wedesegeu tiirĩra, ãsã menamacũ niimiãrigũ Judas jeawi. Cũũmena pau basocã espadapĩrimena, yucũména atiwa. Cũã paiaré dutirá, ãpẽrã bũtoá dutirá ticocoarira niirira ni-iwã. ⁴⁸ “Yũũ wasopũro ãpũgũ cũũrã niigũdaqui; cũũrẽ ñee, néewawa”, jĩĩsũguetoarigu niiwĩ Jesuré ticogũda. ⁴⁹ Máata Jesús pũtopũ jeanũcãgũ: —Yũũre buegũ, jĩĩwĩ.

Teero jĩĩgũrã, cũũ wasopũrore ãpũwĩ. ⁵⁰ Jesús cũũrẽ jĩĩwĩ:

—Yũũ menamacũ, mũũ tiigũ atiariguere tiisĩrotiya, jĩĩwĩ.

Basocã ati, Jesuré ñeejõãwã.

⁵¹ Cũũrẽ ñeerĩ, sĩcũ Jesuména niĩãrigũ cũũya espadare tũãwé, paiaré dutigũre padecotegũya cãmopẽrore páatacojãwĩ. ⁵² Jesús cũũrẽ jĩĩwĩ:

—Tiirĩjãña. Mũũyapĩrẽ quẽnocũña. Espadamena cãmerĩquẽrãno espadamenarã diaadacua. ⁵³ ¿Mũũ masĩrii? Yũũ yũũ Pacure sãĩãtã, máata doce põnarĩ ángeleare yũũre tiiapudutigu ticocoboqui. ⁵⁴ Yũũ teero tiiãtã, Cõãmacũye queti jóaripũ jĩĩrõbirora wáaribocu; tee jĩĩrõbirora wáaro booa, jĩĩwĩ.

⁵⁵ Toorã Jesús basocãre jĩĩwĩ:

—¿Yaarépigre tiiróbiro yũre espadapĩrĩmena, yucũména ñeerã atiarĩ? Búrecoricõrõ yũ Cõãmacũwiipũ bueduiwũ. Yũre ñeeriwũ. ⁵⁶ Mecâtígã múã tiiré niipetire profetas yũre jóaribirora wáaro tiia, jĩwĩ.

Ɔsã cũũ buerá cũũ sícũrẽna cõãncõ, dutipetijõãwũ.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti pũtopũ néewarigue

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Jesuré ñeerira cũũrẽ paiaré dutigú Caifás pũtopũ néewayira. Toopú Moisés jóarigue buerá, teero biiri bũtoá dutirá neãyira. ⁵⁸ Pedrope yoasãñurõ Jesuré nũnyígu, tée paiaré dutigúya wii popea macã yepa sããwaropũ. Toopú péero sããwanemo, Cõãmacũwii coterí basoca pũto jeanuãyigu, ¿deero wáamiãdarito? jĩgũ.

⁵⁹ Paiaré dutirá, niipetira Judíoare Dutirá Peti “¿deero tii jĩditoremene cũũrẽ wedesãrõ boomíto?” jĩyira, sããdugára. ⁶⁰ Paũ jĩditoremene wedesãrã jeapacari, ñañaré bũaríyira. Yoari siro, pũarã wedesãrã jeayira.

⁶¹ —Ñni jĩwĩ: “Yũ Cõãmacũwiire cõãdiocomasã. Itiábureco siro túajeanũcõmasã”, jĩwĩ, jĩyira.

⁶² Paiaré dutigú wũmũncã, Jesuré sãñáyigu:

—¿Mũũ deero tiigú yũũriidojãĩ? ¿Deero jĩ yũũgudari cúã wedesãrere? jĩyigu.

⁶³ Jesupé yũriyigu. Paiaré dutigú jĩyigu sũcã:

—Cõãmacũ catirucugu wãmemeña mũũrẽ diamacú yũri booa. Wedeya ùsãrẽ: ¿Mũũ Cõãmacũ macũ cũũ beserigu Cristo niĩ? jĩyigu.

⁶⁴ Jesús cũũrẽ jĩyigu:

—Muu jĩrõbirora cũrã niiã. Yuu aterėja jĩã: Cõamacũ tutuare cõonetõgũ puto cũ diamacũpe duigudacu. Too síro yuu niipetira sõwũ toopú duiiri ññaãdacu múã. Yuu õmeburuáripu diiátiricãrẽ ññaãdacu múã, jĩiyigu.

⁶⁵ Paiaré dutigú teero jĩrĩ tuogú, cũ basiro cũyaro sutiroré wéeyigacojãyigu, ãpẽrãrẽ “bayiró cúai” jĩdutigu. Cúãrẽ jĩiyigu:

—Cũ teero wedeseğu, Cõamacũrẽ ññaarõ wedeseğu tiii. ãpẽrã wedesãrĩ boonemória marĩ. Múã cũ Cõamacũrẽ ññaarõ wedeserere tuotóaa.
⁶⁶ ¿Deero tũgueñaĩ múã? jĩiyigu.

—Cũ teero jĩrẽ wapa sãjãrõ booa, jĩiyira.

⁶⁷ Cũrẽ ɱsecó eobatétu, ññaarõ tii, doteyira. ãpẽrã cũrẽ diaróapu páara, ⁶⁸ jĩiyira:

—Muu “Cõamacũ beserigu Cristo niiã” jĩigũ, jĩbuaya. ¿Noã muurẽ páaarĩ? jĩiyira.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrique

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Pedro tiwií popea macã yepapu duiyigu. Sícõ paiaré dutigúre padecotego cũ puto wáa, jĩiyigo:

—Mucã Jesús Galilea macãmena wáanetõãrigura niiãrã, jĩiyigo.

⁷⁰ Pedro niipetira tuocóropu: —Cũrẽ masĩriga; ñeenórẽ wedeseğu wedeseçu, jĩiyigu.

⁷¹ Teero jĩtoa, sopepá witiwari, apegó cũrẽ ññayigo. Toopú ññanucũrãrẽ wedeyigo:

—Ñni Jesús Nazaret macã macãmena wáarucuarigura niĩ, jĩiyigo.

⁷² —Niiria. Niirõrã cũrẽ masĩriga, jĩjãyigu.

⁷³ Too sírogã toopá ññanucũrã Pedro puto wáa, cãũrẽ jĩiyira:

—Niirõrã mũucã cúã menamacũ niicu. Mũu too macãrã tiiróbiro wedesea, jĩiyira.

⁷⁴ —Yũu diamacú jĩihẽrĩ, Cõãmacũ yũure ñañarõ tiiáro. Niirõrã cãũrẽ masĩriga, jĩiyigu.

Cũũ teero jĩiritabera, cãrẽquẽ wedeyigu. ⁷⁵ Pedro Jesús jĩĩariguere wãcũbũayigu: “Cãrẽquẽ wedeadari suguero, yũure ñtĩãrĩ ‘cãũrẽ masĩriga’ jĩigũdacu mũũ”, jĩiwĩ. Teeré wãcũbũagu, witiwa, bayiró utiyigu.

27

Jesuré Pilatopũre ticorigue

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Bóeri niipetira paiaré dutirá, bũtoá dutirá neãyira. “¿Deero tii marĩ Jesuré sĩaãdari?” jĩi wedeseyira. ² Quẽnotóa, Jesuré siatú, néewa, Judea dita dutigũpũre ticoyira. Cũũ Poncio Pilato wãmecutiwi.

Judas diarigue

³ Too síro Judas Jesuré ticoarigu “cãũrẽ sĩaãdacua” jĩirere tũoyigu. Teeré tũogú, bayiró wãcũpatiyigu. Teero tiigú, niyeruquiri treintaquirire paiaré dutirãre, bũtoá dutirãre wiyajãmiyigu. ⁴ Cũãrẽ jĩiyigu:

—Yũu ñañarõ tiiátũ. Basocú ãñugú, ñañaré manigũrẽ sĩadutigu ticoatũ, jĩiyigu.

—Mũu teero tiiré ãsãye mee niã. Mũuye maquẽ niicu, jĩiyira.

⁵ Cúã teero jĩĩrĩ tɔogú, niyerure Cõãmacũwiipɛ cõãcũyigɛ. Too síro wáa, cũũ basiro wãmũãpɛ siatú, ñaañumu, diajõãyigɛ.

⁶ Paiaré dutirá niyeruquirire née, jĩĩyira:

—Ate niyeru basocáre sããré wapa niiã. Teero tiirá, marĩ Cõãmacũwii niyeru cũũritibapɛ cũũmasĩricu. Marĩrẽ dutiré teero tiidutíria, jĩĩyira.

⁷ Cúã “¿deero tiídari ate niyerumena?” jĩĩ wedeseari siro, sotɔparɛ weeadaara cúã dii cope niirí ditare sãĩdutíyira. “Toopú aperó macãrã diari, cúãrẽ yaaádaró niiãdacu”, jĩĩyira. ⁸ Teero tiiró, atitóre tiidita “Díi Dita” wãmecutia. ⁹ Cúã teero tiiréména profeta Jeremías jóarigue diamacú wáaro tiiyíro. Ateré jóarigue niiwĩ:

“Cũũ treinta niyeruquiri wapacutí”, jĩĩãdacua Israelya põna macãrã.

¹⁰ Cúã tee niyerumena sotɔparɛ weeadaara cúã dii cope niirí ditare sãĩãdacua.

Cõãmacũ yũre wededutirobirora tiíadacua,*
jĩĩ jóarigue niiwĩ.

Pilato Jesuré sãĩñárigue

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Too síro Jesús Judea dita dutigú díamacũ nucũyigɛ. Tiidita dutigú: —¿Mũũrã niĩĩ judíoa õpũ? jĩĩ sãĩñáyigɛ.

—Mũũ jĩĩrõbirora cũũrã niiã, jĩĩyigɛ.

¹² Paiaré dutirá, teero biiri bũtoá dutirá cũũrẽ wedesãrĩ, yũriyigɛ. ¹³ Pilato cũũrẽ jĩĩyigɛ:

—¿Mũũ cúã wedesãrere tɔorí? ¿Deero tiigú yũridojãĩ? jĩĩyigɛ.

* **27:10** Zacarías 11.12-13.

14 Jesús sicawãme wedesãrere yũuridojãyigu. Cũũ yũuheri ññagũ, tiidita dutigũ ññamanijõãyigu.

Jesuré sããdutírigue

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

15 Cũmarĩcõrõ Pascua bosebũrecori niirĩ, tiidita dutigũ sĩcũ peresuwiipũ niigũrẽ basocá cũã wionécodugagũre wionécorucuwi. 16 Teebũrecorire sĩcũ peresuwiipũ niiyigu. Cũũ wãmecutiwi Barrabás. Niipetira cũũ ññañaré tiirĩguere masĩjĩya. 17 Teero tiigũ, Pilato basocá paũ cũũ pũtopũ neãrĩ ññagũ, cũãrẽ sãĩñáyigu:

—¿Niirẽ yũũ wionécori boogári, Barrabáre o Jesús cúã “Cõãmacũ beserigũ Cristo” jĩĩgũpere? jĩĩyigu.

18 Jesuré ññatutira ticoariguere Pilato masĩjãjĩyi.

19 Apeyé, cũũ queti beserĩ basocũ duirõpũ duiri, cũũ numo cũũrẽ queti ticocoyigo. “Mũũ besegũdũre ññañarõ tiirĩjãña. Ññugũ niiqui. Ññami cũũye maquẽrẽ bayiró quioró quẽẽãtu”, jĩĩcomiyigo.

20 Paiaré dutirá, teero biiri bũtoá dutirá basocáre sããdutiya: “Barrabápere wionécodutiya; Jesupére sããdutiya”, jĩĩdutiya.

21 Too síro Pilato basocáre sãĩñánemoyigu:

—Cũã pũarãrẽ ¿niipére wionécori boogári? jĩĩyigu.

—¿Barrabáre! jĩĩyira.

22 Pilato cúãrẽ jĩĩyigu:

—Too docare Jesús cúã “Cõãmacũ beserigũ Cristo” jĩĩgũpere ¿deero tiirĩ boogári? jĩĩyigu.

—¿Curusapũ páabiatudutiya! jĩĩyira niipetira.

23 —¿Ññenó ññañaré tiarĩ cũũ? jĩĩyigu.

Basocápe bayiró bũsurómena: —¿Curusapũ páabiatudutiya! jĩĩnemoyira.

24 Basocá Pilato wedeserere t̃uodugáryira. Teero biiri noo booró acaribíãmajãyira. Pilato teeré ññagũ, oco néeatidutyigu. Basocá ññacoropũ wãmocose, jĩyigu:

—Ñni basocúre sãĩrĩ, yũũ tiiré mee niĩã. Cũũ diari, mũãye wapa niĩadacu, jĩyigu.

25 Cũã niipetira yũũyira:

—Cũũ diare wapa ãsã p̃õnamena wapa c̃uoáda, jĩyira.

26 Too síro Barrabáre wionécobosayigu. Jesuré tãnadutítoaari siro, curusapũ páabiatu sãĩdutyigu.

27 Too síro Pilatoyara surara cũãye wiseri popea macã yepapũ Jesuré néewayira. Toopũ ãpẽã niipetira surarare néõyira cũũ p̃ũtopũ. 28 Cũũyaro sutiroré tuuwé, aperó õpũya sutiro tiiróbiro bayiró sõãrõrẽ sããyira. 29 Sicabeto potamena tiiári beto cũũya dupupũre péoyira. Sicagú tuurítuarigu õpũyagũnorẽ cũũ diamacú wãmomena ñeedutyira. Teero tiitóa, cũũ p̃ũtopũ ñicãcoberimena jeacũmu, cũũrẽ buijãyira.

—Ûseniã m̃ũũmena, judíoa õpũ, jĩĩ buijãyira.

30 Cũũrẽ ỹsecó eobatétuyira. Tuurítuarigũre cũũrẽ tũãwécojã, dupupũ pee páayira. 31 Buitóa, cũã cũũrẽ sãããrĩrore tuuwécojã, cũũ sãñasuguearĩrore sããyira. Curusapũ páabiatu wáara néewawa.

Jesuré sãĩrígue

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Jesuré páabiatu wáara néewari, s̃icũ basocú Cirene macã macũrẽ buajeárira niiwã. Cũũ Simón wãmecutiwi. Cũũrẽ Jesús apawari curusare apadutirira niiwã.

33 Cũã jeawa Gólgota buropu. Gólgota jĩrõ, “Dupucoro” jĩrõ tiia. 34 Toopú vino sãguêremena wáoarigue tĩãmiwã. Cũũpe teeré sĩniñami, sĩnidújãwĩ.

35 Cũũrẽ curusapu páabiatuari siro, surara cũũye suti niimiãriguere batoadara, jĩbuaapewa. Cũã teero tiirémene profeta jóarigue diamacũ wáaro ti-iyíro. Ateré jóarigu niiwĩ:

Yé sutire cũã basiro jĩbuaape batowa,†
jĩ jóarigu niiwĩ.

36 Too síro surara cũũrẽ cotera jeanuãwã.

37 Jesuyá dupu sotoapu basocá cũũrẽ wedesãriguere jóatunoriro niiwũ táboapĩpũre. “ANI JESÚS JUDÍOA ÕPË NIIÏ”, jĩ jóanoriro niiwũ.

38 Jesuména puarã yaarépirare páabiatuwa; sícũ diamacũpe, apĩ acuniñape nucõwã. 39 Basocá toopú netõwára, cũũrẽ ñañarõ jĩrã, dupupá saguejõãrucuwa. 40 Cũũrẽ jĩwã:

—Jũũ. Mũũ “Cõãmacũwiire cõãgũda” jĩmiwũrã. “Itiábũreco siro apewí tiipeticojãgũda”, jĩmiwũrã mũũ. Teero jĩrigu mũũ basiora netõnéña. Mũũ Cõãmacũ macũ niigũ, curusapu tusagú diiátiya, jĩwã.

41 Paiaré dutirácã, Moisés jóarigue buerá, teero biiri bũtoá dutirámena teerora jĩ buijãwã:

42 —Cũũ apẽrãcãrẽ netõnéwĩ; cũũ basiropo netõnémasĩrii. “Israelya põna macãrã õpũ niiã”, jĩwĩ. Too docare curusapu tusagú cũũ basiro diiátaro. Cũũ basiro diiátiri docare, padeoáda.

43 Cũũ “Cõãmacũrẽ padeoá” jĩwĩ. “Cõãmacũ macũ

† 27:35 Salmo 22.18.

niiã” jĩwĩ. Cõãmacũ cũũrẽ maĩgũ, cũũrẽ netõnẽarõ, jĩ buijãwã.

⁴⁴ Yaarẽpira cũũmena curusapũ pãabianũcõãriracã teerora cũũrẽ ñañarõ jĩ buijãwã.

Jesús diarigue

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Coeritõ niirĩ, niipetiro tiiditapũ naĩtĩãjõãwũ. Tée ñamica tres niirĩpũ naĩtĩãtuwũ. ⁴⁶ Tii hora ni-irĩrã, Jesús bayirõ acaribĩwi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? jĩwĩ cũũyemena. Teero jĩgũ, “Cõãmacũ, Cõãmacũ, ¿deero tiigũ yũure cõãwai?” jĩgũ tiiwĩ.

⁴⁷ Æpẽrã sĩquẽrã toopũ niirã teeré tũorã, jĩwã:

—Ñni profeta Elíare sũocógũ tiiquí, jĩmiwã.

⁴⁸ Máata sĩcũ cutuwã, sicasitia née, vino piyare soanewĩ. Sĩniãrõ jĩgũ, sicagũ cãũgũpũ siatú, cũũrẽ súumũõcowi. ⁴⁹ Cũũ teero tiirĩ, Æpẽrã jĩwã:

—Coteya ména. Elías cũũrẽ netõnégũ atiboqui, jĩmiwã.

⁵⁰ Jesús bayirõ acaribínemo, diajõãwĩ. ⁵¹ Cũũ diari, Cõãmacũwii popeapũ Æñunetõjõãri Tatia cãmotáyosari casero Æmũãrõpe yigadiati, pũacaséropũ jeacotuariro niuwũ. Dita bayirõ cãmeña, Ætãpã watijõãriro niuwũ. ⁵² Ætãtutiri diarirare cũũre tutiri tusujõãriro niuwũ. Teero wãari, diarira Cõãmacũrẽ padeorĩra masãrira niuwã. ⁵³ Jesús cũũ masãmũããri siro, Ætãtutiripũ niimiãrira witiwa, Jerusalénpũ sããatiwa. Cũũrẽ pau ññawã.

⁵⁴ Cien surara dutigũ, cũũ suraramena Jesuré coterã dita cãmeñarĩ ññarã, apeyenó wãari ññarã, bayirõ cuira, jĩyira:

—Diamacúrã ãni Cõãmacũ macũ niimiãyi, jĩyira.

⁵⁵ Paꝝ numiãcã toopú niiwã. Cũã Jesuré tiiaꝝpurira niiwã. Cũũ Galilearꝝ atiri, cũũrẽ nãnuátiwa. Yoarorꝝ Jesuré iñanucũwã. ⁵⁶ Cũãmena niiwã: María Magdalena; María (coo Santiago, José paco niiwõ); Zebedeo nãmo niiwã.

Jesuré ãtãtutipꝝ cũũrigue

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Náicũmurĩ, sĩcũ pee aꝝeyé cuogú Arimatea macã macũ jeayigu. Cũũ wãmecatiwi José. Cũũcã Jesuré padeogúra niiwĩ. ⁵⁸ Cũũ Pilato pꝝtopꝝ sããwa, Jesuyá õpũũrẽ sãiyigu. Pilato surarare “ticoya” jĩyigu. ⁵⁹ Too síro José Jesuyá õpũũrẽ néedioco, sutiró ãñurĩ casero, jũĩrĩ manirĩ caseromena cõmayigu. ⁶⁰ Túajea, cũũya tuti mama tuti ãtãgãꝝ coari tutipꝝ cũũyigu. Tiituti José coadutĩri tuti niiwã. Tiitutire ãtãqui pairíquicamena tuunéwa, biajã, wáajõãyigu. ⁶¹ María Magdalena, aꝝegó María tiituti díamacũꝝ iñaduiyira.

Jesuré cũũri tutire surara coterigue

⁶² Aꝝebúreco ãsã yeerisãri bũreco niirĩ, paiaré dutirá, teero biiri fariseo basoca Pilato pꝝtopꝝ neãyira. ⁶³ Cũũrẽ jĩyira:

—Ësãrẽ dutigú, ãsã jõõ niiaꝝrigu jĩĩditorepigu catigꝝꝝ jĩĩriguere wãcũã. “Yꝝũ itiaꝝbũreco diari siro, masãgãda”, jĩĩrigu niiwĩ. ⁶⁴ Teero tiigú, surarare cũũrẽ cũũri tutipꝝ ticocoya, ãñurõ bia, cotearo jĩĩgũ. Itiaꝝbũrecore ãñurõ cotedutiya. Teero tiihéri, cũũ buerá cũũya õpũũrẽ yaajãbocua. Yaaári siro, basocáre “diaarigꝝꝝ niipacũ, masãjõããrigu

niiãwĩ” jĩbocua. Cúã teero jĩãtã, too suguero jĩditore nemorõ ñañaãdacu, jĩyira.

⁶⁵ Pilato cúãrẽ jĩyigu:

—Surarare néewayá. Tiitutipu merẽã wári jĩrã, múã pōtēōrō añurō bia, cotedutiya, jĩyigu.

⁶⁶ Teero tiirã, ùtãqui biaríqui sotoa sicadaména wéediyoturira niuwã, cúã sãawari, ññamasĩãda jĩrã. Añurō biaári siro, surarare cotedutira cũyira.

28

Jesús masãmũãrigue

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Ësã yeerisãri bũreco sãbado netõãri siro, apebũreco bóeri María Magdalena, apegó Maríamena tiitutire ññarã wáyira. ² Wãcũña manirõ dita bayiró cãmeñayiro. Ángele ùmũãsepu niiãrigu diiátiyigu. Tiitutire wáa, cúã biamíriquicare aperopá tuunécowayigu. Too síro tiiquica sotoapu jeanuãyigu. ³ Cũũ bũpo wããyoro tiiróbiro asiyáyigu. Cũũye suti bayiró butiré capemóre niyiro. ⁴ Surara cũũrẽ cui, ñapõpi, diara tiiróbiro ñaacũmuyira.

⁵ Ángele numiãrẽ jĩyigu:

—Cuirijãña. Yũũ masĩã: Múã Jesuré cúã curusapu páabiatu sãããrigure ãmaãrã tiia. ⁶ Añorẽ manĩ. Cũũ jĩrirobirora masãtoaawĩ. Jãmu, cũũrẽ cũũãrĩrore ññarã atiya. ⁷ Ññatoa, boyeromena cũũ buerã niiãrirare queti wedera wáyaya: “Diarigapu niipacu, masãjõããrigu niiãwĩ. Cũũ múã suguero Galileapu jeatoagũdaqui. Toopá cũũrẽ ññaãdacu”,

jĩi wedeya. Teeré yuu múãrẽ wedegu atiawũ, jĩiyigu.

⁸ Cũũ teero jĩĩrĩ tũorá, tiitutipu niiãrira boyeromena wáajõãyira. Cuipacara, useniremena cutuwáyira, Jesús buerá niiãrrire wedera wáara.

⁹ Wácũña manirõ Jesús cúãrẽ bauá, ãñudutiyigu. Cúã cũũ puto wáa, cũũye dũporire ñaapeó, padeoyira. ¹⁰ Jesús cúãrẽ jĩiyigu:

—Cuirijãña. Yuu bueráre Galileapu wáadutira wáaya. Toopú yũure ññaãdacua, jĩiyigu.

Surara cúã ññariguere wederigue

¹¹ Numiã wáaritabe, sĩquẽrã surara tiitutire cotemiãrira macãpu jeayira. Paiaré dutirãre niipetire toopú wáaariguere wedeyira. ¹² Teero tiirã, paiaré dutirã, bũtoá dutirãmena neãyira. Cúã “¿deero tiiró booi?” jĩi wedeseyira. Wedeseari siro, surarare pairó niyeru tico, ¹³ jĩiyira:

—Ateré basocãre jĩĩña: “Ñami ãsã cãninetõritabe, Jesús buerá jeaarira niiãwã. Cũũya õpũũrẽ yaajããrira niiãwã”, jĩĩña. ¹⁴ Pilato múã wedeariguere tũorí, ãsã “diamacãrã teero wáaariro niiãwũ” jĩĩapuada. Ësã teero jĩĩrĩ, múãrẽ ññañarõ wáaricu, jĩiyira.

¹⁵ Surara niyeru ñee, cúãrẽ wededutirirobirora wederira niiwã. Judíoa atitõpucãrẽ surara jĩĩditoriguere wedeserucujãya.

Jesús cũũ buerãre dutirigue

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Too síro ãsã Jesús buerá once Galileapu wáawu. Ëtãgũpú Jesús ãsãrẽ wáadutirigupu wáawu. ¹⁷ Cũũrẽ

ĩña, padeowá. Āpērãpé “¿cũũrã niĩye?” jĩ wãcũwã.
¹⁸ Jesús ũsã p̄top̄ ati, jĩwĩ:

—Cõãmacũ ȳũre õpũ sõnecotoaawĩ. Niipetiro
 ãmãse, atiditaré dutimasĩã. ¹⁹ Teero tiirá, ni-
 ipetirop̄ macãrãrẽ yéé quetire wedera wáaya.
 Cũãrẽ máã tiiróbiro ȳũ buerá niirĩ tiiyá. Cũãrẽ
 wãmeõtira, ȳũ Pacũ, ȳũ, Espíritu Santo wãmemena
 wãmeõtíya. ²⁰ Niipetire ȳũ múãrẽ dutiriguere
 cúãrẽ bueya, ȳũaro jĩrã. Niipetire b̄recori
 múãmena niirucujãgãdacu. Téé atib̄reco pe-
 tirípcãrẽ múãmena niirucujãgãdacu, jĩ wedewi
 Jesús.

Cõãmacũ mecũã wedesei New Testament in Tuyuca

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuyuca

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tuyuca

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
a71ca523-cda5-572a-9b0b-61d9ea37d1a8